

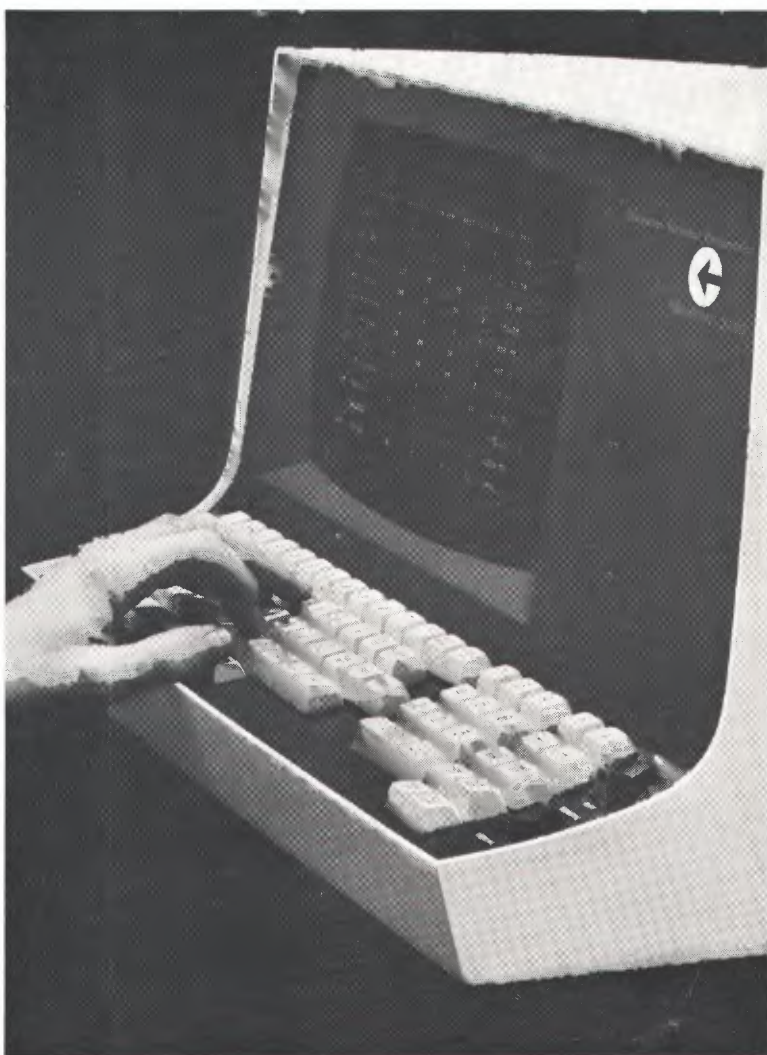
Spesialnummer

NORGE
og
EEC

SOSIALØKONOMEN

DERES SYSTEM?

VÅRT SYSTEM!

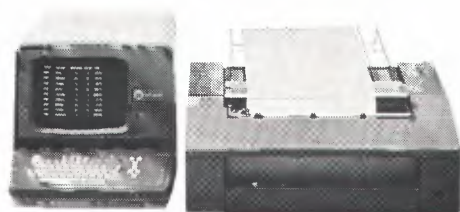
Vårt system består av en terminal: dataskjerm og skriveenhet hos Dem – og en datamaskin hos oss. Disse to enheter er forbundet med en fast telefonlinje.

Ordredata i form av kundenummer, varenummer og antall, tastes inn via terminalen. De ferdige fakturaer kommer momentant ut på skriveenheten med en hastighet på opptil 60 tegn pr. sek.

Lagertilganger og innbetalinger registreres direkte i datamaskinen via terminalen. Kunde- og varekartotek ajour-føres synkront med dataregistreringen.

Når De er interessert i opplysninger om en bestemt kunde eller vare, taster De inn forespørselen på terminalen og får svar direkte på dataskjermen!

VÅRT SYSTEM ER RASKERE, SIKRERE OG RIMELIGERE!

INTERESSERT? RING OSS!

AS
SCANIPS

TRESCHOWSGT. 2B, OSLO 4, TELEFON 153490

BENELUX - DANMARK - NORGE - SVERIGE - TYSKLAND - ØSTERRIKE.

Redaksjon:

Anders Dedekam jr.
Leif Asbjørn Nygaard
Bjørnulf Sandberg
Åge Sørsveen (ansvarlig)

Redaksjonsutvalg:

Arne Amundsen
Erling S. Andersen
Svenn G. Anderssen
Knut Elgsaas
Harald Fure
Kåre Gísvoll
Stein Hansen
Tore Lindholt
Svein Longva
Per Halvor Vale

SOSIALØKONOMEN

Utgitt av
Norske Sosialøkonomers
Forening

Utkommer med 10 nummer
pr. år og sendes gratis til
foreningens medlemmer.

Postadresse:

Postboks 1501, Vika, Oslo 1

Sekretariat:

Storgt. 26 IV
Telefon 20 22 64

Abonnementspris kr. 50,—
pr. år. Enkeltnummer kr. 5,-

INNHold

BJØRN FRISHOLM: EEC OG DET EUROPEISKE ØKONOMISKE SAMARBEID	5
EINAR MAGNUSSEN: EEC PÅ VEI MOT EN ØKONOMISK UNION?	9
THOR STØRE: INDUSTRIPOLITIKKEN I EEC	15
VALTER ANGELL: DE ØKONOMISKE KONSEKVENSER AV INTEGRASJON	19
HARALD BØYUM: TOLLENS BETYDNING FOR EKSPORTEN	24
GUNNAR BECH: HANDELSAVTALE — AKTUELT ALTERNATIV?	27
FRITZ C. HOLTE: NORGE, EEC OG DEN REELLE SUVERENITETEN	30
RUNDSPØRRING	41

Manuskript med innledende resymé sendes Anders Dedekam jr., Data-Ship A/S, Grenseveien 99, Oslo 6 (tlf. 68 86 95). Artikler, kommentar- og/eller debattinnlegg må være redaksjonen i hende senest den 20.de i måneden før utgivelsen.

Den norske Creditbank gir bedre råd.

Hva betyr dette?

Innenlandske banker som gjør bruk av DnC's ekspertise vet hva slagordet står for. De vet at DnC tilbyr førsteklasses rådgivning på mange områder: Finansieringer - verdipapirer - fondsforvaltning - valuta - remburs - inkasso m.m.

DnC formidler hvert år ca. 20.000 forespørsler fra inn- og utland. DnC har omkring 6.000 korresponderende banker over hele verden.

En lang rekke banker har nær kontakt med DnC og drar nytte av bankens know how.

Hvorfor? Ganske enkelt fordi de vet at

Den norske Creditbank gir bedre råd.

Norge og Fellesmarkedet

Dette nummer av Sosialøkonomen er viet spørsmål i forbindelse med norsk tilslutning til et utvidet europeisk fellesmarked. Det kan se ut til at tiden nå snart vil komme da det må avgjøres om vi ønsker slik tilslutning. Norge er i ferd med å gå inn i realitetsforhandlinger om medlemskap, og vår prinsipielle holdning bør da være klarlagt på forhånd. Når vi velger å forhandle om medlemskap vil dette i stor grad binde vårt standpunkt. Vi kan f.eks. ikke regne med å oppnå noen spesielt fordelaktig ordning med Fellesskapet senere, dersom vi først har forhandlet oss til betingelser for full tilslutning som Fellesskapet vurderer som gunstige for oss, og vi deretter velger å forkaste disse. Den prinsipielle diskusjon om norsk medlemskap bør ikke utsettes til et forhandlingsresultat foreligger.

Det er ikke urimelig å regne med at de forhandlingsresultater Norge vil oppnå, kan imøtekomme de fleste av våre økonomiske krav. Fellesskapet bygger i betydelig grad på en ideologisk holdning som ser et nærmere økonomisk og politisk samarbeid i Europa som et mål en skal strebe mot. Viljen til å imøtekomme Norges spesielle behov, kan ut fra slike ønsker være betydelig. Heller ikke er Fellesskapet uten økonomiske motiver for å innby

oss til medlemskap. Oljefunnene på kontinentalsokkelen har gitt en betydelig styrking av vår forhandlingsposisjon, og det er åpentbart at norsk tilslutning vil gi langt bedre energibalanse i Fellesskapet og styrket posisjon vis a vis de oljeproduserende utviklingsland.

De ønskene som Norge trolig vil presentere under forhandlingene, ser først og fremst ut til å gjelde spesielle ordninger for primærnæringene. Det ville kanskje vært mer fremtidsrettet om større oppmerksomhet var blitt rettet mot virkningene for de næringer som skal gi vekstimpulser i norsk økonomi videre fremover. Ordninger som opprettholder en rimelig andel av norsk jordbruk på lang sikt, kan imidlertid være fullt oppnåelige. Vårt jordbruk er lite i europeisk målestokk, og det vil ikke ha vesentlig betydning for Fellesskapet om det gis særordninger på grunnlag av klimatiske og driftsmessige forhold. Heller ikke skal en underverdere jordbrukets tilpasningsmuligheter. Ved driftsmessig omlegging fra korndyrking til husdyrhold og melkeproduksjon, vil Fellesskapets jordbruksordninger gi mindre inntektstap for norsk jordbruk enn det som kan anslås av vår nåværende produksjonsstruktur. Markedsproblemene ved overproduk-

sjon av slike varer vil bli overlatt til Fellesskapet.

Er det så de økonomiske vurderinger som bør være avgjørende for vårt standpunkt til om vi skal godta en tilslutning? Til nå har etter vår mening debatten i urimelig grad vært bygget på vurderinger av de økonomiske virkninger som norsk tilslutning eller ikke tilslutning måtte få. Bare i liten utstrekning har rimelige anslag for omfanget av slike virkninger vært tilgjengelige, og de politiske innlegg har da som regel vært bygget på løse formodninger om hva de økonomiske virkninger kan være fremfor på en mer prinsipielt politisk vurdering.

Sosialøkonomen har spurt to utenlandske og et større utvalg av norske økonomer om tilslutning til Fellesskapet gir så store fordeler eller ulemper for norsk økonomi at de økonomiske vurderinger kan være avgjørende. Vi mener at en slik spørrerunde kan gi et grunnlag for å vurdere hvilken vekt de økonomiske forhold bør tillegges når beslutningen om vi skal knytte oss til Fellesskapet eller ikke skal tas. Blant svarene er ulike syn representert, såvel partipolitisk som med hensyn til standpunkt i fellesmarkedssaken. Vi har også søkt å få med representanter for såvel de faglige mil-

jøer som for ulike næringsinteresser.

Svarene viser tydelig at faglig kompetanse ikke gir grunnlag for entydige konklusjoner. Det er således ingen samstemmighet blant norske økonomer om hvilke økonomiske virkninger som kan være av vesentlig omfang. Enkelte hovedtrekk synes likevel klare. Bare i begrenset grad er det blitt lagt vekt på tolltariffer og de institusjonelle

regler for internasjonalt økonomisk samkvem. Langsiktige vurderinger av mulighetene for økonomisk vekst og av teknologisk utvikling er i noe større grad trukket fram, men slike forhold vurderes gjennomgående som meget usikre. En rekke av svarene fremhever at de politiske aspekter er langt mer avgjørende. Dels sies også at hovedvekten bør legges på den politiske vurdering, selv om det skulle være

mulig å påvise betydelige økonomiske virkninger.

Vi tror disse svarene avspeiler en rimelig fagøkonomisk vurdering. Økonomiske resonnmener kan ikke gi svaret på om Norge bør slutte seg til et utvidet europeisk økonomisk fellesskap. Våre politikere bør ta konsekvensen av dette. De bør finne det politiske grunnlag for sine standpunkter, i stedet for å lete etter økonomiske argumenter.

Bestillingsseddel

NORGE OG DET EUROPEISKE FELLESSKAPET

Europabevegelsen i Norge har gitt ut disse småskriftene:

Gidske Anderson: Vårt eget Europa.

Einar Løchen: Nasjonal suverenitet — internasjonalt og overnasjonalt samarbeid.

Ole David Koht Norbye: Utviklingslandene og Det europeiske fellesskapet.

Bernt Frydenberg: Arbeidsmarkeds- og distriktpolitikk i Det europeiske fellesskapet.

Rolf Roem Nielsen: Den norske industrien og Det europeiske fellesskapet.

Svein Kjos: Skogindustrien og Fellesmarkedet.

Per Morten Vigtel: Fagbevegelsen i Det europeiske fellesskapet.

Fr. Fr. Gundersen: Multinasjonale konserner — og kontrollen med dem.

Arvid Dyrendahl: Mansholt-planen.

Rolf Roem Nielsen: Roma-traktaten.

Rolf Sæther: Norsk skipsfart og Det europeiske fellesskapet.

Ole David Koht Norbye: Werner-planen.

Otto Chr. Malterud: Norge i Europa. Eksporten og markedssituasjonen.

Mennesker i Fellesskapet — Sosialpolitikk, arbeids- og levevilkår.

Norge forhandler med Fellesskapet — Programrekke fra NRK.

Til Europabevegelsen i Norge:
Pilestredet 28, Oslo 1.

Jeg ønsker å få tilsendt skriftserien om Norge og Det europeiske fellesskapet.

Pris for hele serien: kr. 25,—. Pris for enkelt-hefter kr. 2,—.

Ved bestilling av mer enn en serie kr. 1,50 pr. hefte.

Ved bestilling av over 50 brosjyrer kr. 1,— pr. stk.

Navn:

Adresse:

Vennligst betal over postgirokonto nr. 20 13 38

EEC og det europeiske økonomiske samarbeid

AV
BYRÅSJEF BJØRN FRISHOLM,
FINANSDEPARTEMENTET

Det internasjonale økonomiske samarbeid og den internasjonale økonomiske integrering har siden siste verdenskrig utviklet seg på mange områder og i mange retninger. Opprettelsen av Det internasjonale valutafond (IMF) i 1944 og Generalavtalen for tolltariffer og handel (GATT) i 1947 ga et godt utgangspunkt for det videre arbeid med liberaliseringen av valutaforholdene og den internasjonale handel. I Vest-Europa ble Organisasjonen for europeisk økonomisk samarbeid (OEEC) opprettet i 1948 i forbindelse med gjennomføring av den amerikanske økonomiske hjelp til Vest-Europa gjennom Marshallhjelpen. OEEC ble senere en viktig faktor for den videre utvikling av det økonomiske samarbeid i Vest-Europa.

Utviklingen gjorde det etter hvert mulig å avvike nasjonale betalingsrestriksjoner, innføre valutakonvertibilitet og avvike kvantitative restriksjoner på samhandelen. Det opprettholdes imidlertid fortsatt tildels omfattende nasjonale restriksjoner på kapitaltransaksjoner mellom landene. Innen OEEC og senere OECD er det utarbeidet en liberaliseringskode for kapitaltransaksjoner som medlemslandene søker å etterleve. OECD eller Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling, hvor også USA, Canada og andre ikke europeiske industrinasjoner er med, avløste OEEC i 1961. OECD fortsetter i OEEC's spor når det gjelder arbeidet for liberalisering av den internasjonale handel og har i denne forbindelse også påtatt seg oppgaven å koordinere støtten til utvikling av utviklingslandenes handel og økonomi.

I GATT's regi har det vært holdt en rekke forhandlingsrunder om gjensidig tollreduksjoner på verdensbasis, ialt fem slike runder. Etter den siste runde, Kennedy-runden er det gjennomført radikale nedskjæringer av de nasjonale tollsatser over hele verden, til fordel for utviklingen av den internasjonale handel.

Under arbeidet med liberalisering av den internasjonale handel ble man etter hvert klar over at denne utvikling ville stoppe opp dersom

handelsliberaliseringen ikke ble underbygget ved et mere omfattende forpliktende økonomisk samarbeid mellom de deltakende land. De eksisterende internasjonale økonomiske samarbeidsorganer ga ikke tilstrekkelig grunnlag for utvikling av et slikt forpliktende økonomisk samarbeid. Denne situasjon ga støtet til at de seks land Frankrike, Italia, Tyskland, Belgia, Nederland og Luxembourg dannet sine egne fellesskap, først Kull- og Stålfellesskapet (CECA) i 1952 og senere Det europeiske økonomiske fellesskap (EEC) og Det europeiske atomenergifellesskap (EURATOM) i 1957. Storbritannia var invitert til å delta i forhandlingene om opprettelsen av Det europeiske økonomiske fellesskap, men avslo. På britisk initiativ ble det i 1956—58 i OECD's regi ført forhandlinger om etablering av et europeisk frihandelsområde. Disse forhandlinger brøt sammen høsten 1958. Roma-traktaten trådte i kraft 1. januar 1958. De syv OEEC-land utenfor EEC-gruppen, Danmark, Norge, Sverige, Portugal, Østerrike, Sveits og Storbritannia kom deretter sammen og dannet Det europeiske frihandelsforbund (EFTA), dels som en motvekt mot EEC og dels som en organisasjon for samarbeid om opptakelse av senere forhandlinger med EEC om tilslutning til dette fellesskap.

Det nordiske økonomiske samarbeid har utviklet seg sterkt i årene etter krigen. Spørsmålet om etablering av en nordisk tollunion og et utvidet nordisk økonomisk samarbeid har vært utredet tre ganger. Første gangen ble arbeidet sluttført med negativt resultat. Andre gangen kom EFTA i veien og den siste gangen er spørsmålet foreløpig lagt til side i påvente av utfallet de pågående forhandlinger om tilslutning til EEC.

Det eksisterer muligheter for økonomisk samarbeid mellom land og mellom næringslivet i de enkelte land uten hensyn til karakteren av eventuelle institusjonelle ordninger som er etablert for et slikt samarbeid. Utviklingen har imidlertid allerede vist at omfanget og karakteren av de forpliktelser som slike globale eller regionale institusjonelle ordninger etablerer påvirker dette samarbeids utvikling. Hovedhen-

sikten med internasjonalt økonomisk samarbeid er å skape grunnlag for økt handel som forutsettes å gi grunnlag for økonomisk vekst og økt sosial velstand. Realisering av denne målsetting er imidlertid avhengig av en rekke faktorer som bl.a. er avhengig av arten og omfanget av de gjensidige forpliktelser samarbeidet bygges på.

Et grunnleggende prinsipp for utvikling av handel og økonomisk samarbeid mellom likeverdige økonomiske enheter er avvikling av nasjonal beskyttelse på ikke-diskriminerende basis. Dette er også hovedelementet i alle de internasjonale økonomiske samarbeidsorganisasjoner som i dag eksisterer. Dette gjelder såvel GATT, EFTA, EEC og det foreliggende utkast til traktat for et utvidet nordisk økonomisk samarbeid (Nordøk). Det er imidlertid her en forskjell i omfanget av det område hvor dette prinsipp får anvendelse, representert av GATT og EFTA på den ene side og EEC på den annen side.

Målsettingen for GATT-samarbeidet er begrenset til internasjonal handelsliberalisering. Samarbeidet i EFTA er også begrenset til handelsliberalisering mellom landene, men med fullstendig tollfrihet for industrivarer og avvikling av andre nasjonale ordninger som hemmer importen og fører til forvridning av konkurransevilkårene. Frihandelsordningen forutsetter for øvrig at de enkelte medlemsland beholder sin nasjonale suverenitet når det gjelder den ytre toll- og handelspolitikk i motsetning til i en tollunion hvor de deltakende land forutsettes å ha en felles ytre tolltariff. EFTA's organer forutsettes å treffe sine vedtak ved enstemmighet.

I traktatutkastet for Nordøk bygges det på et utvidet nordisk økonomisk samarbeid ved etablering av en tollunion. Denne forutsettes da tilpasset EFTA-samarbeidet, slik at tollunionen for industrivarer i praksis bare blir gjort gjeldende overfor land utenfor EFTA. For øvrig bygger traktatutkastet på utvikling av samarbeid på en rekke områder som dels allerede faller inn under det eksisterende EFTA-samarbeid, f.eks. konkurranseregler, og dels går inn på andre områder som omfattes av det økonomiske fellesskap i EEC, f.eks. jordbrukspolitikk, fiskeripolitikk, finansierings-samarbeid og økonomisk politikk. De nærmere retningslinjer for utformingen av samarbeidet på disse andre områder forutsettes imidlertid først avklart på et senere tidspunkt, f.eks. når det gjelder samarbeidet om harmoniseringen av den økonomiske politikk, kapitalbevegelsene og når det gjelder utviklingen på lengre sikt av samarbeidet om fiskeripolitikken og jordbrukspolitikken. Det utvidete nordiske økonomiske samarbeid vil dersom det skal utvikle seg etter målsettingen i traktatutkastet mere eller mindre få karakteren av en økonomisk union. Vedtak fattet av Nordøks organer forutsettes å skje ved enstemmighet.

Roma-traktatens målsetting og det økonomiske samarbeid som har utviklet seg innen EEC har til siktemål å skape en økonomisk union for medlemslandene. Etter de siste foreliggende planer som bl.a. er utarbeidet av Werner-gruppen og de vedtak som nylig er truffet av Ministerrådet i EEC er denne målsetting nærmere konkretisert som en økonomisk og monetær union. Fellesskapets tollunion utgjør bare en del av det samarbeidet som allerede er oppnådd innen EEC. Det er etablert en felles landbrukspolitikk og fiskeripolitikk og man har gjennomført samordning og harmonisering på en rekke andre områder av det økonomiske liv, selv om det ennå gjenstår meget arbeid å gjøre før det økonomiske fellesskap har fått sin endelige form etter de oppsatte mål. Målsettingen er å etablere hjemmemarkedslignende forhold innenfor EEC-området ikke bare når det gjelder avvikling av toll og andre handelsrestriksjoner og konkurranseforvridende elementer, men også et felles arbeidsmarked, kapitalmarked og fri adgang til å etablere næringsvirksomhet i videste forstand. Ved siden av den felles ytre tolltariff skal det også skapes fellesskap når det gjelder den ytre handelspolitikk i sin alminnelighet og et valutafellesskap som i seg selv kan føre til felles valutaenhet og felles myntenhet. Man står således her overfor tanken om et føderalistisk system av økonomisk samarbeid i motsetning til et funksjonalistisk system som foreløbig ligger til grunn for tanken om et utvidet nordisk økonomisk samarbeid og til den rene frihandelsmodellen som EFTA-samarbeidet har bygget på.

EEC-fellesskapets vedtak har mange forskjellige former for vedtak, forordninger, direktiver, vedtak, resolusjoner, rekommandasjoner. Roma-traktaten bygger i stor utstrekning på at vedtak skal treffes ved enstemmighet, men traktatteksten forutsetter at det etter hvert skulle kunne treffes vedtak ved flertall i en rekke ikke uviktige saker. Etter EEC-krisen i 1965 og Luxembourg-forliket i 1966 er det imidlertid klart at enstemmighetsreglene i praksis fortsatt vil bli dominerende i alle viktige saker.

Kommisjonen i EEC har etter traktaten en omfattende myndighet og det kan neppe være tvil om at denne Kommisjonens myndighet har vært en sterkt medvirkende årsak til den effektivitet som tross alt har preget utviklingen av samarbeidet innen EEC. Noen tilsvarende sterk stilling har ikke sekretariatet i EFTA eller det sekretariat som er forutsatt opprettet i forbindelse med etableringen av Nordøk.

EEC-samarbeidet om økonomisk samarbeid og økonomisk samordning er basert på etablering av et felles konkurransesamfunn med såvidt mulig like konkurransevilkår innen alle deler av Fellesskapets område. Dette er den teoretiske idealtilstand som er den dri-

vende kraft for integrasjonskreftene innen Fellesskapet, som man imidlertid aldri vil nå helt fram til uten en total sammensmeltning av de nasjonale økonomier i en føderasjon med felles organer i vidt omfang. Det er ikke nødvendig å gå så langt i økonomisk integrering som EEC tar sikte på dersom formålet er begrenset til utviklingen av den økonomiske virksomhet alene. Det er imidlertid vanskelig å si hvor man kan trekke grensen når det gjelder behovet for en samordning av den økonomiske politikk for å realisere den vide økonomiske målsetting som er satt opp for Fellesskapet. Økonomien er betydningsfull i alle livets relasjoner og en økonomisk union kan vanskelig håndteres lenge uten at man tar skrittet fullt ut til en politisk union. Dette er forhold som man nok også ville bli stillet overfor dersom man i EFTA-sammenheng eller i Nordøk-sammenheng skulle teste spørsmålet om en utvidet økonomisk integrasjon. Hvorvidt man under en slik utvikling vil akseptere direkte overføring av myndighet fra de nasjonale politiske organer til fellesskapets organer eller om dette er nødvendig, er bl.a. et spørsmål om hvorledes man vurderer muligheten for en effektiv beslutningsprosess.

Europeisk økonomisk samarbeid med regionale handelsgrupperinger som i EFTA og i EEC

bryter med det alminnelige prinsipp om bestevilkårsbehandling som ligger til grunn for GATT-samarbeidet hvor alle de vest-europeiske land deltar. Når man allikevel i GATT aksepterer slike grupperinger er grunnen at man regner med at dette fører til utvikling av økonomiske vekstsentra med påfølgende positive virkninger for den internasjonale handel. Dette skjer imidlertid ikke automatisk, men er avhengig av at grupperingene fører en liberal ytre handelspolitikk. Den siste tollforhandlingsrunde i GATT(Kennedyrunden) og den tollpreferenseordning som det nå er på tale å innføre i UNCTAD's regi til fordel for utviklingslandene, gir håp om at en positiv utvikling i denne henseende vil fortsette. Dersom dette blir tilfelle vil de nasjonale og de regionale tollbarrierer etter hvert forsvinne som virkemiddel for den internasjonale handel. Skal det under slike forhold være mulig å opprettholde den økonomiske stabilitet i de enkelte land og for verdensøkonomien som helhet, er det imidlertid i større grad enn før nødvendig å utvikle et mere omfattende økonomisk samarbeid mellom alle industriland og mellom industrilandene og utviklingslandene. Først da vil de regionale økonomiske grupperinger i Vest-Europa kunne realisere sin egen umiddelbare økonomiske målsetting.

Sosialøkonom eller siviløkonom

Ved Fiskeridirektoratets kontor for økonomiske undersøkelser og statistikk, Bergen, er ledig engasjement i førstesekretær- eller konsulentstilling for sosialøkonom eller siviløkonom. Den som engasjeres skal delta i utviklingen og driften av en databank for fiskeristatistikk. Innblikk i EDB er ønskelig, men ingen betingelse, idet vedkommende vil bli gitt nødvendig opplæring. Engasjementet lønnes etter l. kl. 17 eller 19 i statens regulativ med begynnerlønn henholdsvis kr. 35 930,— og kr. 39 610,— pr. år. Medlemskap i Statens pensjonskasse med 2 % innskudd av regulativlønn.

Søknad med bekreftede avskrifter av vitnemål og attester sendes

FISKERIDIREKTØREN,
5001 Bergen,

innen 20. mars 1971.

Effektiviseringsarbeid/EDB

i trygdeadministrasjonen

Rikstrygdeverket skal bygge ut sin avdeling for utvikling og drift av EDB og for rasjonalisering i den indre og ytre etat.
Det skal ansettes:

UNDERDIREKTØR (sjefsregulativets kl. 2)
som leder for avdelingen. Det kreves høyere utdanning og erfaring innen administrasjon, EDB og rasjonalisering.

Fire KONSULENTER (lønnskl. 19/20).
Tre med god teoretisk bakgrunn og EDB-praksis og en med teoretisk og praktisk bakgrunn i rasjonaliseringsarbeid.

Tre FØRSTESekretærer (lønnskl. 17).
To med god teoretisk bakgrunn for EDB-opplæring eller gode programmeringskunnskaper (gjerne maskinorientert interesse), og en med inngående kjennskap til trygdekontorfunksjoner. Vedkommende vil få opplæring i effektiviseringsarbeid.

Tre SEKRETÆRER (lønnskl. 12/14).
To skal programmere. Minstekrav er COBOL-kurs. En skal arbeide med kontortekniske problemer. Minstekrav examen artium.

Regulativlønnen for stillingene er:

Sjefsregulativets lønnsklasse 2, 67 860 kr.
Lønnsklasse 20: 47 530—50 580 kr.
Lønnsklasse 19: 39 610—47 530 kr.
Lønnsklasse 17: 34 230—41 830 kr.
Lønnsklasse 14: 29 550—35 930 kr.
Lønnsklasse 12: 26 920—32 590 kr.

Fra lønnen trekkes 2 prosent innskudd i Statens pensjonskasse. For underdirektørstillingen gjelder særlige regler for beregningen av pensjonsinnskuddet. Pålagt overtid godtgjøres etter gjeldende regler.

Fri annenhver lørdag.

Det første året anses som prøvetid. Helseattest må legges frem ved tiltredelsen.

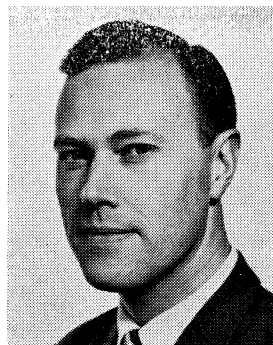
Nærmere opplysninger gis av underdirektør Kjell Nielsen eller kontorsjef Gunnar Aas.

*Søknad med opplysninger om utdanning og praksis
og bilagt rettkjente avskrifter av vitnemål merkes 25/71, sendes*

RIKSTRYGDEVERKET,
Administrasjonsavdelingen, 2. kontor,
Drammensveien 60, Oslo 2,
innen 29. mars 1971.

EEC på vei mot en økonomisk union?

AV
DIREKTØR EINAR MAGNUSSEN,
NORGES BANK

Forleden ble det å slutte seg til EEC karakterisert som å hoppe på et tog i fart uten å kjenne bestemmelsesstedet. Det som foranlediget denne kommentaren var Werner-gruppens rapport om utbyggingen av EEC til en økonomisk og monetær union. En slik union innebærer at beslutningsmyndighet i økonomisk-politiske spørsmål i noen utstrekning er overført til overnasjonale organer og at medlemslandene har en felles valuta eller at deres valutaer er låst fast i et uforanderlig forhold til hverandre.

Det er naturlig at mange føler seg usikre på hva opprettelsen av en slik økonomisk og monetær union vil kunne bety for Norge som eventuelt EEC-medlem. Det kan imidlertid virke noe overraskende at også mange tilhengere av medlemskap så raskt har inntatt en klart negativ holdning til planenes mer langsiktige målsetting. De har karakterisert den som urealistisk og utopisk og har fornøyet konstatert at Frankrike nå har fått utsatt avgjørelsen om de overnasjonale aspekter av planene. Det kan være grunn til å se noe nøyere på planene før man trekker den konklusjon at en slik samordning av økonomisk politikk som Werner-gruppen tok sikte på ikke er i Norges interesse.

Jeg vil i denne artikkelen først forsøke å vise litt av bakgrunnen og motivene for at planer for en økonomisk og monetær union nå er blitt utarbeidet innen EEC og dernest gi et riss av Wernerplanen og de «kompromissvedtak» som nylig ble truffet av Ministerrådet. Jeg håper dette kan gi et bedre grunnlag for å vurdere hva disse planene ville innebære for Norge som et eventuelt EEC-medlem, og artikkelen avsluttes med noen ord om dette.

1. Bakgrunn og motiver.

I all vår debatt om nasjonale fordeler og ulemper ved en eventuell EEC-tilslutning burde vi ikke helt glemme de ideelle motiver som lå til grunn da man gjorde de første framstøt mot europeisk samling etter den andre verdenskrig. Selv om tanken nok hadde bleknet noe allerede da Roma-traktaten ble undertegnet var traktaten like fullt unnfanget under inspirasjon av samlingsideene. Og selv om nasjonal

kremmerhandel i fordeler og ulemper etter hvert har kommet til å overskygge ideene, i hvert fall i den hjemlige reportasje om de europeiske begivenheter, er det nok mange på kontinentet som fortsatt er besjelet av samlingsideene og arbeider for realiseringen av disse. Det er grunn til å merke seg at Roma-traktatens formålsparagraf, artikkel 2, avsluttes med «... og ved gradvis å tilnærme medlemsstatenes økonomiske politikk».

Det er imidlertid selve integrasjonsprosessen som har gitt de sterkeste argumentene for en økt koordinering av den økonomiske politikken. I sin rapport sier Werner-gruppen det slik: «De viktige skritt som er tatt mot økonomisk integrasjon, særlig realiseringen av en tollunion, og en felles jordbruksordning, har ført til at mangel på økonomisk balanse i medlemslandene har virket hurtig inn på utviklingen i hele Fellesskapet. Med de store forskjeller som hersker mellom medlemslandene når det gjelder å realisere målene vekst og stabilitet, har en derfor behov for effektive tiltak for å harmonisere den økonomiske politikk.»

Vi kan summere opp de viktigste elementer av bakgrunnen for forslagene om en økonomisk og monetær union slik:

- 1) Ideene om en økonomisk og politisk samling av Europa.
- 2) Prinsippet om fri bevegelse av varer og kapital over landegrensene.
- 3) Behovet for generelle markedsordninger med ens prisfastsetting.

Det er den fri bevegelse av kapital som særlig skaper økonomiske koordineringsproblemer. Er det store strukturelle økonomiske ulikheter mellom medlemslandene, føres det en avvikende kredittpolitikk eller er det av forskjellige grunner store variasjoner i den interne etterspørselssituasjon og prisutvikling, fører dette lett til destabiliserende kapitalstrømmer mellom landene. Særlig har spekulasjonene omkring valutakursendringer i de siste årene virket sterkt inn på de kortsiktige kapitalbevegelser i Europa. Disse forhold skaper behov for en samordning av kredittmarkeds- og rentepolitikken. Videre er det behov

for å samordne den økonomiske politikken generelt, både på kort og mellomlang sikt, for å sikre parallellitet i etterspørselsutviklingen. Dette stiller igjen krav til utformingen av de offentlige budsjettene i medlemslandene.

Prinsippene om fri bevegelse av varer og ikke-diskriminerende etableringsrett stiller i særlig grad krav til utformingen av avgifts- og subsidiesystemene for å unngå konkurransemessige forvridninger. Det er derfor behov for en harmonisering av systemene for indirekte skatter og subsidier og for en tilnærming mellom avgiftssatsene i de enkelte medlemsland.

Markedsordningen for jordbruksvarer og den felles prisfastsetting som denne betinger, har skapt et særlig behov for en fastlåsing av valutakursene medlemslandene imellom. Den franske devaluering og den tyske revaluering holdt på å rive benene vekk under hele markedsordningen. Handelsforholdene generelt og formålet å hindre spekulative kapitalbevegelser vil også være tjent med en fastlåsing av valutakursene slik en valutarisk union forutsetter.

Men en valutarisk union innebærer at man gir avkall på den justeringsmulighet som ligger i paritetsendringer. Er et land kommet i pris- og kostnadsmessig utakt innenfor en valutarisk union kan veien måtte gå om en smertefull justering av den interne etterspørselssituasjon med de virkninger det vil kunne få for sysselsetting og økonomisk vekst.

Strukturelle ulikheter mellom landene kan også lett forsterkes når man har fri kapitalbevegelser og ingen muligheter for paritetsendringer. De nord-norske problemer ville utvilsomt ha kommet i en noe annen stilling om vi innførte valutakontroll mellom Nord- og Sør-Norge, innført en egen nord-norsk krone og devaluerte den i forhold til den sør-norske!

Friere kapitalbevegelser og fastlåsing av valutakursene stiller således strenge krav til en koordinering av økonomisk politikk og til en samordnet regionalpolitikk (distriktsutbyggingsspolitikk), hvis man skal realisere den første delen av målsettingen i Roma-traktatens artikkel 2 «... å fremme en harmonisk utvikling av den økonomiske virksomhet i Fellesskapet som helhet, en uavbrutt og avbalsert vekst, økt stabilitet etc.»

2. Kort historikk.

Den økonomiske utvikling innen Fellesskapet i 1968 og de internasjonale valutakriser aksentuerte behovet for en nærmere samordning av den økonomiske politikken mellom medlemslandene. De problemer for markedsordningen for jordbruksvarer som ble skapt ved de franske og tyske paritetsendringer understreket i særlig grad behovet for faste valutakurser og den ytterligere samordning av økonomisk politikk som et slikt skritt ville nødvendiggjøre. Et resultat av denne fornyede interessen var fremleggelsen av den såkalte Bar-

re-plan I i februar 1969. Det ble her foreslått mer effektive konsultasjoner om utformingen av økonomisk politikk, en bedre synkronisering av økonomisk planlegging og en ordning med finansiell bistand i krisesituasjoner. Planen ble i prinsippet vedtatt av Ministerrådet i Fellesskapet i juli 1969.

En rekke planer om opprettelsen av en økonomisk og valutarisk union så nå dagens lys. Det gjorde seg særlig gjeldende avvikende syn når det gjaldt «timingene» mellom framstøt på det «monetær-valutariske» felt, dvs. binding av valutakursene, valutariske støtteordninger med overgang til felles valutakasse og felles valutapolitikk, og framstøt på det «økonomisk-politiske» felt, dvs. samordning av kreditt- og finanspolitikken og innføring av en felles regionalpolitikk. Noen la størst vekt på en fastlåsing av valutakursene, og mente at framstøt på dette felt ville *framtvinge* en koordinering av den økonomiske politikk og dermed føre raskest fram til målet, en økonomisk og monetær union. Disse er blitt kalt «monetaristene». Andre, deriblant den tyske økonomiminister Schiller, mente derimot at de valutariske bånd måtte knyttes med nennsom hånd etter hvert som resultatene av en vidtgående koordinering av den økonomiske politikk viste seg. De som har holdt på dette synet er blitt kalt «økonome- ne».

På topp-møtet av statssjefer i Haag i desember 1969 gjorde det seg gjeldende en sterk følelse av at man trengte ideer som kunne føre utbyggingen av Fellesskapet videre med full kraft. Et av de mange viktige vedtak som ble truffet var at Ministerrådet ble gitt i oppdrag å utarbeide en plan for en trinnsvis dannelselse av en økonomisk og monetær union i løpet av 1970-årene. Dette oppdrag pekte langt ut over retningslinjene i Barre-plan I, som man i prinsippet allerede hadde gitt sin tilslutning.

I mars 1970 la EEC-kommisjonen fram Barre-plan II¹⁾ som man besluttet å gjøre til gjenstand for videre bearbeiding i en gruppe ledet av stats- og finansminister Werner i Luxemburg. Etter å ha fått Ministerrådets prinsipielle tilslutning til sine ideer som ble lagt fram i en foreløpig rapport i juni i fjor, utarbeidet gruppen sine endelige forslag som ble overlevert Kommisjonen til uttalelse medio oktober. Man hadde her arbeidet seg fram til kompromissløsninger mellom «monetaristene» og «økonome».

3. Werner-planen.

Werner-rapporten, eller Werner-planen som den gjerne blir omtalt, er ikke et detaljert dokument. Men den setter meget ambisiøse mål. Det tas sikte på at man innen 1980 skal ha gjennomført en fullstendig økonomisk og monetær union og hovedpunktene i denne mer langsiktige målsetting er følgende:

¹⁾ Se Sosialøkonomen nr. 6 1970, s. 16 ff.

1. Medlemslandenes valutaer vil kunne omveksles til en fast og uforanderlig kurs. Fortrinnsvis skal det bare være *en* pengeenhet som avløser pund, mark, krone og franc.
2. Likviditetsskapingen og penge- og kredittpolitikken vil være sentralisert på Fellesskapsplanet.
3. Det vil være en felles penge- og valutapolitikk overfor resten av verden.
4. Det vil være en felles kapitalmarkedspolitikk.
5. De viktigste sider av statenes budsjettpolitikk, spesielt budsjettenes størrelse, deres overskudd/underskudd og måten å bruke overskuddet eller finansiere underskuddet — vil bli bestemt sentralt.
6. Distrikts- og strukturpolitikken vil ikke lenger bare være et indre anliggende for medlemsstatene.

Det opplegget forutsetter at det opprettes to overnasjonale organer med besluttende myndighet.

1. Et beslutnings-senter for økonomisk politikk som blant annet kan bestemme over pariteten til den felles valuta. Dette organ vil bli politisk ansvarlig overfor Europaparlamentet.

2. Et føderalt sentral-banksystem som får ansvaret for den felles interne penge- og kredittpolitikk og som utad får ansvaret for valutamarkedene og administrasjonen av de felles valutabeholdninger.

Det forutsettes samtidig en styrkelse av Europaparlamentet, med økt myndighetsområde og direkte valg, slik at de utøvende organer kan bli parlamentarisk ansvarlige overfor dette. Gjennomføringen av denne målsettingen betinger en revisjon av Roma-traktaten.

Werner-planen er forutsatt gjennomført i 3 etapper. Den første etappen var forutsatt å begynne fra 1. januar i år og være avsluttet ved utgangen av 1973. Planene for denne perioden er langt mindre ambisiøse. Det viktigste er en betydelig utvidelse av konsultasjonsprosedyrene ved utformingen av den økonomiske politikk. I denne perioden var Ministerrådet ment å fungere som beslutningssenter og sentralbanksjefene skulle delta i rådets møter. Videre var det forutsetningen at de siste rester av kapitalrestriksjoner skulle fjernes og den interne kapitalmarkedspolitikken i de enkelte land koordineres for å fjerne forskjeller i kostnader og betingelser for kreditt. Man skulle også begynne å redusere svingningsmarginene mellom de enkelte valutaer for å nærme seg en situasjon med faste valutakurser. Planene for første etappe er stort sett vedtatt og er beskrevet nedenfor under 5. De vedtatte planer.

4. Planens mottakelse.

Werner-rapporten ble behandlet av EEC-kommisjonen i november 1970 og i samme måned sendte kommisjonen sin tilråding til Ministerrådet.

I hovedtrekkene støttet kommisjonen Wer-

ner-gruppens tilrådinger. På enkelte viktige punkter fremtrådte det imidlertid klare forskjeller i vurderingene. Særlig gjelder dette det institusjonelle element. Kommisjonen stilte seg klart avvisende til å opprette et nytt økonomisk beslutningssenter. Den var av den oppfatning at en overføring av myndighet fra nasjonale organer til fellesskapsorganer kunne skje til de allerede bestående organer i den utstrekning slik overføring var nødvendig. Kommisjonen forutså nok her de innvendinger man ville få fra Frankrike og forsøkte på forhånd å ta hensyn til disse. På et punkt går imidlertid kommisjonen lenger enn det Werner-gruppen gjorde. Det gjelder distrikts- eller regionalpolitikken. Den peker her på behovet for å formulere en fellesskapspolitikk og følge opp denne på fellesskapsplanet når det gjelder å skape regional stabilitet. Kommisjonen anbefalte overfor Ministerrådet at man fattet vedtak om å sette i verk den første etappe fra 1. januar 1971.

I Ministerrådet var det ingen særlig uenighet om gjennomføringen av den første etappe. Den er i hovedsak en pragmatisk videreføring av den konsultasjonsprosedyre som man allerede har påbegynt innen EEC. I diskusjonene støtte imidlertid Frankrike sammen med de øvrige medlemslandene når det gjaldt å ta standpunkt til gjennomføringen av den mer langsiktige målsettingen. Frankrike ønsket ikke å ta standpunkt til utformingen og ansvarsområdet for eventuelle sentrale beslutningsorganer og mente at man kunne begynne å gjennomføre planen uten at enighet om dette var oppnådd. Tyskland, på den annen side, ønsket ikke å gå videre med planer om valutarisk tilnærming og opprettelse av støttefond uten at den fremtidige politikk når det gjaldt de institusjonelle forhold ble klarlagt, og fikk i det vesentlige støtte av de fire andre medlemsland. Også når det gjelder det fremtidige forhold mellom de sentrale beslutningsorganer var det uenighet mellom Frankrike og Tyskland. Tyskland ønsket at Fellesskapets sentralbanksystem skulle ha en selvstendig stilling i forholdet til det sentrale beslutningssenter for økonomisk politikk, mens Frankrike hevdet at det første måtte underordnes det siste. Dette avspeiler de nåværende institusjonelle forhold i de to land.

På et møte mellom Brandt og Pompidou i Paris i slutten av januar fant man til slutt fram til kompromisser i de vanskeligste prinsipielle spørsmål og dette åpnet veien for at vedtak kunne treffes på Ministerrådets møter 8. og 9. februar i år.

5. De vedtatte planer.

På Ministerrådets møter 8. og 9. februar vedtok man en resolusjon som gir sin tilslutning til den generelle målsettingen for planene om en økonomisk og monetær union og bekrefter viljen til å gjennomføre unionen i løpet av 10-års perioden 1971—80. Det forutsettes

at utbyggingen av unionen i første omgang skal skje i de eksisterende fellesskapsorganers regi med Ministerrådet som øverste instans. Frankrike fikk således sin vilje om at det foreløpig ikke skal tas standpunkt til den institusjonelle oppbygging og til spørsmålet om en overføring av myndighet til fellesskapets organer. Tyskland fikk til gjengjeld med en «tilbaketrekningsklausul» som innebærer at gyldigheten av visse av vedtakene er begrenset til 5 år hvis det ikke blir gjort tilfredsstillende framskritt når det gjelder å samordne den økonomiske politikken.

Det har vært pekt på at Ministerrådet gav sin prinsipielle tilslutning til planene for en økonomisk og monetær union i den noe mer uforpliktende *resolusjons* form og ikke i *vedtaks* form, men dette bør trolig ikke tillegges særlig vekt.

I rådsresolusjonen av 9. februar 1971 inngikk som et særskilt punkt de tiltak som skal gjennomføres i første etappe, det vil si i 3-års-perioden 1971—73. Samme dag ble det truffet to rådsvedtak om koordinering av medlemsstatenes konjunkturpolitikk, samarbeid mellom sentralbankene, opprettelse av den gjensidige ordning for mellomlang bistand og det tredje program for den mellomlange økonomiske politikk. Hovedpunktene i resolusjonen og de tre førstnevnte vedtakene er følgende:

1. Konjunkturpolitikken.

Rådet vil

- (a) vedta bestemmelser for å styrke koordineringen av konjunkturpolitikken, blant annet ved en intensivering av de obligatoriske forhåndskonsultasjoner og ved fastleggelse av hovedlinjene for den økonomiske politikk og av kvantitative retningslinjer for de viktigste elementer i de offentlige budsjetter.
- (b) treffe tiltak for gradvis å harmonisere virkemidlene i den økonomiske politikk, og særlig å koordinere de nasjonale budsjettprosedyrer.

2. Skattepolitikken.

Rådet vil treffe vedtak angående

- (a) fastsettelse av et ensartet grunnlag for merverdiavgiften,
- (b) harmonisering av anvendelsesområde, grunnlag og oppkreivingsbestemmelser for forbruksavgifter.
- (c) harmonisering av skatter som har direkte innflytelse på kapitalbevegelsene,
- (d) harmonisering av selskapsbeskatningens struktur,
- (e) avgiftsfritak ved reiser innenfor Fellesskapet.

Rådet vil få seg forelagt en rapport om tilnærming av satsene for merverdiavgift og forbruksavgifter.

3. Frigjøring av kapitalbevegelsene.

Rådet vil vedta et direktiv om gradvis liberalisering av verdipapiremisjoner gjennom:

- (a) oppheving av diskriminering overfor uten-

- dinger i forbindelse med emisjoner, og
- (b) oppheving av forskjellsbehandling ved verdipapirers introduksjon på børser.

Rådet vil etablere en prosedyre for gradvis koordinering av medlemslandenes kapitalmarkedspolitikk.

4. Regional- og strukturpolitikken.

Rådet vil som et første skritt treffe de nødvendige tiltak for å løse de prioriterte distriktsproblemer under hensyntaken til det tredje program for den mellomlange økonomiske politikk.

5. Penge- og kredittpolitikken.

Rådet er enig om

- (a) å intensivere de obligatoriske forhåndskonsultasjoner i Valutakomiteén og Komiteén av sentralbanksjefer.
- (b) å anmode sentralbankene om å koordinere sin politikk under hensyntaken til retningslinjene for den økonomiske politikk.
- (c) at Valutakomiteén og Komiteén av sentralbanksjefer skal fortsette arbeidet med harmonisering av virkemidlene i pengepolitikken.

6. Valutapolitikken.

Rådet er enig om at Fellesskapet gradvis skal innta felles holdninger i valutaspørsmål overfor tredjeland og internasjonale organisasjoner.

7. Valutakursene.

Sentralbankene anmodes om fra etappens begynnelse, på eksperimentbasis, å holde kurssvingningene mellom EEC-valutaene innenfor marginer som er snevrere enn de som gjelder overfor US-dollar. Rådet er enig om — avhengig av erfaringene — å treffe tiltak for å etablere en rettslig bindende ordning med hensyn til intervensjonene i EEC-valutaene og en gradvis innsnevring av marginene.

8. Europeisk valutasamarbeidsfond.

Rådet anmoder Valutakomiteén og Komiteén av sentralbanksjefer om innen 30. juni 1972 å utarbeide en rapport om opprettelse av et europeisk valutasamarbeidsfond som senere skal gå inn i et fellesskapssystem av sentralbanker. Fondet vil eventuelt kunne opprettes i første etappe.

9. Den mellomlange bistandsordning.

Medlemsstatene er pålagt å etablere en mellomlang låneordning (2—5 år) til bruk ved betalingsvansker. Totalbeløpet er på 2 milliarder dollar, men vil bare bli innkalt når det skal ytes lån. Allerede den 9. februar 1970 var det satt i verk en kortsiktig låneordning med samme totalbeløp administrert av sentralbankene.

10. Parallelliteten, mellom økonomiske og monetære tiltak.

For å sikre en harmonisk gjennomføring av planen for den økonomiske og monetære union, er gyldigheten av punktene 7, 8 og 9 begrenset til 5 år.

Til slutt i resolusjonen heter det at Rådet tar til etterretning at kommisjonen innen 1. mai 1973 vil fremlegge:

- (a) en rapport om den fremgang som er gjort i løpet av første etappe,
- (b) en rapport om den fordeling av kompetanse og ansvar mellom Fellesskapets institusjoner og medlemsstatene som gjennomføring av den økonomiske og monetære union foranlediger.

Rådet skal før slutten av første etappe fastlegge de tiltak som etter overgangen til annen etappe vil føre til den fullstendige gjennomføring av den økonomiske og monetære union, enten på grunnlag av traktatens eksisterende bestemmelser eller på grunnlag av art. 235 eller art. 236.

6. Sluttord.

Da disse vedtak var et faktum gav statsminister Werner uttrykk for sin skuffelse til journalistene. Sant nok, vedtakene om de mer radikale og langsiktige aspekter av hans plan er utsatt av hensyn til de franske «pragmatikere». Men de forhold som har gitt støtet til at planene er blitt utarbeidet kan ikke på samme måte bli skjøvet til side. Etter hvert som integrasjonsprosessen går sin gang og vansker som følger av mangelen på en samordnet økonomisk politikk melder seg med fornyet styrke, vil «pragmatikerne» måtte være med på å finne løsninger — og også de har sluttet seg til *prinsippene* som ble trukket opp av statsminister Werner og hans gruppe.

Hva så med Norges interesser i dette bildet?

Vår høye levestandard beror i stor grad på en omfattende utenrikshandel. Dette intime handelssamkvem med omverdenen gjør oss imidlertid meget sårbare for virkningene av den økonomiske politikk som føres av våre viktigste handelspartnere. Ved en tilslutning til EEC vil et av resultatene bli at økonomiske tiltak i de større medlemsland vil slå enda sterkere ut i vår hjemlige økonomi — uten at vi som et lite land kan regne med noen effekt av betydning i motsatt retning.

I den utstrekning målsettingen om sysselsetting, økonomisk vekst og prisstabilitet er nokså sammenfallende innenfor Fellesskapet burde den samordning av økonomisk politikk som planene om en økonomisk og monetær union innebærer i særlig grad være i de små lands interesse. Dette har også vært gitt klart til kjenne av alle de tre mindre medlemslandene.

For tiden vil gjerne holdningene til planene om en økonomisk og monetær union være nokså taktisk preget her i Norge, fordi man nå står overfor den langt viktigere avgjørelse om vi i det hele tatt skal slutte oss til EEC. Disse holdningene vil etter min oppfatning være av mindre relevans på det tidspunkt et eventuelt EEC-medlemskap er et faktum. Hvis så skjer, vil jeg tro at Norge kommer til å finne sin plass blant de mindre EEC-land som har gått sterkt inn for Werner-gruppens framlagte planer.

Førstesekretær

Ved Østfold fylkesmannsembede er ledig stillinger som førstesekretær. Stillingene skal besettes fortrinnsvis med søkere med høyere utdanning. Stillingene lønnes etter kvalifikasjoner i klasse 17—19 i Statens lønnsregulativ. Begynnerlønn pr. år medregnet akademikertillegg er i lønnsklasse 17 for tiden kr. 34 230 stigende til kr. 41 830. I lønnsklasse 19 er begynnerlønn kr. 39 610 stigende til kr. 47 530. — 2 % innskudd i Statens Pensjonskasse. Lønssatsene vil bli regulert.

Den som tilsettes må kunne fremlegge tilfredsstillende helseattest.

Søknaden med avskrifter av attester og vitnemål sendes

FYLKESMANNEN I ØSTFOLD,
Moss,

innen 25. mars 1971.

Norges Banks fond til økonomisk forskning

I samsvar med Fondets formål kan det i juni 1971 utdeles bidrag til forskning, især anvendt forskning, på det økonomiske område, herunder også studier i utlandet i forbindelse med spesielle forskningsoppgaver. Det kan også ytes bidrag til dekning av utgifter i forbindelse med gjesteforedrag og -forelesninger innenfor det økonomiske fagområde og for deltakelse i internasjonale forskningskonferanser.

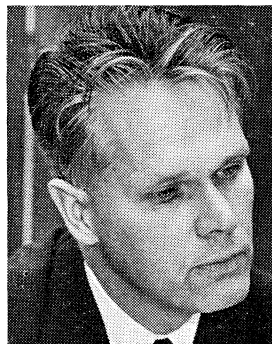
Søknader med utførlige oppgaver over hvordan midlene tenkes anvendt, sendes Fondets styre, Norges Bank, innen 1. mai 1971.

Erling Petersen.

Formann.

Industripolitikken i EEC

AV
ASS. DIREKTØR THOR STØRE,
NORGES HANDELSSTAND FORBUND

Romatraktaten — et ufullkomment verk.

Roma-traktatens skapere var i midten av 50-årene først og fremst opptatt av de positive politiske konsekvenser av økonomisk å binde sammen tidligere bitre motstandere som Tyskland og Frankrike. Men de så så langt fra klart det fremtidige behov for et økonomisk samarbeide på de forskjellige samfunnsområder mellom høyt utviklede industristater. Man så f.eks. ikke behovet for en mer planmessig industripolitikk eller annen form for næringspolitikk. Regionalpolitikken var bare i sparsom grad inne i bildet, spesielt når det gjaldt spørsmålet om en felles politikk på området. I kommunikasjonssektoren tenkte man stort sett ikke lenger enn til å harmonisere takster og andre systemer for lengst mulig å fjerne diskrimineringen mellom konkurrerende bedrifter i det felles marked, men hadde knapt i tankene en bevisst transportpolitikk som et ledd f.eks. i utviklingen av et næringsliv med en mer hensiktsmessig geografisk bedriftslokalisering osv. For den økonomiske politikk tenkte man seg bare en viss harmonisering, noe som senere har vist seg utilstrekkelig.

Erfaring «under marsjen».

Etter hvert er man blitt mer og mer klar over behovet for å gjøre bruk av artikkel 235 i Roma-traktaten, som sier:

«Hvis et tiltak fra Fellesskapets side synes nødvendig for å virkeliggjøre et av Fellesskapets mål på det felles markeds virkeområde, uten at denne Traktat har noen bestemmelse om de nødvendige virkemidler for dette formål, skal Rådet, etter forslag fra Kommisjonen og etter å ha rådspurt Forsamlingen, enstemmig vedta formålstjenlige bestemmelser.»

Denne «sekkeparagrafen» kommer nå til anvendelse på stadig flere områder. Så og si på løpende bånd har Brussel-kommisjonen tatt initiativet til å utvide samarbeidet. Barre-pla-

nen som ble fulgt opp av Werner-gruppens detaljerte forslag til en fremtidig monetær union, er mest kjent. Like viktig vil for vårt land være forslagene om en samordnet regionalpolitikk og en egen industripolitikk for EEC (Colonna-planen).

Samordning av regionalpolitikken — en forløper for Colonna-planen.

Roma-traktaten forutsetter at regionalpolitikken skal varetas på nasjonalt nivå, noe også Kommisjonen til stadighet fremholder. Så sent som i et omfattende memorandum av 17.10.1969 slo Kommisjonen fast at regionalpolitikken er en «nasjonal oppgave av politisk, kulturell, administrativ, sosiologisk og statsfinansiell art og derfor utgjør en integrerende del av den oppgave» som for hvert enkelt medlemsland går ut på å skape balanse i vedkommende lands interne økonomi.

Imidlertid er man samtidig blitt klar over faren for en viss konkurranse over landegrensene når det gjelder distriktspolitiske tiltak. Særlig i grenseområder — som ofte utgjør et harmonisk og naturlig utviklingsområde — er det selvsagt uheldig om det er stor forskjell på regionalpolitikkenes utforming på hver side av grensen. Dette er en av grunnene til at Kommisjonen har tatt initiativet til å samordne regionalpolitikken i en viss utstrekning.

Et første memorandum om en slik samordning så dagens lys i mai 1965. Dette fikk virkning for EEC's program for den såkalte «mel-lomlange» økonomiske politikk — omtrent tilsvarende våre langtidsprogrammer — for perioden 1965—70. I dette programmet slo Kommisjonen fast at den økonomiske vekstpolitikk bare kan lykkes dersom alle regioner i tilfredsstillende grad nyter godt av de økonomiske fremskritt.

Senere har Kommisjonen vært stadig mer aktiv på det regionalpolitiske felt. Man kan tydelig merke hvordan en nytenkning gjør seg gjeldende blant teknokrater i Brussel. Også

blant dem spiller de ikke-økonomiske hensyn etter hvert økende rolle. Dette sannsynliggjør etter min mening at det økonomiske samarbeide mellom «de seks» etter hvert fjerner seg fra den nokså rendyrkede fri-konkurransemodell som lå til grunn for traktaten, over mot en mer samfunnsbevisst modell, omtrent slik vi har det i de nordiske lands velferdssystemer.

Medlem av EEC-kommisjonen, Borschette, uttalte eksempelvis nylig at hans departement som hittil hadde hatt som sin viktigste oppgave å utarbeide forslag til hvordan tiltak som statsstøtte og andre former for nasjonal ulikebehandling skulle bringes til opphør slik Roma-traktaten foreskriver, nå mer og mer vil få til hovedoppgave å utarbeide retningslinjer for hvordan man på fellesskapsbasis skal tillate ulikebehandling av bedrifter, en ulikebehandling som i tilfelle må skje etter regionalpolitiske kriterier, slik at regioner som er omtrent like svakt økonomisk og industrielt utviklet, blir likestilte.

Colonna-planen — et «debattinnlegg» fra Kommisjonen.

Denne nytenkningen ligger i en viss grad også til grunn for Colonna-planen. Ifølge Roma-traktatens opprinnelige filosofi skulle man nå frem til en «optimal» bedriftsstruktur i industrien ved at kapital og arbeidskraft frigjøres innen det felles marked og ved at restriksjoner på etableringsretten oppheves slik at lokaliseringen av bedriftene skjer utelukkende etter en bedriftsøkonomisk lønnsomhetsbetraktning. Denne modell overser et vesentlig punkt, nemlig de samfunnsmessige kostnader ved at bedriftskonsentrasjonen forsterkes i tradisjonelt utbygde områder, som utvikles til presseområder. Ikke minst p.g.a. professor Tinbergens innsats er man i EEC blitt klar over at det offentliges samlede omkostninger — p.g.a. forurensnings- og miljøproblemer, kommunikasjonskaos osv. — øker sterkere enn det de nyetablerte bedrifter i pressområdene kaster av seg.

I tillegg ble man klar over at de svakt utviklede områder i løpet av 60-årene har sakkett betraktelig akterut relativt sett i forhold til de rikere regioner. EEC-samarbeidet har vært så sterkt konsentrert om landbrukspolitikken at dette har brakt en skjevhet inn i totalbildet. I og med at f.eks. vest-tyskernes sterke industri fikk de største fordeler av industrifellesskapet, krevde franskmennene motytelser. Dette har de fått, men i overveiende grad i form av stønader til landbruket. Til tross for en inntekts-overføring på 28 milliarder norske kroner pr. år til landbruket i EEC har «flukten fra landsbygda» der som her gjort sin virkning. Kommisjonen er etter hvert klar over at noe mer må gjøres i form av en annen form for inntektsoverføringer fra rike til fattige regioner, nemlig i form av infrastrukturutbygging og

etableringsstøtte for *industri* i de svakt utviklede regioner. I tillegg kom Servan-Schreibers berømte bok «Den amerikanske utfordring» til å aksentuere debatten i EEC-landene, hvor man etter hvert ble stadig mer klar over behovet for å påvirke den strukturelle utvikling i landenes industri og dermed gjøre den mer motstandsdyktig overfor utfordring fra amerikanerne.

Dette er i grove trekk bakgrunnen for Colonna-planen som ble lagt frem i mars 1970. Planen gir en omfattende analyse av EEC-landenes industri, spesielt sammenlignet med den amerikanske industri. Oppmerksomheten rettes bl.a. mot bedriftsstrukturen hvor — spesielt for teknisk avanserte bransjer — den amerikanske industri ligger langt foran. Disse bransjer er nær knyttet til landenes offentlige politikk — ikke minst p.g.a. deres betydning som leverandører til det militære. Dessuten krever disse bransjer en til dels enorm forskningsinnsats, noe som neppe kan skje uten offentlig tilrettelegging eller medvirkning. Disse deler av industrien ligger altså særlig godt tilrette for en fellesskapspolitikk.

Kommisjonen anbefaler derfor medlemslandene — individuelt og gjennom samarbeide — å forsere utbyggingen av teknisk avanserte industrier. For oss er Kommisjonens påvisning av at småbedriftenes fremtid i stor utstrekning vil sikres gjennom en slik politikk av spesiell interesse fordi disse industrier i så sterk grad bygger på mindre bedrifter som underleverandører. En forsert utvikling av disse bransjer vil derfor legge forholdene til rette for modernisering og spesialisering av de mindre bedriftsenheter.

Kommisjonens industrimemorandum behandler utførlig strukturforholdene og utviklingstendensene i europeisk industri sammenlignet med den amerikanske. I midten av 60-årene var det 49 av de 64 største bedrifter i verden — med en årsomsetning på over 1 milliard dollar — på amerikanske hender. Nord-Amerikas industri har ca. 20 % mindre arbeidsstyrke, men en produksjonsverdi 50 % høyere enn industrien i EEC. Målt i reell kjøpekraft ligger gjennomsnittslønningene i EEC ca. 40 % under nivået i USA osv.

Det betenkelige sett fra EEC's synsvinkel er at disse avstander mellom USA og Europa øker etter hvert som tiden går.

De forskjellige former for bedriftssamarbeide preger moderne industri. Kommisjonen fastslår at EEC-landenes industribedrifter går sammen ikke bare med bedrifter i sitt eget land, men også med bedrifter i USA, i større grad enn de gjør med bedrifter i andre EEC-land. Fra 1961 til 1969 har det skjedd 1 861 fusjoner mellom bedrifter internt i EEC-landene, 820 fusjoner mellom EEC-bedrifter og amerikanske bedrifter, men bare 215 fusjoner mellom bedrifter i forskjellige EEC-land. Dette beviser etter Kommisjonens oppfatning at

det felles marked ikke fungerer etter sin hensikt.

Kommisjonen er imidlertid ikke anti-amerikansk i sin innstilling. Den har ingen ting imot amerikanske investeringer i Fellesskapet, men det bør være en gjensidighet til stede, slik at europeiske bedrifter i noenlunde samme grad etablerer seg i USA, noe som ikke kan skje så lenge bedriftsstrukturen i Europa er så mye svakere enn den amerikanske. Dessuten kritiserer Kommisjonen EEC-landene for at de konkurrerer seg imellom om å få amerikanske etableringer innenfor sitt eget lands grenser og fastslår at dette til og med skjer i stor utstrekning ved direkte støtte og subsidiering av de amerikanske nyetableringer. Kommisjonen mener at dette forhold klart viser behovet for at industrietableringene i større grad skjer ut fra en helhetsvurdering av hva som tjener Europas interesser best.

Også på annen måte kritiserer Kommisjonen medlemslandene for en for sterk nasjonal-egoistisk tankegang. Bl.a. advarer Kommisjonen mot i for sterk grad å kreve «juste retour», dvs. at hvert medlemsland på alle felter skal ha igjen like mye som de har ofret. Her kolliderer altså et effektivitetshensyn med et rettferdighetshensyn. Kommisjonen innrømmer behovet for å opprettholde balanse mellom landene i en viss utstrekning, men fremholder at det ville være en fordel om interessebalansen kunne bli funnet på bredest mulig basis. Her tenker Kommisjonen åpenbart at regionalpolitikken skal være et balanserende element i Fellesskapets samlede næringspolitikk, slik at man de facto overfører kapital fra rike til fattigere regioner gjennom fellesskapsinstrumenter som investeringsbank og -fonds, sosialfondet osv.

Med utgangspunkt i bl.a. Tinbergens tankegang går Kommisjonen inn for en viss desentralisering av beslutningsprosessen fra hovedstedene og Brussel til «regionene», som til dels går på tvers av landegrensene. Disse bør i en viss utstrekning få delegert myndighet til å bestemme over sin egen økonomiske og industrielle utvikling, samtidig som de skal få bevilgninger såvel over nasjonale budsjetter som over Fellesskapets egne fonds. (Lengst i denne retning går forøvrig det sosialradikale parti i Frankrike som nylig, etter forslag av partiets generalsekretær Servan-Schreiber, vedtok å programfeste tanken om å desentralisere til regionale råd en del av de beslutninger som i dag fattes sentralt i landenes hovedsteder. Dette er en klar utfordring til gaulleistes politikk. Det sosial-radikale partis årskongress uttrykte håpet om at det i 1976 — da det neste franske presidentvalg finner sted — «vil være én europeisk makt på føderalt nivå, og at denne vil bli styrt, ikke av en president, men av en føderal komité bestående av flere representanter, slik situasjonen f.eks. i dag er i den sveitsiske konføderasjon»).

Colonna-planen — et ledd i den felles politikk.

Industripolitikken vil selvsagt gripe inn så og si over hele spekteret av samarbeidsfelter i Romatraktaten. I Colonna-planen benytter Kommisjonen sjansen til atter å understreke betydningen av å få etablert en felles politikk på de forskjellige områder og kritiserer indirekte Ministerrådet for ikke å ha tatt endelig standpunkt til forskjellige andre forslag fra Kommisjonens hånd. Særlig sterkt fremheves Fellesskapets sviktende evne til å samordne de sider ved politikken som er nødvendig for å utvikle bedriftskonsentrasjoner og bedriftssamarbeide over landegrensene. En felles europeisk aksjeselskapslovgivning — «Det europeiske selskap» — som tidligere er foreslått, skulle bidra til å legge grunnlaget for en slik strukturell utvikling over landegrensene i EEC.

Det samme gjelder en rekke forslag om å gå videre i retning av å harmonisere bestemmelse av juridisk, fiskal og finansiell karakter. Spesielt er det verd å merke seg at Kommisjonen mener medlemslandene i EEC diskriminerer multinasjonale selskaper til fordel for sine nasjonale bedrifter gjennom spesielle skatteregler, som man mener straffer de multinasjonale selskaper, f.eks. når det gjelder «skjulte reserver».

Det samme gjelder forslag om å skape et virkelig felles kapitalmarked. Man understreker behovet for et moderne bankvesen i medlemslandene og at man bør etablere spesielle kredittinstitusjoner på fellesskapsbasis som kan stille mere kapital til disposisjon for næringslivet. Såvel en spesiell avgift på kull- og stålprodukter som EEC's investeringsbank bør benyttes til å hjelpe frem mellomstatlige bedriftskonsentrasjoner og -samarbeide.

Colonna-planen og forholdet til tredjeland.

Prinsipielt går Roma-traktaten inn for en utstrakt frihandel på verdensomspennende basis. Det kan imidlertid være langt mellom liv og lære. Det ser man først og fremst i jordbrukssektoren, hvor EEC har etablert bort imot et vanntett proteksjonistisk system. I industrivaresektoren er imidlertid EEC liberalt, spesielt for ferdigvarenes vedkommende, med til dels betydelige lavere tollsatser enn f.eks. for vårt lands vedkommende. Når det gjelder råvareproduserende industrier, er bildet noe blandet. Kommisjonen fastslår at en proteksjonistisk linje for råvarer innbærer fordyrelse av bearbeidingsindustriens forsyninger og at man på den annen side kan velge en frikonkurranse, basert på prinsippet om råvarer til lavest mulig pris. Uten å ta endelig standpunkt antyder Kommisjonen en særundersøkelse om dette forhold.

For øvrig fastslår Kommisjonen at handelspolitikken må sees i sammenheng med samarbeidet mellom samtlige vestlige industristater,

særlig slik dette arter seg i GATT-sammenheng. Kommisjonen kan ikke anbefale nye tollreduksjoner uten garantier for en virkelig reduksjon i nivåforskjellen mellom fellestariffen og de tolltariffer som praktiseres av de viktigste handelspartnere. Den gjennomsnittlige tollbeskyttelse for industrivarer i EEC's fellestariff, ligger ca. 82 % under tilsvarende gjennomsnitt i USA og ca. 40% under Japans gjennomsnitt. (Et uveiet gjennomsnitt viser 7 % tollbeskyttelse for EEC's fellestariff, 12,8 % for USA's og 9,8 % for Japans).

Særlig aktuelt er forholdet til utviklingslandene. Den nevnte liberale holdning i Roma-traktaten har fått en «skjønnhetsplett» ved de assosiasjonsordninger EEC — etter press spesielt fra Frankrike — har inngått med tidligere oversjøiske besittelser. Det skjer derved en ulikebehandling av u-land på grunnlag av deres koloniale fortid. Kommisjonen fastholder imidlertid EEC's prinsipielle holdning og går inn for likebehandling som en endelig målsetting, f.eks. gjennom generelle tollpreferanseordninger for samtlige land som kommer inn under kategorien u-land. Fellesskapet er på denne måte beredt til å åpne markedet ytterligere for eksport fra u-land på ikke-diskriminerende basis, noe som vil overføre industriell aktivitet fra i-land til u-land. Men denne overføring må planlegges nøye, slik at vedkommende sektorer på forhånd vet hvor lenge frister de har for å tilpasse seg nye situasjoner. Her kommer Colonna-planen særlig inn på tradisjonelle industribransjer som f.eks. tekstilindustrien, som vil trenge betydelig overgangstid for egen rasjonalisering og produktivitetsforbedring, men det skinner klart igjennom at det vil måtte bli nødvendig i en viss utstrekning å sanere enkelte europeiske industrier av hensyn til u-landene.

Vurdering av Colonna-planen.

Kommisjonens industrimemorandum er et interessant dokument, selv om det også preges av uferdighet i mange henseende. Forholdet til Amerika er nokså typisk. Man får inntrykk av at Europa bør kopiere amerikanerne. Det er ingen kritisk vurdering av det amerikanske industrisamfunn, f.eks. hvordan man gjennom en planmessig europeisk industripolitikk også bør søke å unngå åpenbare utvekster i det amerikanske industrisamfunn.

Som nevnt er også Kommisjonen i en viss grad påvirket av en ny måte å «tenke på», med mindre vekt etter hvert på de rent økonomiske hensyn til fordel for andre livsverdier. Hvordan dette bør løses f.eks. gjennom en nødvendig tilpasning av ressursfordelingen, kommer man ikke inn på. I distriktpolitisk henseende erkjenner man behovet for offentlig støtte til infrastruktur og etablering i distriktene. Forutsetningen er at den industri som etableres, etterpå klarer seg i konkurransemarkedet. Li-

kevel har det fra Kommisjonens side vært antydnet et generelt virkemiddel som *fraktutjevning* til støtte for bedrifter i tilbakeliggende områder. Hvordan dette forslaget i dag står i bildet, er ikke klart. Sannsynligvis er man i Kommisjonen selv ikke enig på dette punkt.

Forholdet til landbrukspolitikken kan også innebære problemer. Generelt sett burde en større del av inntektsoverføringene fra de felles EEC-fonds skje til støtte for industriell utbygging i utviklingsområdene og ikke til ren jordbruksstøtte. Denne siste støtten har som nevnt vist seg utilstrekkelig som virkemiddel i distriktpolitisk henseende. Som nevnt preges situasjonen av en flukt fra landsbygda også i EEC-landene. Sannsynligvis p.g.a. det politiske bilde vil ikke Kommisjonen inn på slike vurderinger.

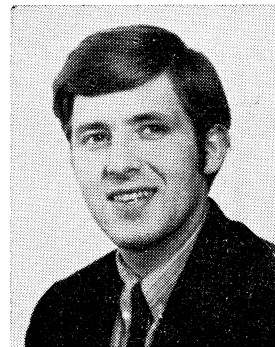
Colonna-planen har vært utsatt for tildels sterk kritikk fra ganske forskjellige grupper innen EEC. Den italienske regjering har fremmet alternative forslag når det gjelder regional- og industripolitikken, hvor man særlig går inn for utvidet støtte til de typiske utviklingsregioner. Bl.a. går man inn for å bruke den europeiske investeringsbank som et bevisst virkemiddel i distriktpolitikken. Hittil har denne bank virket etter rent forretningsmessige prinsipper og overlatt en eventuell etableringsstøtte for industrireising i utviklingsregionene til andre EEC-institusjoner. Den italienske regjering får i dette spørsmål støtte fra næringslivet i Italia.

En sammenslutning av europeiske fagforeninger, fremkom i en uttalelse i oktober i fjor med tildels sterk kritikk av Kommisjonens industrimemorandum som man hevder er preget av en «rendyrket kapitalistisk filosofi». Fagforeningen tok også til orde for å opprette et permanent organ med representanter for arbeidstakerne som i samarbeide med komitéene for økonomisk politikk og regionalpolitikk i EEC, skal delta direkte i utforming av vedtakene.

Som nevnt er Colonna-planen ment som et debattinnlegg fra Kommisjonens side overfor ministerråd, Europa-parlamentet og medlemslandene. På fransk betyr «plan» *skisse* eller *diskusjonsutkast*. I norsk debatt er det en tendens til å legge for mye i kommisjonens forskjellige utkast. Vi tar dem som *programmer*, som er ment å settes i verk straks. For øvrig gjelder dette også f.eks. Werner-planen, som mange i Norge legger mere i enn man foreløbig gjør i EEC-landene selv. På norsk side burde vi — som medlemsskapsøkende land — være mer opptatt av en kritisk analyse av «planene» med henblikk på hvordan vi i sin tid skal bidra til å reformere dem slik at de blir bedre sett ut fra våre interesser. M.a.o. burde vi som potensielt medlemsland i EEC i større grad tenke over hvilken politikk vi vil gå inn for i et utvidet marked, i stedet for ensidig å kritisere planene.

De økonomiske konsekvenser av integrasjon

AV
CAND. OECON. VALTER ANGELL,
NORSK UTENRIKSPOLITISK INSTITUTT

Hensikten med denne artikkel er å referere resultatene fra enkelte undersøkelser av de økonomiske konsekvenser av integrasjon. Hensikten er å trekke frem hva forfatterne er enige om, og hva som er gjenstand for diskusjon. Til slutt vil jeg ta opp i hvilken grad resultatene fra tidligere undersøkelser kan si oss noe om de økonomiske konsekvenser ved norsk medlemskap i det Europeiske Økonomiske Fellesskap (EØF).

Økonomisk integrasjon, og mer spesielt regional økonomisk integrasjon, er et relativt nytt studiefelt. Det er i første rekke økonomisk integrasjon i form av en tollunion som har vært gjenstand for teoridannelse og empiriske undersøkelser. Teorien om tollunioner er en del av teoridannelsen om internasjonal handel. Ren handelsteori tar opp både effektene av fri handel og hvordan handelshindringer virker inn. Og toll er en hindring for fri handel.

Før 1950 var det generelt antatt at en tollunion ville øke velferdsnivået i verden. Oppheving av toll mellom noen land var et skritt mot målet, en global frihandel. Og total frihandel ville bety at betingelsene for Pareto-optimum var oppfylt.

Jacob Viners arbeide medførte en revolusjon i teoridannelsen om tollunioner.¹⁾

Viners bidrag var å vise at en tollunion ikke nødvendigvis økte den samlede velferd. Dannelsen av en tollunion medførte både positive og negative effekter, og nettoresultatet var følgelig avhengig av hvem av disse som var størst. Det var ikke mulig å trekke noen a priori konklusjon om den totale effekt av en tollunion. Viners arbeide har vært retningsdannende for videre forskning i dette felt. Han innførte skille mellom handelsskapning (trade creation) og handelsvridning (trade deviation). Hvis integrasjonen medfører en flytting av produksjonen fra et land med høyere produksjonsomkostninger til et land med lavere, kal-

les dette handelsskapning. Flyttes produksjonen fra et land med lavere omkostninger utenfor det integrerte området til et sted innenfor med høyere produksjonsomkostninger, kalles dette handelsvridning. Det siste vil da ha en negativ effekt for verden som helhet, den første en positiv. Viners arbeide klargjorde det paradoks som senere er blitt mer raffinert i teorien om «second-best». — Så lenge ikke alle betingelser for en optimal løsning er oppfylt (her en global frihandel) vil en endring (her i form av en tollunion) som øker antallet betingelser som er oppfylt, ikke nødvendigvis føre til et bedre resultat. Det ovennevnte gjør at en ved hvert konkret integrasjonsalternativ må sette seg ned å forsøke å regne ut hva resultatet blir.

Før vi ser nærmere på enkelte regnestykker, skal vi se litt på begrepet økonomisk integrasjon.

Økonomisk integrasjon; et forsøk på definisjon.

Balassa skiller mellom økonomisk integrasjon som tilstand og som prosess. «Regarded as a process, it encompasses measures designed to abolish discrimination between economic units belonging to different national states; viewed as a state of affairs, it can be represented by the absence of various forms of discrimination between national economies».²⁾ Det at man fjerner visse handelshindrende virkemidler er altså økonomisk integrasjon, likeledes at de nasjonale økonomier er mer integrert i en situasjon enn i en annen, hvis det i den andre situasjon brukes flere handelshindrende virkemidler enn i den første — altså en slags komparativ statikk.

To viktige trekk ved denne definisjon er: 1) Økonomisk integrasjon er noe relativt. 2) Økonomisk integrasjon kan bare foretas av det offentlige ved å endre visse handlingsparametre.

Jan Tinbergen skiller mellom positiv og negativ integrasjon. Negativ integrasjon er

¹⁾ Jacob Viner: «The Custom Union Issue» New York Carnegie Endowment for Int. Peace. Også andre forfattere kom med en kritisk holdning til eksisterende teori omkring 1950.

²⁾ Bela Balassa: «The Theory of Economic Integration», Georg Allen and Unwin Ltd. London 1962, s. 1.

«measures consisting of the abolition of a number of impediments to the proper operation of an integrated area».³⁾

Positiv integrasjon er «the creation of new institutions and their instruments or the modification of new instruments». Tinbergens definisjon er altså mer omfattende enn Balassas, idet han også tar med at integrering kan medføre bruk av nye virkemidler innenfor det integrerte området. Disse virkemidler brukes av et sentralt organ. Et vesentlig problem ligger imidlertid i å fastlegge hva som er «proper operation». For øvrig er Tinbergens definisjon av økonomisk integrasjon identisk med Balassas. Begge definisjoner ser på endringer i antall virkemidler som det eneste kriterium på økonomisk integrasjon. Spørsmålet er om dette er tilstrekkelig.

Økonomisk integrasjon vil etter dette være fjerning av nasjonale virkemidler som påvirker økonomiske transaksjoner mellom landene, og eventuelt å tilføye nye supranasjonale virkemidler eller å endre bruken av bestående. Årsaken til at forfatterene bare ser på endringer i *antall* virkemidler er kanskje at de bare er opptatt av de offentlige aktørers rolle i integrasjonsprosessen. Det er bare de offentlige aktører som kan fatte de formelle vedtak om integrasjon. Men det er også andre aktører enn det offentlige som kan påvirke den økonomiske integrasjon. Vi kan også snakke om en faktisk integrasjon. Per Kleppe⁴⁾ definerer faktisk integrasjon som foretaks og enkeltpersoners etablering av relasjoner over grensene; eksport, import, produksjons-samarbeide, direkte investeringer, internasjonale finanstransaksjoner, turisttrafikk etc.

Men vil enhver økning av faktiske økonomiske relasjoner bety at et land er blitt mer integrert med andre? I den perioden handel o.l. har øket har også landets «totale økonomi» endret seg. Hvis Norge har hatt en eksportøkning til Finland i en tidsperiode på en prosent, mens økonomien ellers, f.eks. målt ved GNP, har økt med 10 prosent, er norsk økonomi blitt mer integrert med finsk? Vi må finne en referanseramme. Når vi snakker om økonomisk integrasjon er et hovedpoeng hvorvidt den nasjonale økonomi er blitt sterkere knyttet til og dermed mer avhengig av andre lands økonomier. Vi må altså både trekke inn hvordan de økonomiske relasjoner mellom landene har endret seg — og — hvordan den nasjonale økonomi har utviklet seg i samme periode for å si noe om hvordan avhengighetsforholdet mellom økonomiene har endret seg.

En fruktbar ramme kan være å sette integrasjon i relasjon til hvordan et lands mulighetsområde for økonomisk politikk blir påvirket. I en økonomisk sammenheng kan inte-

grasjon defineres ut fra hvordan den påvirker en nasjons muligheter til å nå de økonomiske målsettinger som er satt opp. Økt faktisk integrasjon vil gjøre et land mer følsomt for effekter utenfra. Mer presist, økt faktisk integrasjon vil svekke effektiviteten av de økonomiske virkemidler et land har, samtidig vil landets økonomi bli mer påvirket av andre lands bruk av økonomiske virkemidler. Dette er effektene av økonomisk integrasjon. Vi kan nå definere økonomisk integrasjon på en annen måte. Vi ser på de virkemidler et land har til å regulere sine forbindelser med et annet, og vi må skille mellom to typer aktører — de formelle og de faktiske. Økonomisk integrasjon vil etter dette si at de formelle aktører fjerner virkemidler og/eller at de faktiske aktører øker sine relasjoner med utlandet, slik at det offentliges virkemidler mister effekt. *Faktisk integrasjon vil si at de offentlige virkemidler får mindre effektivitet, og formell integrasjon vil si at antall virkemiddel reduseres.*

Det å integrere betyr å gjøre noe helt. (J.fr. latin, integer heltall). Integrasjon må settes i relasjon til endemålet, til helheten. Hva er så helheten for økonomisk integrasjon? Hva er kjennetegnet for at økonomier er «fullt integrerte»? Ett kriterium er at full økonomisk integrasjon er oppnådd når det ikke eksisterer hindringer for en optimal utnyttelse av ressursene i det integrerte området. Denne definisjon får bare med det formelle aspekt. Skal vi få med den faktiske integrasjon må vi definere full økonomisk integrasjon som: En situasjon der det ikke eksisterer hindringer for en optimal ressursallokering, og der denne optimale produksjonstilpassing er nådd.

Vi kan nå vurdere hvor langt den økonomiske integrasjon mellom forskjellige nasjonale økonomier er kommet ved å vurdere tilstanden av integrasjonen ut fra ovennevnte definisjon. Vi kan også se på integrasjonen som en prosess hvor virkemidler fjernes og hvor økonomiene beveger seg mot en optimal fordeling av ressursene. Det kan selvsagt tenkes andre målsettinger for den økonomiske integrasjon enn «optimal ressursallokering». Det sentrale (og banale) poeng her er at integrasjon som tilstand og prosess bare kan vurderes ut fra hva som er målsettingen med integrasjonen. Noe som er integrasjon ut fra en målsetting kan være disintegrasjon ut fra en annen.

Empiriske resultat

Hva vet vi så om de økonomiske effekter av integrasjon? Hvilke empiriske resultat foreligger? De regionale integrasjonstiltak som er gjennomført i de siste tiår har gitt materiale til en rekke analyser. I største delen av de arbeider som foreligger, er det de økonomiske konsekvenser av tollendringer som er analysert.

En rekke faktorer påvirker den økonomiske integrasjon mellom land. Toll er bare en av dis-

³⁾ Jan Tinbergen: «International Economic Integration», Amsterdam 1965, s. 76.

⁴⁾ Per Kleppe: EFTA — NORDØK — EEC, Studieforbundet Næringsliv og Samhälle, Stockholm.

se. Hovedproblemet i de analyser som er utført ligger følgelig å skille ut de økonomiske endringer som er forårsaket av den formelle integrasjon, fra endringer som er forårsaket av andre forhold.

Vi skal ta for oss to arbeider som begge har som formål å kvantifisere de økonomiske effektene av regionale integrasjonstiltak. Formålet med professor Balassas arbeide er å analysere den handelsskapende og den handelsvridende effekt av EØF (Det Europeiske Økonomiske Fellesskap)⁵⁾ Den er på mange måter representativ for de analyser som foreligger i dette felt. Etter en kritisk gjennomgåelse av tidligere analyser slår Balassa fast at følgende fire problemer er sentrale:

- 1) Å skille ut virkningene av økonomisk vekst.
- 2) Lage sammenlignbare estimater for handelsvridning og for handelsskapning.
- 3) Disaggregering av resultatene for hovedgrupper av varer.
- 4) Anslag av effektene for forskjellige tilførselsområder.

Balassas metode går ut på å sammenligne elastisitetene av importen med hensyn på inntekten for intra-EØF handel og for handel med land utenfor EØF, før og etter den formelle integrasjon har funnet sted. Hans kritiske forutsetning er at uten integrasjon ville disse elastisitetene være konstante over tid. En økning av den nevnte elastisitet for intra-EØF-handel vil tolkes som tegn på «brutto» handelsskapning. En nedgang i importelastisiteten for land utenfor EØF vil vise de handelsvridende effekter av unionen. Balassa mener at den overnevnte metode vil løse de to første problemer. Antall varegrupper han ser på er 7, og han skiller ut importen fra de viktigste land utenfor Fellesskapet. Hans referanseperioder er 1953—59 («uten EØF») og 1959—65 («etter EØF»). Som inntektsmål bruker han GNP.

Og så til Balassas resultater. En sammenligning av de aggregerte importelastisiteter før og etter opprettelsen av EØF indikerer at den formelle integrasjon også har ført til faktisk integrasjon i form av handelsskapning. Denne handelsskapning har ikke noe motstykke i handelsforvridning. Elastisiteten av import totalt med hensyn på GNP steg fra 1,8 til 2,1 og etter import fra EØF-land fra 2,4 til 2,8. Elastisiteten av import utenfra EØF hadde derimot en minimal nedgang fra 1,7 til 1,6. Det siste resultat er noe usikkert.

Avslutningsvis foretar Balassa et interessant regnestykke for å indikere hvor stor virkning den handelsskapende effekt har på den økonomiske vekst. Selv om dette regnestykke bygger på temmelige drastiske forutsetninger, kan resultatet kanskje si noe om størrelsesordenen på forholdet. La oss anta at økningen av im-

portelastisiteten fra 1,8 til 2,1 skyldes opprettelsen av EØF. De dynamiske virkninger av økt handel antas å komme av «economics of scale», økt spesialisering og lengre produksjonsserier. Disse effekter er forsøkt anslått for USA's vedkommende, og det er funnet at en fordobling av innsatsen i produksjon utenfor jordbrukssektoren har ført til en produksjonsøkning på 130 prosent⁶⁾. Hvis vi så antar at en økning av Fellesskapets handel medfører en korresponderende produksjonsøkning i eksportsektoren, kan Walters resultat indikere virkningene av en økning i handelen på bruttonasjonalproduktet. Alt dette ifølge Balassa. Vi får derved at en økning på 0,3 prosentpoeng ville medføre en økning på vekstraten på en tiendedels prosentpoeng. Selv om Balassa har kommet frem til dette tall ut fra temmelige tvilsomme premisser, er dette tall i samme størrelsesorden som det andre analyser viser.

EFTA-analysen.

Den kanskje grundigste undersøkelsen av økonomisk integrasjon er foretatt av EFTA-sekretariatet i Genève.⁷⁾ Formålet med studiet var å fremskaffe kvalitative anslag på effekten av dannelsen av EFTA på medlemsstatenes økonomi. Begrensninger i det statistiske materialet, og trolig metodologiske problemer i tillegg, gjorde at bare EFTA's virkninger på handelen ble studert. Den kritiske forutsetning for undersøkelsen er at konsumet av en gitt vare i et EFTA-land ville ha utviklet seg på samme måte i perioden 1959—65 som i perioden 1954—59 hvis EFTA ikke hadde blitt dannet. Størrelsen på den totale EFTA-effekt, E, den utstrekning importen fra EFTA-leverandører var høyere som følge av EFTA, er gitt ved ligningen:

$$E = F_{65} - [(f_{59} - f_{54}) \frac{6}{5} + f_{59}] C_{65}$$

Her er:

F = import fra EFTA-land

C = apparent consumption

$$f = \frac{F}{C}$$

Fotskriftene refererer seg til årene 1954, -59 og -65. Den handelsskapende effekt av EFTA er gitt av ligningen:

$$TC = M_{65} - [(m_{59} - m_{54}) \frac{6}{5} + m_{59}] C_{65}^M$$

Her er M = Total import og $m = \frac{M}{C}$

Den handelsvridende effekt er gitt ved:

$$TD = N_{65} - [(n_{59} - n_{54}) \frac{6}{5} + n_{59}] C_{65}$$

Her er N = import fra ikke-EFTA-land,

$$\text{og } n = \frac{N}{C}$$

Vi har altså at $E = TC - TD$.

Den totale EFTA-effekt er differansen mel-

⁵⁾ Bela Balassa: «Trade Creation and Trade Diversion in the European Common Market» Ec. Journal, mars 1967.

⁶⁾ A. A. Walters: «A Note on Economics of Scale» Ec. Journal, nov. 1963.

⁷⁾ The Effects of EFTA on the Economies of Member States. EFTA, Genève 1969.

lom EFTA's handelskapende og EFTA's handelsvridende effekt.

De ovennevnte ligninger utgjorde grunnlaget for undersøkelsen, men de er også supplert med andre metoder. Resultatene av beregningene er blitt diskutert av offentlige eksperter og med representanter fra industrien. Denne justeringsprosedyren har vært lettet av at det opereres med hele 36 undergrupper av varer.

Ut fra de forutsetninger som er satt opp, og den metodikk som er benyttet, anslås samhandelen mellom EFTA-landene i 1965 å være ca. 6 milliarder kroner høyere enn hva den ville ha vært hvis EFTA ikke hadde blitt dannet. Dette vil si at eliminering av toll og kvantitative reguleringer har ført til at den interne EFTA-handel er 12 prosent høyere.

De 6 milliarder fordeler seg på handelsskapning med 2,7 milliarder og handelsvridning med 3,3 milliarder norske kroner. Altså har EFTA produsenter «overtatt» produksjon for land utenfor EFTA til en verdi av over 3 milliarder. Sammenlignet med Balassas studie av EØF kan dette tyde på at EFTA har hatt en sterkere handelsvridende effekt enn EØF. Omkring 25 prosent av den totale økning i intra-EFTA-handel i perioden 1959—65 er forårsaket av EFTA, ifølge analysen. 9 prosent av veksten i EFTA-landenes eksport skyldtes EFTA. Virkningen på økningen i EFTA-landenes totale import var betydelig mindre, bare 3 prosent i samme periode.

De nordiske land står sterkt i EFTA's samhandel. Av den før nevnte totale EFTA effekt fordeler nesten 70 prosent seg på det nordiske land. Også andre forhold indikerer at nettopp de nordiske land har utnyttet de muligheter EFTA har gitt til økt spesialisering.

EFTA og Norge.

EFTA-sekretariatets studie har i detalj gjort anslag på virkningene for Norge. Først noen hovedkonklusjoner. Hvis EFTA ikke hadde blitt dannet, ville Norges import ha vært 600 millioner kroner lavere enn hva den faktisk var i 1965. Imidlertid har omtrent 45 prosent av denne økning skjedd på bekostning av import fra land utenfor EFTA (trade diversion). Således ville Norges totale import ha vært 360 millioner lavere uten EFTA. Totalt vil dette si en nedgang i total import på 2,3 prosent. Størrelsesordenen av disse resultater er den samme som i tilsvarende analyser.

Virkningene på eksporten er noe større. Uten EFTA ville eksporten ha vært 640 millioner kroner, eller 6,2 prosent lavere i 1965 enn hva den faktisk var. Endringen av vekstraten på grunn av EFTA er også relativt liten, uten EFTA 8 prosent, mot faktisk 9,1 prosent for perioden 1959—65. EFTA er beregnet å ha gitt en positiv virkning på handelsbalansen på 280 millioner kroner. Uten EFTA ville derfor underskuddet ha vært på litt over en milliard kro-

ner, mot faktisk 780 millioner kroner i 1965.

EFTA-effektene fordeler seg ujevnt på de enkelte næringer. Metall- og verkstedindustrien har «tjent» mest på EFTA. Eksporteffekten er anslått til 130 millioner kroner for metallindustrien, og 140 millioner for verkstedindustrien. Treforedlingsindustrien har hatt en EFTA-effekt på 170 millioner.

EFTA-studien antar at virkningene på den innenlandske økonomiske aktivitet trolig har vært begrenset. Selv når mulige ringvirkninger tas i betraktning har EFTA bare medført små endringer i den økonomiske utvikling. Avslutningsvis pekes det på at EFTA kan ha lettet eller påskyndet strukturendringer i visse sektorer, selv om den samlede effekt synes minimal. Det synes som om dannelsen av EFTA har medført at mange industrer er blitt eksportbevisste. Men den spesialisering som har funnet sted har ennå ikke gitt seg fullt utslag i produksjon og eksport.

Konklusjoner av de empiriske studier.

Den sentrale konklusjon er at tollsatser i seg selv neppe forårsaker alvorlige forstyrrelser for arbeidsdelingen i den industrialiserte verden. Årsaken til dette er også klar. Alle land har fordel av internasjonal handel. Det er for kostbart for et land å føre en gjennomført proteksjonistisk handelspolitikk. Tallrike undersøkelser gir de samme resultat.

Nils Lundgren har foretatt en sammenligning av en rekke empiriske studier.⁸⁾ I en oppsummering er hans konklusjon om de økonomiske effekter av tollendringer: «So small that they would not be measurable in the present system of national accounts and so small that it would hardly seem worth while to devote so much of the attention of economists, statisticians, politicians and newspaper editors to the problem of removing tariffs between industrialized countries.»

Norge og EEC

Kan vi på grunnlag av de overnevnte analyser også trekke konklusjonen at det av økonomiske grunner ikke er nødvendig med medlemskap i det europeiske økonomiske fellesskap? Jeg tror at det neppe er mulig i dag å si noe sikkert om dette. Det kritiske spørsmål er om det bare er det tollmessige relasjoner mellom EØF og Norge som blir endret. Hvilket Fellesskap er det vi blir stående utenfor eller blir medlem av. Utviklingen i den senere tid har klart vist at EØF ikke er noen statisk organisasjon. Det er klart at de alternative utviklingslinjer som skisseres i Werner og Davignon-rapportene kan gi økonomiske konsekvenser av en helt annen dimensjon enn de som følger av tollendringene. Dagens EØF og EØF om 10—

⁸⁾ «Economic Integration in Europe» ed. R. G. Denton, Weidenfeld and Nicolson, London 1969.

15 år vil trolig være to forskjellige organisasjoner. Men det er ikke bare den økonomiske og monetære union som er under utarbeidelse. Hva kan en felles regional- og industripolitikk etter Colonnaplanens retningslinjer medføre? Er det mulig å realisere en politikk på fellesskapsplan for forskning og teknologi? Hva med en europeisk energipolitikk og Norge som storleverandør av olje? Et utvidet EØF vil være en handelspolitisk gigant som står for nesten 40 prosent av verdenshandelen. Hvilken handelspolitikk vil et utvidet EØF følge, på hvilken måte vil EØF handle i de internasjonale organisasjoner som IMF og GATT? En ny dimensjon av problemer vil reise seg hvis Fellesskapet får en felles handelspolitikk overfor Øst-Europa. Denne politikk vil være bestemt både ut fra økonomiske og politiske målsettinger.

Og for å ta opp et problemfelt som har hittil vært lite berørt. Skipsfarten er Norges viktig-

ste eksportnæring. Hva om EØF utformer en egen skipsfartspolitik? Vil OECD's liberaliseringsgode med prinsippet om ikke-diskriminering ha evig liv? Fellesskapet er i dag en nettoimportør av skipsfartstjenester. Hva vil det bety at Storbritannia en av verdens ledende skipsfartsnasjoner, og tradisjonelt Norges betydeligste skipsfartspolitiske allierte blir medlem, mens Norge står utenfor?

Vi skal ikke foreta noen nærmere diskusjon av de overnevnte momenter. En slik diskusjon vil være preget av usikkerhet og gjetninger. Men dette betyr ikke at de overnevnte momenter ikke kan ha betydning. Hensikten er å antyde at det ikke er mulig å trekke noen sikker konklusjon om de økonomiske konsekvenser av norsk markedsorientering uten å diskutere dette i en større sammenheng enn hva som hittil er gjort.

KOMMUNAL- OG ARBEIDSDEPARTEMENTET

Konsulent II

TIL BOLIGAVDELINGEN.

Arbeidsområdet vil bl.a. omfatte saker vedrørende statens bistand til kommunene i forbindelse med kommunal planlegging og gjennomføring av boligreisingen. Stillingen medfører nær kontakt med kommunene om spørsmål av rettslig, økonomisk og administrativ art. Det må regnes med noe reisevirksomhet. Stillingen ønskes besatt med søker som har høyere utdanning f.eks. jurist, sosialøkonom, siviløkonom, statsviter, men også søkere med annen god utdanning og praksis fra kommunal, fylkeskommunal eller statlig administrasjon vil kunne komme i betraktning.

Nærmere opplysninger ved byråsjef Valheim i tlf. 20 22 70.

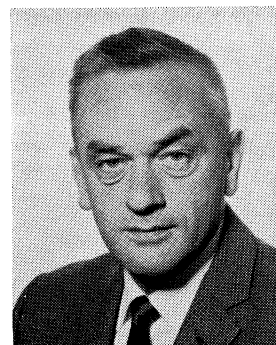
Lønnsklasse 19.

Søknader innen 2. april til

KOMMUNAL- OG ARBEIDSDEPARTEMENTET,
Administrasjonsskontoret,
Postboks 8112,
Oslo-Dep., Oslo 1.

Tollens betydning for eksporten

AV
BYRÅSJEF HARALD BØYUM,
HANDELSDEPARTEMENTET

1. Med en eksport av varer og tjenester som beløper seg til omlag 40 % av nasjonalproduktet, er det klart at ekspansjonen i store deler av norsk næringsliv er avhengig av eksportmarkedene og at avsetningsmulighetene ute har en avgjørende innflytelse på produksjonsutviklingen.

2. Det foreligger nå statistiske oppgaver over utviklingen av handelen i Det europeiske frihandelsforbund (EFTA) og Det europeiske fellesskap (EF) for tiårsperioden 1959 til 1969. Det synes da naturlig å se på hvordan disse to markedsgrupperinger har påvirket eksporten.

3. Nedenstående tabell viser utviklingen i den norske eksportens fordeling på de viktigste varegrupper fra 1959 til 1969 (millioner kroner):

	1959	1969	1959 %	1969 %
Fisk og fiskevarer	909	1 541	16,3	11,5
Marine olje- og fettprodukter	303	295	5,4	2,2
Treforedlingsprodukter	1 112	1 870	19,9	13,9
Mineraler, malmer, metaller ..	1 711	4 700	30,6	35,0
Kjemiske produkter	584	1 488	10,5	11,1
Verkstedindustriprodukter ...	298	17 83	5,4	13,3
Andre varer	666	1 745	11,9	13,0
Eksport i alt	5 583	13 422	100,0	100,0

Eksporten er sterkt konsentrert om noen få hovedeksportvarer, de såkalte tradisjonelle eksportvarer, basert på naturgitte ressurser. Dette gjelder fisk og fiskevarer, treforedlingsprodukter, mineraler, malmer og metaller. I 1959 sto de for omlag 4% av all norsk vareeksport. I tiårsperioden fram til 1969 er eksporten av disse tradisjonelle varer godt og vel fordoblet. Eksporten av maskiner, visse halvfabrikata og fer-

digvarer, de såkalte ikke-tradisjonelle varer, har i samme periode øket sin andel fra omlag 13 % i 1959 til ca. 25 % i 1969. Dette er godt og vel en firedobling i løpet av tiårsperioden. De tradisjonelle eksportprodukters andel av totalen er samtidig sunket til noe over 2/3 av totaleksporten.

4. Eksportens fordeling på landområder og forskyvningen siden 1959, framgår av følgende tabell (millioner kroner):

	1959	1969	1959 %	1969 %	Øking %
EFTA	2 273	6 740	40,6	50,2	197
herav Norden	962	3 760	17,2	28,0	291
EF	1 478	3 700	26,6	27,6	150
Andre europeiske					
OECD-land	131	306	2,4	2,3	134
Øst-Europa	274	380	4,9	2,8	39
USA og Canada	626	1 146	11,2	8,5	83
Andre land	801	1 150	14,4	8,6	43
Eksport i alt	5 583	13 422	100,0	100,0	140

Nesten 4% av Norges eksport går til EFTA og EF. Disse lands andel var omlag 2/3 i 1959. EF-landenes andel har i tiårsperioden økt svakt, mens EFTA-landene har økt sin andel betraktelig. I 1959 gikk 17 % av Norges eksport til de nordiske land, i 1969 var våre nabolands andel kommet opp i 28 %. Sverige alene avtok i 1959 knapt 10, i 1969 vel 18 %. Norden som marked for norsk eksport var således i 1969 av omlag samme størrelsesorden som EF. Norsk eksport til land utenfor EFTA og EF har derimot relativt sett gått til dels sterkt tilbake i denne tiårsperioden.

5. Tabellen på side 28 viser utviklingen i

eksporten av de viktigste varegrupper til EFTA og Norden fra 1959 til 1969 (millioner kroner) :

	EFTA			NORDEN		
	1959	1969	Øking	1959	1969	Øking
Matvarer.....	344	670	326	104	370	266
Råvarer	437	632	195	83	185	102
Brenselstoffer..	4	242	238	4	231	227
Marine olje- og fettprodukter	93	170	77	30	36	6
Kjemiske produkter	342	797	455	273	640	367
Bearbeidde varer (h.u. metaller, papir m.v.) ..	826	2 732	1 906	346	1 280	934
Maskiner og transportmidler	149	1 123	974	159	972	813
Forskjellige andre ferdigvarer	55	323	268	32	283	251
Eksport i alt ..	2 249	6 688	4 439	1 032	3 996	2 964

Det er særlig eksporten av forskjellige mer bearbeidde varer som har øket. Dette er varer som tidligere var belastet med relativt høye tollsatser, men hvor tollene mellom EFTA-landene ble avvirket i perioden.

6. Den spesielt sterke økning i eksporten til Sverige må for øvrig sees i sammenheng med utviklingen av eksportens varesammensetning. Produkter som tidligere ikke ble solgt til andre land, var det naturlig først og fremst å forsøke avsatt i Norges naboland når forholdene gjorde det nødvendig eller ønskelig å søke ut på eksportmarkedene. Dessuten har det etter hvert utviklet seg et nært samarbeid mellom bransjer og bedrifter i de nordiske land. Bedriftsintegrasjon og utvidet bruk av underleverandører har utvilsomt bidratt sterkt til veksten i internordisk samhandel.

7. Storbritannia som fortsatt er det viktigste marked for norsk eksport, har til tross for nedbyggingen av handelsskrankene mellom EFTA-landene ikke øket sin andel av norsk utenrikshandel (21,1 % i 1959 og 19,9 % i 1969). Dette har først og fremst sin bakgrunn i den relativt svake økonomiske vekst i Storbritannia, noe som igjen er en refleks av den stramme økonomiske politikk britene har ført for å unngå uoverstigelige vansker av betalingsmessig art. Det synes således ikke å være tilstrekkelig at tollene avvirkles for at handelen skal øke. Samtidig må det også finne sted en økonomisk ekspansjon. Utviklingen i Norges eksport til Storbritannia må videre sees i lys av det forhold at en vesentlig del av de norske leveranser til dette marked har bestått av tradisjonelle eksportprodukter som i enkelte tilfeller har hatt betydelig problemer av konjunk-

turell og/eller strukturell art å stri med i denne perioden.

8. Norges handel med EF-landene har også økt betydelig, men disse lands andel i norsk eksport er omlag uforandret fra 1959 til 1969. Nedenstående tabell viser utviklingen i eksporten av de viktigste varegrupper (millioner kroner) :

	E F		
	1959	1969	Øking
Matvarer.....	243	354	111
Råvarer	314	672	358
Brenselstoffer.....	7	16	9
Marine olje- og fettprodukter.....	103	34	— 69
Kjemiske produkter	49	125	76
Bearbeidde varer (h.u. metaller, papir m.v.)	866	2 144	1 278
Maskiner og transportmidler	75	576	501
Forskjellige andre ferdigvarer	122	84	— 38
Eksport i alt	1 506	4 004	2 498

Størst har økingen i eksporten til EF-landene i perioden vært under gruppene Bearbeidde varer og Maskiner og transportmidler. Under gruppen Bearbeidde varer (papir, ferrolegeringer, magnesium, aluminium) har eksporten vesentlig funnet sted under kvoter med redusert eller suspendert toll. Dette gjelder også for gruppen Matvarer (fiskeprodukter). Økingen av eksporten i gruppen Maskiner og transportmidler gjelder hovedsakelig skip som går tollfritt inn i EF-landene. I eksporten til EF-landene har det således ikke funnet sted noen tendens til øking i eksporten av mer bearbeidde varer.

9. Nedenstående tabell viser utviklingen i EFTA-landenes samlede eksport i de viktigste varegrupper fra 1959 til 1969 (millioner dollar) :

	1959		1969		Øking	
	til EFTA land	til andre land	til EFTA land	til andre land	til EFTA land	til andre land
Matvarer.....	509	1 084	859	1 546	350	462
Råvarer	572	1 499	917	2 259	345	760
Brenselstoffer..	165	238	357	298	92	60
Kjemiske produkter	241	1 154	835	2 683	594	1 529
Bearbeidde varer	877	4 144	3 099	7 121	2 222	2 977
Maskiner og transportmidler	907	4 840	2 712	10 332	1 805	5 492
Forskjellige ferdigvarer ..	187	1 031	1 144	2 689	957	1 658
Eksport i alt...	3 525	14 580	10 106	28 117	6 581	13 537

Medlemslandenes samlede eksport til andre EFTA-land økte i perioden 1959 til 1969 med 187 %. EFTA-landenes eksport til andre land økte i samme periode med 93 %. Det er særlig eksporten av forskjellige bearbeidde varer hvor tollene tidligere var høyest, som står for økingen i den interne handel. I 1959 gikk omlag 20 % av medlemslandenes samlede eksport til EFTA, mot bortimot 30 % i 1969.

10. Ser en videre på den tilsvarende utvikling av eksporten i EF-landene for de viktigste varegrupper fra 1958 til 1969 får en følgende oppstilling (millioner dollar):

	1958		1959		Øking	
	til EF-land	til andre land	til EF-land	til andre land	til EF-land	til andre land
Matvarer.....	886	1 519	4 860	2 629	3 974	1 110
Råvarer	584	563	2 160	1 184	1 576	621
Brenselstoffer..	783	913	1 502	1 413	719	500
Kjemiske produkter	468	1 574	3 408	4 698	2 940	3 124
Bearbeidde varer	2 008	4 772	10 053	8 965	8 045	4 193
Maskiner og transportmidler	1 621	5 146	10 091	16 069	8 470	10 923
Forskjellige ferdigvarer ..	474	1 177	4 126	3 837	3 652	2 660
Eksport i alt ..	6 862	15 871	36 465	39 227	29 603	23 356

Medlemslandenes samlede eksport til andre EF-land økte i perioden 1958 til 1969 med 430 %. EF-landenes eksport til andre land økte i samme periode med knapt 150 %. Også innen EF-landene er det eksporten av forskjellige bearbeidde varer hvor tollene tidligere var høyest, som særlig har bidradd til denne utvikling.

11. Den sterke øking i eksporten innen EFTA-landene og EF-landene, særlig av fer-

digvarer som tidligere hadde den høyeste tollbeskyttelse, synes i stor grad å være en følge av avviklingen av tollene. Medlemsstatene i de to grupperinger har ved at tollene avvikles fått en vesentlig fordel på de integrerte markeder framfor sine konkurrenter. Det kan neppe være tvil om at de handelsskapende virkningene av de to grupperinger på denne måte har vært stor for medlemslandene, og at dette har bidradd til den økonomiske vekst som har funnet sted i landene.

12. For å illustrere tollens betydning for eksporten nærmere kan nevnes et eksempel fra treforedlingssektoren referert i Norsk Skogindustri nr. 1 for 1971. En vesentlig del av den norske papireksport utenom avis-papir består av magasin-papir, trefritt trykk-papir, trefritt skrive-papir, falsekartong og greaseproof. Tømmerforbruket pr. tonn for disse papirsorter varierer mellom 2,8 m³ for magasin-papir og 5,8 m³ for trefritt skrive-papir og greaseproof. Fra 1. januar 1972 er tollene for disse produkter i Fellesskapet 12 %. Dette tilsvarer et tollbeløp varierende fra kr 135 til kr 282 pr. tonn papir. Ser en f.eks. dette i forhold til medgått virke, tilsvarer det fra kr 44 til kr 55 pr. m³ anvendt virke, dvs. omlag halvparten av den norske virkeprisen i inneværende sesong. Ser en f.eks. videre på hva 12 % toll utgjør i relasjon til arbeidslønnen, viser det seg at tollbelastningen for en rekke papirsorter tilsvarer de totale arbeidsomkostninger ved framstilling av papir fra massestadiet.

13. Det er neppe riktig å sette tollbeløpet i relasjon til noen enkelt av innsatsfaktorene i produksjonen av eksportvarene. Eksemplet skulle likevel tydelig indikere at tollene er et så viktig økonomisk element i lønnsomheten av eksportproduksjonen at en neppe kan sette dette element ut av betraktning når en skal vurdere utsiktene for en videre industriell ekspansjon i retning av høyere bearbeidelse av eksportvarene.

Handelsavtale — aktuelt alternativ?

AV
AVDELINGSSJEF GUNNAR BECH,
NORGES INDUSTRIFORBUND

Fra tid til annen blir spørsmålet om alternative tilknytningsformer til medlemskap i Det europeiske fellesskap reist, i første rekke for å løse våre handelsmessige problemer dersom EEC blir utvidet og EFTA oppløst, uten at Norge blir med i det omfattende samarbeid som et medlemskap medfører. I den senere tid er det særlig blitt antydning at våre økonomiske forhold kunne bli regulert ved en handelsavtale med Fellesskapet. Spørsmålet om en assosiering er derimot kommet mer i bakgrunnen i debatten, antagelig på grunn av at denne tilknytningsform fra EEC's side ser ut til å være forbeholdt oversjøiske land (Yaoundéavtalen) og europeiske utviklingsland som sikter mot fullt medlemskap når deres økonomiske situasjon muliggjør dette (Tyrkia, Hellas — den sistnevnte assosiasjonsavtale riktignok for tiden uten utvikling på grunn av de politiske forhold i dette land).

Når det gjelder alternativet handelsavtale er det her naturlig å ikke berøre de politiske aspekter ved å velge andre tilknytningsformer enn medlemskap, men konsentrere seg om visse økonomiske forhold. Når det nå fremmes forslag om å ordne vårt forhold til Fellesmarkedet med en handelsavtale, er det lite rimelig å legge i begrepet handelsavtale, det innhold som har vært vanlig ved våre handelsavtaler i årene etter krigen. Så lenge Norges import og eksport var regulert ved kvantitative restriksjoner, hadde vi en lang rekke handelsavtaler som fastsatte de kvanta av de forskjellige varer som de norske myndigheter var villige til å gi lisenser for ved import og eksport. I dag har Norge generelt sett liberalisert de fleste varer (unntakene finnes på jordbrukssektoren), og handelen foregår derfor uten handelsavtaler med de fleste land, som også på sin side har avviklet de kvantitative restriksjoner. Dette gjelder bl.a. alle EEC's medlemsland. Norge har i dag handelsavtaler stort sett bare med statshandelsland i Øst-Europa, hvor myndighetene fortsatt øver en betydelig innflytelse ved direkte prioritering av import, og hvor Norge foruten som nevnt jordbruksvarer, opprettholder noen få importrestriksjoner (bl.a. enkelte

tekstilvarer) samt med Japan hvor den norske regulering er noe mer omfattende. En handelsavtale, slik som dette begrepet er blitt brukt tidligere, hvor det er tale om at avtalestatene forplikter seg til å gi lisenser for regulert import — (og/eller eksport) — er det derfor neppe noen som tenker på når det er tale om en handelsavtale med EEC. Det ville forutsette en omfattende deliberalisering med innføring av kvantitative restriksjoner og være et tilbakeskritt i det samarbeid som de vestlige land har oppnådd.

Det som man naturlig kan legge i begrepet handelsavtale, vil da være at landene gir hverandre tollpreferanser for større eller mindre varegrupper eller for visse mengder av spesielle varer.

Generalavtalen om tolltariffer og handel — GATT — hvor både EEC-landene og Norge er avtalepartnere, setter visse betingelser til de tollinnrømmelser som gis på denne måte. Avtalen bygger på mest-begunstigelsesprinsippet, og dersom Norge og EEC skulle komme frem til en avtale om tollnedsettelse på noen få enkelte varer, må denne tollnedsettelse utvides til å gjelde alle andre land som er med i GATT (Art. I.1). (I dag gjelder det ca. 80 land, og den alt største del av verdenshandelen.) Hverken Norge eller EEC synes i dag å være beredt til å gi hverandre tollinnrømmelser som uten videre må utvides til alle andre land uten at disse påtar seg noen forpliktelser.

GATT-avtalen inneholder imidlertid to unntak fra mest-begunstigelsesprinsippet (Art. XXIV). Medlemsland kan opprette preferanseområder seg imellom i form av en tollunion eller et frihandelsområde. Den viktigste betingelse i denne sammenheng for å få akseptert en slik preferanseavtale, er at preferansene skal omfatte det vesentlige av handelen mellom partnerne i preferanseområdet. For å være i overensstemmelse med GATT, må derfor en slik handelsavtale rimeligvis basere seg på en tollunion eller et frihandelsområde som omfatter en forholdsvis stor del av samhandelen mellom avtalepartnerne. Det kan være delte meninger om hvilken vekt man skal tillegge

GATT's bestemmelser i lys av den uthuling av prinsippene som er forekommet, men Norge vil med sin store avhengighet av utenriksøkonomien, neppe være tjent med å komme i uoverensstemmelse med disse bestemmelser på et så vesentlig punkt. Det vil derfor være naturlig å basere seg på de regler GATT-avtalen inneholder.

En tollunions- eller en frihandelsområde-avtale hvor avtalepartnerne gir hverandre full tollfrihet for en vesentlig del av handelen, vil måtte kombineres med andre nødvendige gjensidige forpliktelser, som felles tolltariff (ved en tollunion) — eller felles regler for hva som skal ansees som produsert i medlemslandene (ved et frihandelsområde), og muligens mer eller mindre med forpliktelser på områder som angår handelen, f.eks. begrensninger i bruk av eksportstøtte, begrensninger i bruk av offentlige og private tiltak som tenderer til å motvirke de forpliktelser landene har påtatt seg når det gjelder tollinnrømmelser. Dette siste kan f.eks. omfatte forpliktelser i statsmonopolers og offentlige organers innkjøpsvirksomhet, statenes avgiftspolitikker når det gjelder diskriminerende importavgifter osv. EFTA-avtalen inneholder således en rekke forskjellige bestemmelser på lignende områder. Det er vel rimelig å anta at nettopp de som ønsker en handelsavtale med EEC vil innskrenke mest mulig de forpliktelser som landene skal påta seg i dette samarbeide, slik at det stort sett omfatter gjensidige tollinnrømmelser og så få forpliktelser som mulig på andre områder.

De nåværende medlemsland i EEC har imidlertid på sin side vært meget opptatt av at partnerne i samarbeidet skulle påta seg forpliktelser som begrenset deres mulighet til å forrykke konkurransevilkårene for næringslivet — uten i tilfelle hvor manglende sosial eller regional balanse ligger til grunn for tiltak. Som eksempel kan nevnes det tak som medlemslandene har påtatt seg i sin støtte til skipsverftene, reglene om offentlighet i prisfastsettelsen for jern og stål, prinsippene om forbud mot konkurranseregulerende avtaler i det private næringsliv og valget av tollunion som grunnlag for å gi den industri innen området som bearbeider råvarer importert fra 3.-land like konkurransevilkår. Det kan derfor forutsees meget vanskelige forhandlinger mellom et land som ønsker en preferanseavtale med begrensede forpliktelser og EEC-landene med deres filosofi på dette felt.

Den tollfrie handelen med jordbruksvarer mellom EEC-landene har utelukkende kunnet komme i stand ved samtidig å innføre en felles pris- og markedspolitikk for jordbruksvarer. Fra norsk side har det fra jordbruksnærings side blitt fremholdt at landet fortsatt bør føre en nasjonal jordbrukspolitikk. Dette forutsetter at det norske marked avskjermes når det gjelder den restriksjonsfrie handel med jordbruksvarer. Ved en handelsavtale vil da jordbruks-

varer måtte holdes utenfor avtalen. Det må ventes at EEC-landene til gjengjeld ville holde utenfor avtalen visse varegrupper som de på sin side anser som følsomme, når det gjelder konkurranse fra Norge.

Fra tidligere forhandlinger med EEC i GATT, kjenner man godt til hvilke vareområder som vil komme på tale. I den siste tollforhandlingsrunden — Kennedy-runden — 1964-67, ble det fra EEC's side bl.a. utfra «overriding national interests» — et begrep som man var enige om skulle ligge til grunn for unntak fra tolltilbudene — holdt utenfor tilbudene om 50 % tollnedsettelse for en rekke varer, bl.a. trikotasjevarer, radioapparater, ferrolegeringer, magnesium, aluminium, sink, silisium, silisiumkarbid, fiskeprodukter, papir og papp. I opplegget fra EEC's side var ca. halvdel av vår tollbelagte eksport til EEC holdt utenfor de fulle tilbud. (Stortingsmelding nr. 21 — 1967/68). Videre kan nevnes at i den betenking som Kommisjonen utarbeidet som forberedelse til utvidelsesforhandlingene i 1967 blir det pekt på de problemer som kan reise seg ved den økte konkurranse fra Skandinavia på områder som treforedling og ferrolegeringer. (Opinion on the Applications for Membership received from the United Kingdom, Ireland, Denmark and Norway, Brussels, 28th Sept., 1967).

Det har vært kjent helt fra grunnlaget til EEC ble lagt, at Norges eksport i en meget høy grad består av produkter hvor EEC's eget næringsliv har problemer med konkurransen fra utenforstående land. En rekke av disse varer er således i Romatraktaten oppført på en egen liste (Liste G) som det ble knyttet spesielle betingelser til, bl.a. ved fastsettelse av den felles ytre tolltariff for varene. Ved forhandlinger om et medlemskap i EEC, vil det være vanskelig for visse interessegrupper innen EEC å komme frem med særkrav som kan rette seg mot et søkerland. Dersom det imidlertid skal forhandles om en handelsavtale, hvor enkelte vareområder fra norsk side blir holdt utenfor, vil det være lettere for pressgrupper innen EEC å vinne gehør for sine interesser.

Ved en handelsavtale med EEC hvor Norge vil holde seg helt utenfor den felles jordbrukspolitikk og holde jordbruksvarer utenfor den frie samhandel, og hvor Norge videre ønsker å begrense forpliktelsene f.eks. når det gjelder ikke-diskriminerende etableringsbestemmelser o.l., er det derfor sannsynlig at flere viktige norske eksportindustrier ikke vil få noen tollfordeler i et utvidet EEC. Det kan i første rekke dreie seg om vår fiskeeksport, eksport av treforedlingsprodukter og produkter fra den elektrokjemiske og elektrometallurgiske industri, og det vil i særlig grad rette seg mot de mer foredlede produkter innen disse sektorer. For cellulose og tremasse praktiserer således EEC stort sett tollfrihet, mens landene har

vært meget engstelige for å sette ned sin tollbeskyttelse for papir og papp under GATT-forhandlingene. Innen fiskesektoren har det vært tollkvoter for visse slag råfisk, mens tollsatsene for frossen filet m.v. er relativt høye og uten tollkvoter. For enkelte produkter innen elektrometallurgisk industri har EEC-landene ved siden av en høy tollsats, riktignok operert med redusert toll for bestemte kvanta importert fra tredjeland. Dette har vært av stor betydning for bl.a. norsk eksport. EEC tar imidlertid bevisst sikte på å avvikle disse tollkvoter. Således ble kvotesystemet for aluminium opphevet fra 1. januar i år — (samtidig med at tollsatsen ble redusert fra 9 til 7% på grunn av forpliktelser i GATT).

Dersom man med en handelsavtale med EEC først og fremst vil løse de handelsmessige problemer Norge kommer til å stå ovenfor ved en eventuell oppløsning av EFTA, må man regne med en meget begrenset løsning. Dette ut

ifra de forutsetninger som er naturlig å legge til grunn — at Norge vil holde jordbruksvarer utenfor og begrense de forpliktelser man påtar seg f.eks. når det gjelder ikke-diskriminerende etableringsbestemmelser. Legger man et videre synspunkt til grunn, nemlig de muligheter vårt næringsliv, og særlig da industrien, kan få til en nærmere kontakt med den utvikling som vil foregå i våre vest-europeiske naboland, vil alternativet handelsavtale neppe gi noe grunnlag for samarbeide. Utviklingen av en industripolitikk som er i enning innen EEC, samarbeide på forskjellige områder innen forskning og industriell utvikling, miljøvern m.v. og den nære bransjemessige kontakt som er ved å etableres innen EEC, vil antagelig ligge utenfor rekkevidden for det norske næringsliv. Nettopp på dette felt ligger de største svakheter ved alternativet handelsavtale sett ut ifra en økonomisk synsvinkel.

Innføringskurs i EDB

Norske Sosialøkonomers Forening vil i april og mai arrangere et kurs i EDB. Kurset skal gi en innføring i hva EDB er, og vil gi kursdeltakerne et godt innblikk i hvilke muligheter dette nye hjelpemiddel åpner for anvendelse innenfor økonomiske problemstillinger. Kurset krever ingen forkunnskaper innen EDB. Det er lagt opp spesielt for sosialøkonomer. Undervisningen ivaretas av forelesere med god erfaring fra EDB-arbeid.

Kurset starter onsdag 14. april og vil bli avsluttet onsdag 12. mai. Undervisningen vil foregå to ganger i uken henholdsvis mandag og onsdag og finner sted i det samfunnsvitenskapelige bygg ved Universitetet i Oslo på Blindern.

KURSPROGRAM

Del 1:

ved cand. oecon. Harald Fure

Hva er EDB?

Datamaskinens oppbygning og virkemåte

Databehandling og -transmisjon.

Datamaskinens sentrale bruksområder.

Onsdag 14. april kl. 11.00—13.00

Mandag 19. april kl. 11.00—14.00

Del 2:

ved cand. oecon. Frank Svendsen.

FORTRAN programmering.

Onsdagene 21. april, 28. april og 5. mai
kl. 11.00—13.00.

Mandagene 26. april og 3. mai kl. 11.00—14.00.

Del 3:

ved cand. oecon. Åge Sørsveen.

Bedriftsøkonomiske datamaskinanvendelser.

(Regnskap/budsjetter, investeringsanalyser
etc.)

Mandag 10. mai kl. 11.00—14.00.

Del 4:

ved cand. real. Sverre Spurkland.

Samfunnsøkonomiske datamaskinanvendelser.
(Samfunnsøkonomi modeller).

Onsdag 12. mai kl. 11.00—14.00.

Kursavgiften er satt til kr. 300,— for medlemmer av Norske Sosialøkonomers Forening, kr. 500,— for ikke-medlemmer. Kursavgiften inkluderer lærebøker, punching av hullkort til øvelsesoppgaver og kjøretid på datamaskin. Det er begrenset deltakelse. Påmelding må skje snarest mulig til Norske Sosialøkonomers Forening, Storgt. 26, eller telefon 20 22 64. Påmeldingsfrist er lørdag 3. april.

Norge, EEC og den reelle suvereniteten

AV
DOSENT FRITZ C. HOLTE,
NORGES LANDBRUKSHØGSKOLE

1. Problemet.

Vil norsk medlemskap i EEC øke eller redusere nordmenns innflytelse over forholdene i Norge?

I Arbeiderbladet 6. februar 1971 skriver Ole David Koht Norbye: «Om Norge skulle bli godtatt som medlem av De Europeiske Felleskapene vil dette i første rekke bety at vi oppnår en viss medbestemmelsesrett innenfor EEC. Denne medbestemmelsesretten er i aller høyeste grad reell, og vil bety at sjansene for at Fellesskapet vil føre en politikk som vil tjene våre egne formål, vil øke. De innskrenkningene i vår egen handlefrihet som vi til gjengjeld må finne oss i, vil bli forholdsvis umerkelige, for Norges handlefrihet er allerede sterkt beskåret som følge av vår store avhengighet av utenrikshandel og andre former for samkvem med utlandet».

Kåre Willoch er enig i viktige deler av dette synet. I følge Aftenposten av 24. november 1970 har Willoch sagt at ønsket om å bevare Norges reelle suverenitet må lede til at vi søker å komme inn i de organer som treffer felles-europeiske avgjørelser.

I et opprop fra en rekke Arbeiderpartimedlemmer, gjengitt i Arbeiderbladet 20. februar 1971, heter det derimot om konsekvensene av norsk EEC-medlemskap: «Vi vil oppgi nasjonal suverenitet og økonomisk selvråderett på sentrale områder. EEC vil få bestemmende myndighet over budsjettpolitikk, sysselsetting, skatt, rente og kredittpolitikk, sosialpolitikk, jordbruk, fiske, utenriks- og sikkerhetspolitikk.»

Sitatene ovenfor gir uttrykk for motstridende syn. Jeg har inntrykk av at det er sjelden at disse synene har møtt hverandre i en debatt som klart har vist grunnlaget for de forskjellige oppfatningene.

Formålet med denne artikkelen er først og fremst å oppfordre til en mer konkret debatt av spørsmålet om hvorvidt norsk medlemskap i EEC vil øke eller redusere nordmenns innflytelse over forholdene i Norge. I artikkelen vil

jeg peke på noen av de problemene en bør komme inn på i en slik debatt. Flere av problemene blir også i en viss utstrekning drøftet. Artikkelen vil likevel i betydelig grad ha preg av å være en noe ufullstendig momentliste for videre drøfting. Den plass som gis de enkelte momenter gir ikke nødvendigvis uttrykk for den betydning jeg tillegger momentene. Tidsnød har ført til en stemoderlig behandling av flere viktige spørsmål.

Jeg er motstander av norsk medlemskap i EEC. Når dette er sagt vil jeg føye til at jeg i det følgende ikke har valgt momenter og formuleringer med sikte på å agitere for en bestemt konklusjon. I den utstrekning jeg gir et uriktig eller ubalansert bilde av forholdene vil leder jeg meg selv like mye som jeg eventuelt måtte vilde andre.

2. Er det viktig å bevare suvereniteten?

Før jeg begynner å drøfte spørsmålet om mulighetene for å bevare norsk suverenitet, kan det være nærliggende å vurdere om svaret på spørsmålet har noen særlig betydning.

Enkelte har gitt uttrykk for følgende syn: De økonomisk-politiske målsettingene er stort sett de samme i Norge og i EEC-landene. Blir Norge medlem av EEC, vil en her i landet få en utvikling som er god i relasjon til disse felles målsettingene. Dette betyr mer enn spørsmålet om hvilket spillerom det vil være for nordmenns innflytelse på utviklingen i Norge.

Det er flere grunner til at jeg er uenig i dette synet.

For det første tror jeg at det i dag er en viss forskjell mellom de målsettingene som danner grunnlaget for EEC-landenes politikk og de målsettingene som danner grunnlaget for den norske politikken. Som eksempel kan en ta sysselsettingspolitikken. Både EEC-landene og Norge ønsker full sysselsetting. Men jeg tror det er en forskjell både når det gjelder den nærmere presisering av dette ønsket, og den prio-

ritet dette ønsket gis. (Dette vil bli utdypet i avsnitt 5.1).

For det andre er det langt fra sikkert at forskjellen mellom EEC-landenes målsettinger og det norske folks ønsker i framtiden vil være akkurat like stor eller like liten som i dag. Denne forskjellen kan bli mindre, men den kan også bli større.

For det tredje tror jeg at det har egenverdi at avstanden mellom de styrende og de som blir styrt ikke blir større enn absolutt nødvendig. Avstanden mellom det norske folk og EEC-organene i Brussel må nødvendigvis bli større enn avstanden mellom det norske folk og en norsk regjering og det norske Storting i Oslo.

3. Noen forutsetninger.

3.1. Hva slags EEC?

Ingen vet hvordan EEC-samarbeidet kommer til å utvikle seg. Noen mener at vi derfor bør la problemene innen det framtidige EEC ligge, og i stedet nøye oss med å drøfte de problemene et EEC-medlemskap kan reise i løpet av de nærmeste årene. Jeg er sterkt uenig i dette synet.

Jeg tror at hvis Norge blir medlem av EEC, da vil medlemskapet sannsynligvis være i alle fall i noen ti-år. I så fall er det lite rimelig å avgjøre spørsmålet om medlemskap eller ikke på grunnlag av vurderinger av om medlemskapet vil gi netto fordeler f.eks. de første fem årene.

Etter min mening bør en skissere en rekke ulike alternativer for utviklingen av EEC-samarbeidet, og en bør prøve å vurdere hvor sannsynlige hver av dem er. I tilknytning til hvert alternativ, som ansees for å ha en sannsynlighet som ligger over et visst nivå, bør en prøve å vurdere konsekvensene av et norsk EEC-medlemskap hvis dette alternativet blir realisert.

Blant de mange mulighetene for hvordan EEC-samarbeidet vil arte seg om ti, tyve eller tredve år, skal jeg nøye meg med å antyde tre svært grovt skisserte alternativer:

(i) Samarbeidet er som i dag.

(ii) Det har funnet sted en betydelig reduksjon av nasjonale organers muligheter til å styre den økonomiske utviklingen. De overnasjonale EEC-organene er styrket, men de er likevel såpass svake at de ikke kan sørge for noen fast styring. Utviklingen påvirkes derfor i enda høyere grad enn i dag av «kreftenes frie spill» og av de store konsernernes beslutninger.

(iii) En har fått en betydelig reduksjon av nasjonale organers muligheter til å styre utviklingen. De overnasjonale EEC-organene er såpass sterke at de har kunnet overta de styringsmulighetene som de nasjonale organene har gitt fra seg.

Jeg tror det er svært lite sannsynlig at alternativ (i) kommer til å vare særlig lenge.

Den integrasjonen som hittil har funnet sted innen EEC, har nemlig skapt visse nokså alvorlige problemer. Jeg kan her vise til kapittel II i Werner-planen hvor det heter «De framskritt som er gjort i retning av integrasjon, har imidlertid medført at generelle økonomiske balanseforstyrrelser i medlemslandene direkte og hurtig virker inn på utviklingen i Fellesskapet som helhet. Erfaringene fra de senere årene har vist at balanseforstyrrelser som kan sette den integrasjonen som er gjennomført med hensyn til liberaliseringen av vare- og tjenestetransaksjoner og kapitalbevegelser i alvorlig fare».

De problemene EEC-samarbeidet har skapt, kan føre til at samarbeidet blir avvirket. Jeg tror imidlertid det er betydelig mer sannsynlig at EEC-landene vil prøve å løse disse problemene gjennom videre integrasjon.

Jeg anser alternativ (ii) for å være nokså sannsynlig, i hvert fall i en overgangsperiode mellom de nåværende forhold og alternativ (iii).

På lang sikt anser jeg noe i likhet med alternativ (iii) for å være mest sannsynlig.

Werner-planen kan danne et grunnlag for prognoser om hvilke deler av de nasjonale styringsmulighetene som vil bli overført til EEC-organer. I Werner-planens kapittel III («Siktemålet») heter det bl.a.:

Som sammenfatning kan det sies at den økonomiske og monetære union innebærer følgende:

- fellesskaps-valutaene sikres full gjensidig og irreversibel konvertibilitet, uten kursfluktasjoner og med uforanderlige paritetsforhold eller de vil — og det er å foretrekke — erstattes av en enhetlig fellesskapsvaluta;

- likviditetsskapningen i området som helhet og penge- og kredittpolitikken sentraliseres;

- valutapolitikken betraktes som et fellesskapsanliggende;

- medlemsstatene må føre en enhetlig kapitalmarkedspolitikk;

- de viktigste postene i de offentlige budsjettene, og særlig endringer i deres omfang, budsjettsaldienes størrelse samt finansieringen av underskudd eller anvendelse av overskudd bestemmes på fellesskaps-plan;

- regional- og strukturpolitikken vil ikke lenger være et anliggende bare for det enkelte medlemsland;

- systematiske og kontinuerlige konsultasjoner av partene i arbeidslivet vil finne sted på fellesskaps-plan.

På et annet sted i samme kapittel heter det videre at det må «gjennomføres en tilstrekkelig grad av *skatteharmonisering*, særlig når det gjelder merverdiavgiften, skatter som kan tenkes å påvirke kapitalbevegelsene og visse særavgifter».

Jeg er selvfølgelig klar over at EEC's ministerråd i denne omgang har vedtatt noe som er

mer upresist og mindre forpliktende enn Wernerplanen. Det som er poenget her, er følgende: Det er nokså stor sannsynlighet for at en på noe lengre sikt vil få et EEC-samarbeid som minst går så langt som foreslått i Wernerplanen. En del av den norske EEC-debatten bør derfor bygge på en forutsetning om at en får et slikt samarbeid. Andre deler av debatten kan ta utgangspunkt i andre forutsetninger.

Drøftingene i det følgende bygger på en forutsetning om at det meste av Wernerplanen blir realisert. Mye av det som blir sagt vil imidlertid også gjelde om EEC-samarbeidet blir noe mindre omfattende. Svært lite av det som sies avhenger av om England og Danmark blir medlemmer av EEC.

3.2. *Utenriksøkonomiske muligheter utenfor EEC.*

En tilfredsstillende drøfting av om Norge bør bli medlem av EEC, må bygge bl.a. på forutsetninger om Norges utenriksøkonomiske muligheter hvis landet ikke blir medlem. Også her bør en etter min oppfatning drøfte ulike alternativer. En bør også etter beste evne gjøre seg opp en mening om sannsynligheten for de ulike alternativene.

Jeg mener det er sannsynlig at GATT-samarbeidet vil fortsette i lang tid framover, og at tollsatsene mellom de ulike GATT-landene ikke vil bli hevet. Det er vel heller ikke usannsynlig at en før eller senere vil få en ny «Kennedy-runde» som fører til en reduksjon av tollsatsene.

De følgende drøftingene i denne artikkelen bygger på en forutsetning om at GATT-samarbeidet vil fortsette omtrent som i dag.

4. *Den norske innflytelsen på EEC-beslutningene hvis Norge blir EEC-medlem.*

a. Jeg har ingen spesielle forutsetninger for å kunne vurdere hvilken innflytelse Norge vil få på EEC-beslutningene hvis Norge blir medlem av EEC. La meg likevel komme med et par bemerkninger.

b. Enkelte av dem som har arbeidet i internasjonale organisasjoner har uttalt at de små landene hevder seg godt i internasjonalt samarbeid. Det sies at små land tildels har en betydelig innflytelse på de beslutningene som blir truffet. (Jfr. f.eks. Koht Norbyes artikkel i Arbeiderbladet 3. desember 1970).

Disse påstandene bør en ikke se bort fra, men en bør vel heller ikke akseptere dem uten grundigere dokumentasjoner enn de som vanligvis blir gitt. I slike dokumentasjoner bør en skille mellom forskjellige typer av situasjoner hvor det skal treffes beslutninger. En kan kanskje skille mellom bl.a. (i) valg av målsettinger for en felles virksomhet, (ii) valg av virkemidler for å realisere vedtatte målsettinger, (iii) interessekonflikter hvor et stort lands interes-

ser står mot et lite lands interesser, og (iv) situasjoner hvor ett og bare ett land er spesielt interessert i hva som beslutes. Jeg vil gjette på at de små landene har hatt en sterkere innflytelse på beslutninger i situasjoner av typene (ii) og (iv) enn på beslutninger av typene (i) og (iii). Denne gjetningen kan kanskje bekreftes eller motbevises hvis det kan legges fram dokumentasjoner av den typen jeg har bedt om ovenfor.

c. Jeg tror det er behov for å drøfte i hvilken utstrekning en skal si at det norske folket bevarer reell suverenitet ved at nordmenn blir med i felles-europeiske beslutningsorganer. Særlig kan det være behov for å drøfte hvor mye suverenitet som blir bevart om en får et norsk medlem av EEC-kommisjonen.

Det er rimelig å regne med at et norsk kommisjonsmedlems arbeid i noen utstrekning vil preges av hans eller hennes norske bakgrunn. Likevel synes jeg det vil være misvisende å si at «det norske folket» gjennom sitt kommisjonsmedlem beholder en reell innflytelse over de områdene hvor kommisjonen treffer beslutninger. Det er jo meningen at det enkelte kommisjonsmedlem ikke skal oppfatte seg som representant fra det landet han eller hun kommer fra. Og det skal jo, såvidt jeg har forstått, ikke sørges for spesielle informasjonskanaler som sikrer at et norsk kommisjonsmedlem holder seg i kontakt med folkemeningen i Norge. Forbindelsen mellom «det norske folket» og det kommisjonsmedlemmet som eventuelt kommer fra Norge, vil derfor bli langt svakere enn f.eks. forbindelsen mellom «folket» og dets stortingsrepresentanter.

d. Enkelte hevder følgende: Blir Norge EEC-medlem vil landet få kontroll over den videre utviklingen av EEC-samarbeidet. Innenfor det nåværende EEC er det det landet som ønsker den seneste utviklingen, nemlig Frankrike, som bestemmer hvor raskt utviklingen skal gå. På tilsvarende måte vil det også innenfor et utvidet EEC være det landet som ønsker å gå mest langsomt fram, som blir avgjørende for hva som skjer. Er Norge medlem av EEC, vil derfor ikke samarbeidet bli utvidet raskere enn nordmennene ønsker.

Jeg tror dette synspunktet er feilaktig. Jeg bygger da bl.a. på informasjon gitt i *Economist* for 16. mai 1970 (s. 54–60). Det bilde jeg har av forholdene er følgende: Romatraktaten gir hjemmel for meget betydelige utvidelser av EEC-samarbeidet. Slike utvidelser kan komme etter forslag fra Kommisjonen og vedtak med kvalifisert flertall i Ministerrådet. Formelt sett har ikke Frankrike adgang til å hindre slike utvidelser. I praksis har imidlertid Frankrike langt på vei et veto overfor utvidelser, fordi Kommisjonen ikke setter fram forslag til viktige vedtak som Frankrike går sterkt imot. Kommisjonens holdning her er bestemt av at den ønsker å unngå situasjoner hvor Frankrike som mottrekk mot uønskede vedtak saboterer

EEC-samarbeidet på samme måte som landet gjorde i siste halvpart av 1965.

Som medlem av et utvidet EEC vil Norge ikke ha noen *formell* adgang til å nedlegge veto med en utvidelse av EEC-samarbeidet som har sin hjemmel i Roma-traktaten. Ingen vet om landet vil få et *reelt* veto av samme type som Frankrike har i dag. Jeg tror ikke det. Jeg tror at Kommisjonen vil være mindre redd for norsk motvilje mot vedtak enn for fransk motvilje mot vedtak. Jeg tror derfor at om Norge blir EEC-medlem vil EEC-samarbeidet kunne utvides mot Norges ønske.

e. Det enkelte medlemslands innflytelse på EEC-beslutningene vil neppe bli akkurat proporsjonal med landets andel av EEC-befolkningen. Når en skal vurdere hvor stor innflytelse Norge vil kunne få på EEC-beslutningene om landet blir medlem, er det likevel relevant å peke på at befolkningen i Norge vil utgjøre mindre enn 2 % av befolkningen i et utvidet EEC.

g. Om Norge blir medlem av EEC, tror jeg at landet vil få liten innflytelse på utformingen av de generelle målsettingene for EEC's økonomiske politikk. Jeg vil anta at den norske innflytelsen først og fremst vil gjøre seg gjeldende på felter hvor Norge har sterke interesser, og hvor de fleste andre EEC-land har svake interesser.

5. Nordmennenes muligheter for å realisere sine økonomisk-politiske målsettinger på ulike områder.

5.1. Sysselsettingen.

Vil norsk medlemskap i EEC kunne få konsekvenser for sysselsettingen i Norge?

Sysselsettingen i et land bestemmes først og fremst av den samlede innenlandske etterspørselen, dernest av avsetningsmulighetene for landets eksportprodukter og av den utenlandske konkurranse de importkonkurrerende næringer møter.

Siden 1945 har Norge i høyere grad enn de fleste land unngått arbeidsløshet. Noe av bakgrunnen for det har vært at norske myndigheter har tolerert bare en meget liten arbeidsløshet før de har funnet det påkrevd å sette i verk tiltak for å øke sysselsettingen. Det er antakelig å si at kravet om full sysselsetting har vært presisert på en annen og strengere måte i Norge enn i mange andre land. Dette har gjort at en i Norge under utformingen av den økonomiske politikken har vært sterkt opptatt av å unngå selv en arbeidsledighet som ikke er større enn hva som i visse perioder har vært nok så vanlig i mange land.

Norge selger en betydelig del av sine eksportprodukter til EEC, og landet selger en enda større del til de landene som eventuelt kommer til å danne et utvidet EEC. Endrede forhold for den norske eksporten til disse landene kan, i en ganske lang tilpassningsperiode, skape sysselsettingsproblemer i Norge. De endringe-

ne som kan skape slike problemer kan bestå i (i) at den samlede etterspørselen i EEC-landene blir så liten at det blir større avsetningsvansker på EEC-markedet, eller (ii) at EEC-landene innfører importrestriksjoner eller betydelig høyere tollsatser. Jeg har imidlertid liten tro på at noe av dette vil skje. Jeg kan vanskelig tenke meg at det vil bli ført en politikk i EEC-landene som fører til betydelige etterspørselsunderskudd. Jeg tror heller ikke at det er særlig sannsynlig at det vil komme til noe kraftig brudd på den utviklingen som har funnet sted innenfor GATT.

Det vil selvsagt fra tid til annen oppstå situasjoner som er ugunstige for norske eksportnæringer. Men jeg tror ikke at disse situasjonene vil bli alvorligere enn at en gjennom støttetiltak vil kunne unngå alvorlige sysselsettingsproblemer.

Jeg tror følgende at om Norge blir stående utenfor EEC, er det overveiende sannsynlig at landet stort sett vil makte å opprettholde det sysselsettingsnivået vi har hatt de siste 20—30 årene. La meg føye til at hvis jeg tar feil på dette punktet, kan det være fordi forholdene innenfor EEC utvikler seg slik at EEC-landene får alvorlige sysselsettingsproblemer. I en slik situasjon vil norsk medlemskap i EEC gi den fordel for Norge at norske eksportbedrifter unngår de tollforhøyelsene og de importrestriksjonene EEC-landene da antakelig vil sette i verk overfor ikke-medlemmer.

Men det er et annet forhold som etter min oppfatning er viktigere når det gjelder slike situasjoner. Det er bare hvis Norge ikke er medlem av EEC at landet vil kunne føre en selvstendig politikk for å øke sysselsettingen. I Wernerplanens kapittel om siktemålet heter det nemlig bl.a.: «*Konjunkturpolitikken* skal i hovedsak avgjøres på fellesskapsplanet. For å kunne vurdere og treffe tiltak med sikte på å påvirke samlet etterspørsel og samlet tilbud, særlig gjennom penge- og finanspolitikken, vil det være hensiktsmessig å etablere normgivende og innbyrdes samstemte nasjonalbudsjetter og overvåke gjennomføringen av dem». Hvis Norge blir EEC-medlem, vil landet følge med på små muligheter for å etablere et nasjonalt forsvar mot de arbeidsledighetsproblemerne som måtte ramme EEC-området.

Under drøftingene av et eventuelt norsk EEC-medlemskap legger noen avgjørende vekt på at det i dag er lav arbeidsledighet i EEC-landene. Dette forholdet er opplagt av betydning når en skal vurdere om norsk EEC-medlemskap i dag ville ha ført til norske sysselsettingsproblemer i dag. Når en skal vurdere sysselsettingsproblemerne på noe lengre sikt er det imidlertid mer formålstjenlig å spørre hvilke målsettinger som danner utgangspunktet for EEC-landenes økonomiske politikk.

Det er ingen tvil om at alle EEC-landene ønsker å oppnå full sysselsetting. Dette sier imidlertid ikke alt. Ikke i noe land vil absolutt

alle arbeidssøkende være sysselsatte på et hvert tidspunkt. En hver regjering vil tolerere noe arbeidsledighet. En regjering vil reagere først når arbeidsledigheten kommer over et visst nivå.

Hvilken arbeidsledighet vil myndighetene i EEC-landene tolerere hvis hensynet til andre målsettinger skulle gjøre det ønskelig å holde en forholdsvis lav etterspørsel? Under en vurdering av dette spørsmålet vil jeg ta utgangspunkt i arbeidsledighetstallene for 1950-årene og 1960-årene. Selv om disse tallene ikke er noe ideelt grunnlag for den vurderingen som skal foretas, er de likevel etter min oppfatning det beste grunnlaget jeg har. Ut fra disse tallene kommer jeg til at det er ganske stor sannsynlighet for at konjunkturpolitikken i EEC vil bli ført ut fra vurderinger som i enkelte perioder tillater en arbeidsledighet som er noe større enn hva vi er vant til å tillate i Norge.

Min konklusjon blir denne: Det er sannsynlig at det i Norge fortsatt vil være en utbredt oppfatning at arbeidsledigheten hele tiden bør være like lav som den har vært i etterkrigstidens Norge. Jeg tror sjansene for å kunne realisere en slik målsetting vil være størst hvis Norge blir stående utenfor EEC. Jeg anser det imidlertid meget lite sannsynlig at Norge ved medlemskap i EEC vil få sysselsettingsproblemer av den størrelsen en hadde i mellomkrigstiden. Den arbeidsledigheten en periodevis vil kunne få innenfor EEC vil sannsynligvis være betydelig lavere enn mellomkrigstidens arbeidsledighet.

Hovedtemaet for denne artikkelen er hvorvidt norsk medlemskap i EEC vil øke eller redusere nordmenns innflytelse over forholdene i Norge. Min vurdering er at den norske innflytelsen over sysselsettingen i Norge vil bli størst hvis landet ikke blir EEC-medlem.

5.2. Veksten i nasjonalproduktet.

a. Mange mener at norsk medlemskap i EEC vil føre til at vekstraten vil innebære at det norske nasjonalproduktet blir høyere enn hva det vil bli om landet blir stående utenfor EEC. Denne oppfatningen begrunnes på flere måter. Mitt inntrykk er at den følgende er den vanligste: Norsk medlemskap i EEC vil føre til større kontakt mellom norske bedrifter og EEC-landenes bedrifter. En slik større kontakt vil bidra til at norske bedrifter raskere får del i teknologiske fremskritt, og dette vil føre til en raskere vekst.

I en artikkel «Norge, EEC — og arbeiderbevegelsen» (utgitt av Folkebevegelsen) polemiserer Leif Johansen mot dette synet. Han sier: «om vi skulle ønske kapitaltilførsel og f.eks. integrering mellom norske og utenlandske bedrifter for å få en del i den teknologiske utvikling, så har vi selvfølgelig utenfor EEC full frihet til å praktisere våre konsesjonslover, skatteregler osv. akkurat så liberalt overfor utenlandske bedrifter som vi finner det

hensiktsmessig av disse grunner. På grunn av sin relativt høye inntekt og store utenrikshandel utgjør Norge—Sverige et langt mer interessant marked for utenlandske bedrifter enn vårt folketall skulle tilsi, slik at jeg er ganske sikker på at vi foruten samarbeid med den avanserte svenske industri også kan få etableringer av utenlandske bedrifter fra EEC-landene så vel som fra land utenfor EEC, selv om vi ikke går inn i EEC — dersom vi altså ønsker dette.»

Mange av dem som mener at veksten i det norske nasjonalproduktet vil kunne bli like høy utenfor EEC som innenfor EEC, peker på at det i dag ikke finnes noen klar sammenheng mellom et lands størrelse og landets nasjonalprodukt pr. innbygger. De data som foreligger viser at det fram til i dag verken har vært noen nødvendig eller tilstrekkelig betingelse for sterk økonomisk vekst i et geografisk område at området har tilhørt en stor økonomisk enhet.

Min oppfatning er at vi har et meget tynt grunnlag for å kunne vurdere hvordan norsk medlemskap i EEC vil påvirke den økonomiske veksten i Norge på noe lengre sikt. Jeg vil imidlertid gjette på følgende:

1. EEC-landenes produksjon vil vokse raskt i lang tid framover. En del av bakgrunnen for dette vil være at målsettingen om rask økonomisk vekst fortsatt vil bli høyt prioritert i disse landene. Blir Norge medlem av EEC, vil også Norge fortsatt få en rask vekst i nasjonalproduktet.

2. Hvis (i) Norge blir stående utenfor EEC og (ii) målsettingen om vekst i produksjonen blir like høyt prioritert i Norge som i EEC, da vil Norge få en vekst i nasjonalproduktet som ikke avviker særlig mye fra hva landet ville ha fått som medlem av EEC.

3. Så lenge Norge blir stående utenfor EEC, vil landet ha et visst spillerom for hvilken vekt en skal legge på målsettingen om rask vekst i nasjonalproduktet. Dette spillerommet vil bli betydelig mindre hvis Norge blir medlem av EEC.

5.3. Prisutviklingen.

Under de nåværende forholdene blir de langsiktige endringene i det norske prisnivået først og fremst bestemt av prisutviklingen utenlands og av produktivitetutviklingen i det norske næringslivet.¹⁾ Norske myndigheter vil kunne styre prisutviklingen på lang sikt bare hvis de bruker valutakurs-endringer som prispolitiske virkemidler. Jeg tror ikke dette vil bli gjort.

Jeg tror derfor at om Norge blir stående utenfor EEC, vil det også i årene fremover være slik at myndighetene ikke har herredøm-

¹⁾ Jfr. «Innstilling nr. II fra Utredningsutvalget for inntektsoppgjørene 1966», for en nærmere utdyping av dette synspunkt.

me over prisutviklingen på lengre sikt. Blir Norge stående utenfor EEC, vil imidlertid norske myndigheter til en viss grad kunne styre de kortsiktige endringene i det norske prisnivået.

Jeg mener det er opplagt at hvis Norge blir medlem av et EEC av den typen Werner-planen skisserer, kommer det ikke på tale å få noen spesiell norsk prisutvikling, verken på kort eller lang sikt. Hva som skjer med det norske prisnivået, vil da stort sett bli besemt av hva som skjer i de øvrige EEC-landene.

5.4. Rentenivået.

Norge utenfor EEC vil kunne holde et rentenivå som avviker noe fra rentenivåene i andre land.

I et Norge som er medlem av et EEC av den typen Werner-planen skisserer, vil dette ikke være mulig. Det er et av poengene med den foreslåtte økonomiske unionen at innenfor EEC-området skal kapitalen fritt kunne bevege seg over landegrensene. I så fall vil det ikke kunne være ulike rentenivåer i de ulike EEC-landene.

Det er blitt sagt at selv om Norge blir medlem av EEC vil norske myndigheter likevel, om de skulle ønske det, kunne holde et spesielt lavt rentenivå på norske boliglån. Det vil nemlig neppe komme i konflikt med vårt EEC-medlemskap om en ved hjelp av subsidier over statsbudsjettet holder rentesatsene på boliglån lavere enn rentesatsene på andre lån. Jeg tror dette er riktig. Men jeg synes også det er rimelig å se på dette synspunktet i sammenheng med Werner-planens siktemål for finanspolitikken. I et tidligere sitert avsnitt heter det jo «... den økonomiske og monetære union innebærer følgende: de viktigste postene i de offentlige budsjettene bestemmes på fellesskapsplan». Innenfor de rammene som den økonomiske unionen vil sette for den norske budsjettpolitikken vil det antakelig være vanskelig å få plassert store tilskudd til subsidiering av rentenivået på boliglån, uten at dette går ut over andre målsettinger en gjerne vil ha realisert. Jeg tror derfor at om Norge blir EEC-medlem, vil også rentenivået på boliglån i høy grad bli påvirket av det generelle rentenivået i EEC-landene.

5.5. Inntektsfordelingen.

Statistiske data viser at inntektsfordelingen i Norge er jevnere enn inntektsfordelingen i EEC-landene. Det er mitt inntrykk at målsettingen om jevn inntektsfordeling har spilt og spiller en større rolle i Norge enn i EEC-landene.

På bakgrunn av dette er det nærliggende å tenke seg at et norsk medlemskap i EEC etter hvert vil føre til at inntektsfordelingen i Norge blir noe mer ujevn enn den er i dag.

Et norsk medlemskap i EEC vil sannsynligvis innebære bl.a. følgende: (i) Det blir lagt

visse restriksjoner på utformingen av den norske skattepolitikken. (ii) Rentenivået i Norge vil måtte være det samme som i andre EEC-land. (iii) Det blir satt i verk tiltak som bidrar til at Norge og de øvrige EEC-landene får et felles arbeidsmarked. Muligens blir det med tiden tale om felles-europeiske tarifforhandlinger.

Disse forholdene vil bidra til å redusere norske myndigheters muligheter for å bidra til at en får en inntektsfordeling som flertallet av folket ønsker. Jeg kan ikke se noen forhold som skulle bidra til at et norsk EEC-medlemskap vil øke norske myndigheters styringsmuligheter på dette feltet.

5.6. Utenriksøkonomien.

Flere av deltakerne i EEC-debatten har pekt på Norges sterke avhengighet av sin utenriks-handel. På dette grunnlaget har de hevdet at Norges «reelle» suverenitet i årene framover vil måtte bli svært liten. Jeg synes ikke dette utsagnet gir noen treffende beskrivelse av den situasjonen en sannsynligvis vil få.

Det er nok så at hvis f.eks. alle land en dag bestemmer at de ikke lenger vil handle med Norge, da vil dette få svært alvorlige følger for Norge. Dette forholdet gir en slags dekning for å si at Norges skjebne ligger i utlandets hender. Jeg tror imidlertid at denne muligheten er svært usannsynlig, og jeg synes derfor ikke den er særlig relevant. Jeg vurderer på tilsvarende måte en del andre alternativer for utlandets opptreden som også ville skape store problemer for Norge.

Jeg tror det er overveiende sannsynlig at et Norge utenfor EEC vil bli behandlet av andre land på en slik måte at det vil være mulig å skape gode forhold i Norge (Jfr. punkt 3.2.). Utlandets opptreden vil, sammen med en rekke andre forhold, til en hver tid stille nordmennene overfor et sett av alternativer for hvordan forholdene i Norge kan være. Jeg tror at hvis Norge blir stående utenfor EEC vil dette settet bli såpass stort at det ikke burde være grunnlag for å hevde at hva nordmennene selv gjør, betyr svært lite for hva som skjer i Norge. Om en i en slik situasjon vil si at Norge har en viss reell suverenitet eller ikke, er et terminologisk spørsmål.

Det er en målsetting for norske myndigheter å oppnå best mulig vilkår for norske eksportnæringer. Vilkårene på EEC-markedene blir best om Norge blir EEC-medlem.

Det kan være en målsetting for norske myndigheter å skjerme visse deler av norsk næringsliv mot utenlandsk konkurranse. En slik målsetting vil i større eller mindre grad kunne realiseres hvis Norge blir stående utenfor EEC. Blir landet EEC-medlem vil dette være vanskeligere eller umulig.

De norske myndighetenes innflytelse på de vilkårene for Norges handel med land som ikke er med i EEC, vil være størst hvis Norge

blir stående utenfor EEC. Men GATT-samarbeidet og det forhold at Norge betyr nok så lite i verdenshandelen, vil vel gjøre at denne innflytelsen i alle tilfelle blir forholdsvis liten.

5.7. Multinasjonale selskaper

De multinasjonale selskapene er konserner som har produksjonsavdelinger i flere land.

Det kan by på både fordeler og ulemper for et land om en del av landets bedrifter eies av multinasjonale selskaper.

De multinasjonale selskapene har som oftest store forskningsavdelinger og betydelige finansielle ressurser. Dette vil bidra til en effektiv produksjon i selskapenes bedrifter.

Ledelsen av et multinasjonalt selskap kan på kort varsel beslutte at produksjonen i én av selskapets bedrifter skal overføres til en annen av selskapets bedrifter. Slike beslutninger kan skape store vanskeligheter for de lokalsamfunnene som derved mister arbeidsplasser de tidligere har hatt.

Et selskap som har bedrifter i flere land kan bestemme hvordan selskapets samlede inntekter skal fordeles på virksomheten i de ulike landene. Denne inntektsfordelingen vil nemlig påvirkes av de prisene som nyttes ved omsetning mellom selskapets bedrifter. **Eksempel:** De store oljeselskapene kan fastsette slike priser på råolje og raffinert olje at selskapenes oljeraffinerier i Norge gir svært liten fortjeneste.

Et multinasjonalt selskap kan øve et press på et lands myndigheter for å få tilfredsstillende sine krav, f.eks. når det gjelder skattemessige forhold. Selskapet kan gjøre følgende: (i) Det kan true med å legge ned produksjon som er i gang. (ii) Det kan antyde at selskapet har innflytelse på hvordan dets inntekter skal fordeles på virksomheten i ulike land. (iii) Det kan lokke med at det under visse forutsetninger vil øke sin virksomhet i vedkommende land.

Arbeidstakerne i en bedrift som er en del av et multinasjonalt selskap, vil aldri eller omtrent aldri komme i kontakt med bedriftens virkelige ledere. Mange arbeidere vil kunne føle det lite tilfredsstillende at beslutninger av vidtrekkende betydning for dem selv skal bli truffet av en konsernledelse de har liten eller ingen kontakt med.

Noen har pekt på følgende: Enkeltvis vil landene i Europa stå svakt i forhold til de multinasjonale selskapene. Selskapene vil kunne spille det ene landet ut mot det andre. Overføres en betydelig del av styringsmulighetene til EEC-organer, vil disse EEC-organene kunne påvirke de multinasjonale selskapenes beslutninger i høyere grad enn hva nasjonale myndigheter har kunnet gjøre.

Jeg tror dette synspunktet er riktig. Men jeg tror det er et annet forhold som det er viktigere å ta i betraktning hvis norske myndigheter vil legge stor vekt på å unngå de problemene som kan følge med de multinasjonale selskapenes virksomhet.

Dannelsen av EEC har ført til en sterk økning i multinasjonale selskapers interesse for Europa. Særlig har amerikansk-kontrollerte selskaper, bl.a. gjennom oppkjøp av europeiske bedrifter, oppnådd kontroll over en stadig større del av det europeiske næringslivet. Jeg tror at hvis Norge blir medlem av EEC, vil de multinasjonale selskapene bli et stadig sterkere innslag også i det norske næringslivet. Som EEC-medlem vil Norge ha små muligheter for å kunne hindre dette, bl.a. fordi disse selskapene vil utøve sin virksomhet gjennom enheter som er registrert i andre EEC-land.

Blir Norge stående utenfor EEC, vil landets myndigheter, om de skulle ønske det, kunne redusere de multinasjonale selskapenes muligheter og lyst til å etablere seg i Norge. Dette vil bl.a. kunne gjøres gjennom en streng konsesjonslovgivning (jfr. avsnitt 5.2).

En slik politikk vil kunne føre til redusert eller ingen ekspansjon i enkelte bransjer. Den vil kunne føre til at nasjonalproduktet i noen perioder vokser noe svakere enn det ellers ville ha gjort. Det er imidlertid liten grunn til å tro at det vil oppstå noen sysselsettingsproblemer om norske myndigheter opptre på en slik måte at det reduserer de multinasjonale selskapenes ønsker om og muligheter til å legge noe av sin virksomhet til Norge. Under forutsetning av at det føres en tilstrekkelig ekspansiv politikk, er det som da vil skje at ekspansjonen kommer i delvis andre bransjer enn de som vil bli utbygd under en politikk som legger forholdene godt til rette for de multinasjonale selskapene.

5.8. Distriktspolitikken

a. I følge Romatraktaten er det et mål at arbeidskraft og kapital skal bevege seg fritt innenfor EEC-området. Traktaten slår også fast som et hovedprinsipp at statstøtte til næringslivet ikke må forekomme. Visse unntak fra dette prinsippet er likevel tillatt.

Ideen bak disse delene av Romatraktaten er sikkert følgende: Det er ønskelig med høy produksjon. Produksjonen i EEC-området vil bli høyest hvis kapital og arbeidskraft får bevege seg fritt og uten å bli påvirket av statsstøtte.

b. Fri bevegelighet av arbeidskraft og kapital innenfor et større område vil høyst sannsynlig føre til en sterk økonomisk vekst i noen deler av området og til stagnasjon eller tilbakegang i andre deler. I en rekke land, blant dem Norge, har det i de senere årene vært en økende motvilje mot å akseptere en utvikling hvor en får svak eller ingen vekst i større deler av landet. En hovedmålsetting for den såkalte distriktspolitikken er å sørge for at veksten i utkantstrøkene blir sterkere enn hva den vil bli om myndighetene forholder seg passive.

c. Innenfor EEC har distriktspolitiske synspunkter gjort seg gjeldende med økende styrke de senere årene. Distriktspolitikken i disse landene har hittil hovedsakelig vært et nasjonalt virkefelt. De enkelte landenes regjeringer har

satt i verk visse distriktpolitiske tiltak. Det har vært en oppgave for Kommisjonen å kontrollere at disse tiltakene ikke har vært i strid med reglene for EEC-samarbeidet.

Kommisjonen har imidlertid utarbeidet et memorandum av 17. oktober 1969 hvor den går inn for at også EEC-organer skal føre en aktiv distriktpolitikk. Memorandumet legger stor vekt på at den økonomiske veksten i et distrikt avhenger av infrastrukturen i området¹⁾. Såvidt jeg forstår mener Kommisjonen at distriktpolitikken først og fremst bør bestå i å støtte utbyggingen av infrastrukturen i områder hvor det er stagnasjon eller tilbakegang. Kommisjonen går inn for at felles-europeiske organer skal kunne gi økonomisk støtte til slik utbygging.

d. I Norge har en i dag pressproblemer i noen distrikter og stagnasjonsproblemer i andre distrikter. Nokså mange flytter hvert år fra utkantstrøk til sentrale strøk. Vil mulighetene for å endre dette — om en fortsatt skulle ønske det — bli større eller mindre om Norge blir medlem av EEC?

Under drøftingen av dette problemet tror jeg det er ønskelig å ta for seg bl.a. følgende spørsmål: (i) Hva vil skje med jordbruk og fiske? (ii) Vil utkantstrøkene fortsatt være lite tiltrekkende for private industribedrifter som skal etablere seg eller som skal utvide sin virksomhet? (iii) Hvilke virkemidler kan norske myndigheter bruke for å fremme privat industriutbygging i utkantstrøkene? (iv) Kan bygging av statsbedrifter fortsatt brukes som distriktpolitisk virkemiddel? — Hvert av disse spørsmålene bør drøftes både under forutsetning av at Norge blir medlem av EEC og under forutsetning av at landet ikke blir medlem.

En kan feste seg ved at spørsmålene dels har å gjøre med hvor alvorlige distriktsproblemene vil bli og dels med hvilke virkemidler som kan nyttes i distriktpolitikken.

e. Jordbruket spiller en betydelig rolle i mange norske utkantstrøk. Utkantstrøkernes problemer skyldes bl.a. at sysselsettingsmulighetene i jordbruket reduseres.

Hvis EEC-medlemskap fører til at ordningen av norske jordbruksprodukter integreres i et felles-europeisk marked, er det overveiende sannsynlig at sysselsettingen i det norske jordbruket vil reduseres mye raskere enn den gjør i dag. Det er også grunn til å tro at den i løpet av få tiår vil kunne komme ned på et meget lavt nivå.

Enkelte vil spørre om EEC-medlemskap i så fall bare vil forsterke en utvikling som i alle fall vil finne sted. Også under de nåværende forhold blir det jo stadig færre jordbrukere.

Etter min oppfatning gir ikke dette synspunktet noen treffende beskrivelse av situasjo-

nen. Under de nåværende markedsforholdene opprettholdes produksjonsvolumet av en rekke produkter. Sysselsettingen synker «bare» i takt med den produktivitetsøkningen som finner sted. Så lenge dette varer ved, vil en ha en viss, ikke helt liten jordbruksbefolkning i Norge. Ved en norsk tilslutning til EEC vil tallet på sysselsatte i det norske jordbruket kunne synke både fordi produktiviteten stiger og fordi norsk produksjon erstattes av utenlandsk produksjon. Under slike forhold vil tallet på norske jordbrukere i løpet av kort tid kunne bli langt lavere enn hva det vil kunne bli med den markedsstrukturen en har i dag.

Ved en vurdering av hva en reduksjon av jordbruksbefolkningen vil bety for utkantstrøkene, må en ta hensyn til ringvirkningene. Går jordbruket tilbake i et distrikt hvor denne næringen har spilt en viktig rolle, kan dette føre til en betydelig reduksjon også i sysselsettingen i en del andre næringer i distriktet.

Hvis Norge blir stående utenfor EEC vil det (om en ser bort fra de restriksjoner som skapes av nordmennenes egne ønsker) være et ganske stort spillerom for den norske jordbrukspolitikken. Myndighetene kan da bl.a. fortsette den nåværende politikken. Men de kan også, om de måtte ønske det, føre en politikk som gir en sysselsettingsutvikling i det norske jordbruket som svarer til den en vil få hvis omsetningen av norske jordbruksprodukter integreres i et felles-europeisk marked.

Jeg skal ikke prøve å vurdere hva norsk EEC-medlemskap vil bety for den norske fisker-befolkningen. Jeg vil bare minne om at fiskerinæringen er av avgjørende betydning for bosettingen i mange kyststrøk.

Når resultatet av Norges forhandlinger med EEC-landene foreligger, vil en ha mer å bygge på under en vurdering av hva et EEC-medlemskap sannsynligvis vil bety for sysselsettingen i jordbruk og fiske.

f. Jeg tror at et norsk EEC-medlemskap vil styrke tendensen til at utbyggingen av industrien først og fremst finner sted i pressområdene. Jeg bygger da bl.a. på følgende utsagn i Kommisjonens memorandum av 17. oktober 1969 (s. 32):

«It has already been noted that an immediate consequence of opening frontiers is an accentuation of tendencies towards geographical concentration. Firms are induced to seek in competition the immediate conditions which are best for their business and more particularly for siting their business. The result is concentration towards already industrialized areas, which satisfy the conditions of efficient location better than others.

In certain cases, therefore, the gradual completion of the common market tends to aggravate the excessive and injurious disparities in the geographical distribution of production which the regional policies of the Member States are seeking to remove.»

¹⁾ Kommisjonen definerer begrepet «infrastruktur» svært vidt. Den lar infrastrukturen i et område omfatte bl.a. det som finnes i området av veier, vannverk, boliger, sykehus, skoler, universiteter og parkanlegg.

g. Norsk distriktspolitikk i dag består i betydelig grad av støtte til utkantbedrifter. Mye av denne støtten gis i form av lån til rentesatser som er lavere enn hva disse bedriftene hadde måttet betale ved eventuelle lån på det private lånemarkedet. Denne støtten finansieres over statsbudsjettet. Det foreligger planer om å åpne adgang til også å gi utkantbedrifter støtte i form av investeringstilskott.

I hvilket omfang og i hvilke former vil det kunne ytes utkantstøtte over statsbudsjettet hvis Norge blir medlem av EEC?

Såvidt jeg forstår vil *omfanget* av slik støtte kunne påvirkes av de begrensningene som et EEC-medlemskap sannsynligvis vil legge på finanspolitikken (Jfr. avsnitt 5.4. om rentepolitikken). De begrensningene som er skissert i Wernerplanen pluss det forholdet at myndighetene vil ha en rekke forskjellige oppgaver å løse, kan gjøre det vanskelig å få finansiert de distriktspolitiske tiltakene myndighetene gjerne vil sette i verk. På den andre siden vil antakelig norske utkantdistrikter kunne få noe støtte fra EEC-organer hvis Norge blir EEC-medlem. Hvor stor en slik støtte eventuelt vil kunne bli, har jeg svært små forutsetninger for å kunne uttale meg om. Jeg vet heller ikke noe om hvor mye Norge eventuelt vil måtte betale til de fondene som kanskje skal yte slik støtte.

Et EEC-medlemskap vil uten tvil legge visse begrensninger på *formene* for offentlig støtte til utkantdistriktene.

Støtte til utbygging av infrastruktur vil sikkert ikke støte på noen hindringer.

Søtte til private bedrifter vil måtte godkjennes av Kommisjonen. En del utsagn i memorandumet av 17. oktober 1969 tyder på at Kommisjonen vil være lite velvillig innstillet overfor slik støtte. På den andre siden er det kommet enkelte uttalelser som går i en annen retning. I Arbeiderbladet av 9. februar 1971 heter det: «Møter med parlamentarikere i EEC-land ga oss blant annet inntrykk av at det eksisterer få begrensninger overfor en nasjonal regional- og distriktspolitikk. Det er vanskelig å peke på noe i vår nåværende distriktspolitikk som kan sies å komme i konflikt med Fellesskapets ordninger, så utenrikskomitéens formann, Helge Seip, på en pressekonferanse i går etter komitéens EEC-reise».

Det er behov for en avklaring her.

h. Etablering av statsbedrifter har vært nytt som virkemiddel i norsk distriktspolitikk. Jeg anser det for sannsynlig at det kan bli vanskelig å få nytte dette virkemiddelet hvis Norge blir EEC-medlem. Hvis en statsbedrift går med underskudd som dekkes av staten, da vil jo dette være en form for stats-subsidiert produksjon.

i. I den norske regjeringens langtidsprogram for 1970—73 er det stilt opp visse målsettinger for distriktspolitikken. Jeg tror at hvis en skal realisere disse målsettingene må en ta i bruk sterkere virkemidler enn de som nyttes i dag.

(Dette synspunktet har jeg utdypet i en artikkel i Sosialøkonomen nr. 7 1970).

Står Norge utenfor EEC kan en f.eks. tenke seg følgende mulighet: Regjeringen fører en politikk som bidrar til høy ønsket investering. Gjennom restriksjoner på kapitaloverføringer over landegrensene begrenser en mulighetene for norske investeringer i utlandet. Gjennom etableringskontroll eller etableringsavgifter begrenser en investeringene i de norske pressområdene. Resultatet blir derfor at det investeres ganske mye utenom pressområdene.

En politikk som den som er skissert ovenfor vil antakelig ikke kunne gjennomføres hvis Norge blir EEC-medlem. I så fall vil nemlig kapitalen kunne strømme fritt mellom Norge og de andre EEC-landene. Det er da meget sannsynlig at hvis en gjennom etableringsforbud eller etableringsavgifter bremser på investeringene i de norske pressområdene, vil dette for en stor del føre til økte norske investeringer i andre EEC-land i stedet for økte investeringer i norske utkantstrøk.

j. Drøftingene ovenfor illustrer visse forhold som ikke bare gjelder distriktspolitikken, men er mer generelle. Disse forholdene er følgende: Sett at vi skal vurdere hva et norsk EEC-medlemskap vil bety for norske myndigheters muligheter for å føre den politikken de ønsker å føre. I så fall bør vi ikke bare drøfte hva et EEC-medlemskap vil bety for adgangen til å bruke de økonomisk-politiske virkemidlene som nyttes i Norge i dag. Vi må også drøfte hva et slikt medlemskap vil bety for adgangen til å bruke virkemidler som ikke nyttes i dag, men som det kan komme på tale å nytte i framtiden. Og vi må drøfte hvor *effektive* de ulike virkemidlene vil være (i) hvis Norge blir EEC-medlem, og (ii) hvis Norge blir stående utenfor EEC.

k. På grunnlag av det jeg har pekt på ovenfor, blir min konklusjon: (i) Norsk medlemskap i EEC vil antakelig styrke de tendensene til «excessive and injurious disparities in the geographical distribution of production» som norske myndigheter prøver å motvirke gjennom den nåværende norske distriktspolitikken. (ii) Norsk medlemskap i EEC vil legge visse restriksjoner på valget av distriktspolitiske virkemidler. (iii) EEC-restriksjoner på finanspolitikken kan komme til å legge relevante restriksjoner på omfanget av støtten over statsbudsjettet til utkantdistriktene.

5.9. Forurensningene.

Et økende antall mennesker mener at noe bør gjøres for å redusere de forurensningene som følger med produksjon og forbruk.

I EEC-debatten har det vært hevdet følgende: Det regnet som faller over det sørlige Norge er forurenset. Det meste av disse forurensningene skyldes virksomhet i England og de nåværende EEC-land. Blir både Norge og England medlemmer av EEC, vil Norge kunne ta

disse forurensningsproblemene opp til drøfting i EEC-organene. En slik drøfting vil kunne føre til vedtak som vil bidra til å redusere forurensningen av det norske regnvannet.

Ingen vet i dag om dette synspunktet vil vise seg å være riktig. Jeg tror imidlertid at det er en viss sannsynlighet for at det er riktig, og jeg betrakter det som et relevant argument for norsk tilslutning til EEC. Riktignok kan jo Norge ta opp disse forurensningsproblemene med EEC-landene også om Norge ikke blir EEC-medlem, og riktignok er det antakelig ganske store sjanser for at disse problemene ikke blir løst på lenge, selv om Norge blir EEC-medlem. Men jeg tror som sagt at sjansene for å få redusert de forurensningene det her er snakk om vil bli noe større om Norge går inn i EEC.

På den andre siden vil det alternativet som består i at Norge holder seg utenfor EEC, antakelig gi norske myndigheter det største spillerommet for bekjempelse av de forurensningene som skyldes produksjonen i norske bedrifter.

For det første har vi det forholdet, nevnt flere ganger tidligere, at EEC-medlemskap vil føre til visse restriksjoner på finanspolitikken. Dette gjør at om Norge blir EEC-medlem kan det bli vanskelig å la statsbudsjettets bevilgninger til bekjempelse av forurensninger bli så store som de vil kunne bli om Norge holder seg utenfor EEC.

For det andre blir det et spørsmål om hvor langt norske myndigheter vil gå i retning av å pålegge norske bedrifter å bruke produksjonsmåter som fører til økte kostnader men lavere forurensninger. Et argument mot å komme med slike pålegg kan være at påleggene fører til dårligere konkurranse-evne, noe som bl.a. kan føre til arbeidsledighet. Hvis Norge holder seg utenfor EEC, vil dette argumentet kunne svekkes ved at påleggene i en overgangstid kombineres med statsstøtte til bedriftene og/eller ved at visse grupper av bedrifter skjermes mot utenlandsk konkurranse. Slike tiltak vil det antakelig bli vanskelig eller umulig å sette i verk hvis Norge er medlem av EEC. Dette kan føre til at norske myndigheter vil få mindre spillerom for å gi forurensningsbekjempende pålegg til private bedrifter hvis Norge er EEC-medlem enn hvis landet er utenfor EEC.

5.10. *De trivselsreduserende og problemskapende sidene ved den nåværende utviklingen.*

Mange har gitt uttrykk for misnøye med den utviklingen en har i dag i de mest velstående landene. I en artikkel i Arbeiderbladet av 19. november 1970 beskriver professor Arne Næss visse sider av utviklingen med følgende ord:

«Veien til storsamfunnet, ensrettet næringsliv, utvidet konkurranse og dermed følgende knefall overfor det eksisterende status- og klatresamfunn, er også veien til økte triv-

selsproblemer i drabantbyene, økt avstand mellom ungdom og eldre, økt kriminalitet og narkomani, økte vanskeligheter for dem som ønsker å unngå å bli trukket inn i det moderne livs sinnsforvirrende tempo.»

Jeg tror ikke at det eksisterer noen uunn-gåelig økonomisk utvikling som vil finne sted uavhengig av hva menneskene ønsker. Utviklingen skapes av mennesker. Hvis et flertall av medlemmene i et selvstendig samfunn ønsker en endring i utviklingen, og de ønsker dette sterkt nok, da foreligger det et grunnlag for å få en slik endring. De fleste nordmenn misliker uten tvil de tendensene professor Næss beskriver. Men problemet ligger vel i at mange ønsker *både* å unngå disse tendensene *og* å få en stadig større tilgang på materielle goder.

Såvidt jeg kan forstå vil et Norge utenfor EEC ha betydelige muligheter for en omprioritering av de økonomiske målsettingene, *hvis nordmennene selv ønsker det.*

Selv om det kanskje er nokså sannsynlig at en ikke får noe markert brudd på den nåværende utviklingen, kan det uten tvil likevel finne sted større eller mindre endringer i den retningen professor Næss ønsker. Mange, blant dem jeg, vil mene det er svært viktig å arbeide for å få gjennomført slike endringer.

I et Norge utenfor EEC vil slike endringer kunne komme bl.a. gjennom økt inntektsutjevning, en bedre sosialpolitikk, større innsats i distriktspolitikken og økning av det offentlige forbruket på bekostning av det private forbruket.

I et Norge som er medlem av EEC, kan en tenke seg slike endringer kan komme enten ved at Norge fører sin egen politikk eller ved at den felles-europeiske politikken i større utstrekning enn i dag tar sikte på å bekjempe den utviklingen Arne Næss beskriver.

I tidligere avsnitt har jeg gjort rede for at det på lengere sikt vil være nokså begrensede muligheter for en selvstendig norsk politikk hvis Norge blir EEC-medlem.

Jeg tror videre at det i lang tid framover vil være små muligheter for å få en EEC-politikk som på en effektiv måte bekjemper de trivselsreduserende og problemskapende sidene ved den nåværende utviklingen. Denne troen bygger imidlertid på et tynt grunnlag.

5.11. *Samlet vurdering.*

Ovenfor har jeg tatt for meg en del områder for den økonomiske politikken. Jeg har drøftet hva norsk medlemskap i EEC vil bety på hvert av disse områdene.

Ikke alle konklusjonene går i samme retning. Jeg tror således at sjansene for å få redusert visse typer av forurensninger vil være størst hvis Norge blir medlem av EEC. EEC-medlemskap vil gi bedre muligheter på EEC-markedene for norske eksportnæringer. Enten Norge blir medlem av EEC eller ikke, har jeg

liten tro på at myndighetene vil komme til å bestemme trenden i prisutviklingen.

Konklusjonen på drøftingene må likevel bli denne: *Nordmennene vil få størst innflytelse over forholdene i Norge hvis landet blir stående utenfor EEC. Innflytelsen vil bli vesentlig mindre hvis landet blir medlem av EEC.*

6. Avsluttende merknader.

1. Det er noen ganger blitt hevdet at de økonomiske virkningene av et norskt EEC-medlemskap vil telle lite i forhold til en del andre virkninger. Bak dette utsagnet ligger det antakelig en nokså snever bruk av betegnelsen «de økonomiske virkningene». Hvis det skiserte utsagnet sikter at den veksten i nasjonalproduktet Norge vil kunne få innenfor EEC også antakelig kan oppnåes utenfor EEC, da er jeg enig i utsagnet. Men hvis en med «de økonomiske virkningene» mener alle de virkningene jeg har drøftet ovenfor, da er det min oppfat-

ning at de økonomiske virkningene er ganske viktige.

2. Drøftingene i denne artikkelen er på mange måter ufullstendige. Jeg har unnlatt å ta opp mange spørsmål det kan være nærliggende å komme inn på i en artikkel som heter «Norge, EEC og den reelle suvereniteten». Jeg har ikke drøftet f.eks. mulighetene for å realisere (i) sosialpolitiske målsettinger (ii) en eventuell målsetting om «Norge for nordmennene», og (iii) en eventuell målsetting om å sosialisere større eller mindre deler av næringslivet.

Jeg har heller ikke drøftet den reelle suvereniteten på områder hvor økonomiske hensyn spiller en underordnet rolle.

Det vil også være helt klart for alle som leser artikkelen at jeg ikke har gitt noen uttømmende drøfting av de spørsmålene jeg har tatt opp. Artikkelen er først og fremst ment som en oppfordring til debatt om en del spørsmål jeg mener bør drøftes.

Rådmannssekretær hos finansrådmannen i Drammen

Etter innstilling fra formannskapet og med forbehold om bystyrets samtykke kunngjøres stilling ledig som rådmannssekretær hos finansrådmannen i Drammen for tiltredelse snarest mulig. Arbeidet vil spesielt omfatte behandling av saker i forbindelse med eiendomserverv, men omfatter dessuten saksforberedelse innenfor en meget stor og variert del av kommunens forvaltning. Stillingen ønskes besatt med person med høyere utdanning, helst jurist eller jordskifte kandidat, men også søkere med annen fagutdanning vil kunne komme i betraktning. Praksis fra tilsvarende arbeid i Staten, fylkes- eller primærkommune er ønskelig, men ingen betingelse. Søkere med utdanning fra universitetet eller høyskole eller med utdanning som måtte bli ansett likeverdig, vil kunne påregne avlønning etter det offentlige regulativs kl. 19, der bruttolønn uten alderstillegg f.t. er kr. 39 610 pr. år. I lønnsklassen er det 3 alderstillegg slik at topplønn som normalt oppnås etter 6 års tjeneste, er på kr. 47 530 brutto. Lønssatsene vil bli regulert fra 1. mai 1971. Antesiperte alderstillegg vil kunne tilståes. Krav herom må i tilfelle fremsettes i søknaden.

Stillingen er innlemmet i Drammen kommunale pensjonskasse med medlemsinnskudd f.t. 2 pst. av bruttolønnen. For øvrig gjelder kommunens alminnelige ansettelsesvilkår.

Finansrådmannen i Drammen.

Søknader med bekreftede avskrifter av vitnemål og attester stiles til

FINANSRÅDMANNEN I DRAMMEN

og sendes til Fylkesarbeidskontoret i Buskerud, innen 31. mars d.å.

NORSK TILSLUTNING TIL EEC —

Et økonomisk spørsmål?

En rundspørring blant sosialøkonomer om deres syn på de økonomiske forholds betydning for stillingtagen til EEC-spørsmålene.

Den aktuelle markedspolitiske debatt er sterkt preget av påstander. En av disse, som synes å være godtatt av mange, er at «det er bred enighet blant fagøkonomer om at de økonomiske konsekvenser er av underordnet betydning for en stillingtagen til EEC-spørsmålet».

Vi har derfor funnet det riktig å spørre 20—25 fremtredende norske sosialøkonomer om deres syn på disse forhold, for å finne ut om den

brede enighet er tilstede. De sosialøkonomer som er spurt, er økonomer som idag arbeider innenfor nærings- og arbeidslivsorganisasjoner og universitets- og høyskolemiljøer. På grunn av vår begrensede plass, har vi vært nødt til å be om at svarene ikke skulle overstige 800 ord. Vi er meget takknemlig for at de aller fleste som er spurt har funnet anledning til å delta i rundspørringen.

En engelsk versjon av spørsmålene er også sendt to kjente utenlandske sosialøkonomer, professorene Richard Stone og Jan Tinbergen. Med dette håper vi å kunne bringe inn i den hjemlig debatt ett kontinentalt og ett britisk syn på disse spørsmål.

Spørsmålene som ble stilt lød slik:

I debatten om norsk tilslutning til et utvidet Fellesmarked har det av mange vært lagt avgjørende vekt på økonomiske spørsmål. Det er imidlertid blitt hevdet at det blant økonomer er forholdsvis bred enighet om at økonomiske forhold ikke nødvendiggjør en tilslutning. Andre økonomer har derimot hevdet at tilslutning er nødvendig for å ta del i den langsiktige utvikling innenfor forskning og teknologi.

- 1. Mener De at tilslutning til Fellesmarkedet gir så store fordeler eller ulemper for norsk økonomi sett under ett at en slik økonomisk vurdering kan være avgjørende?*
- 2. Vil De, om så ikke er tilfelle, likevel regne de økonomiske virkninger for spesielle yrkes- eller sosialgrupper og næringer som så sterke at et standpunkt er rimelig begrunnet ut fra økonomiske forhold? I så fall hvilket standpunkt og ut fra hvilke hensyn?*

PROFESSOR RICHARD STONE

As an econometrician I am in favour of making economic calculations to the limit of what is possible. On the present issue I have made no calculations myself and I am doubtful whether, in so complicated a matter, calculation can have much objectivity. If Britain were to join the European Economic Community, problems of adaptation to different administrative arrangements would certainly arise in

the short run and these would have their cost. At the same time certain benefits might be expected from the need to gear in with a larger economic complex. How far these costs would be costly and these benefits beneficial would depend on the rigidity or flexibility of administrative, commercial and political forces in Britain and abroad. The outcome for Britain would not therefore depend on the kind of consideration that economists can quantify but on a whole range of attitudes which lie beyond the economic calculator.

In principle, I am strongly in favour of Britain joining the European Community on purely political grounds. Since no country has the monopoly of wisdom, I think that Britain and her partners would gain from the need to resolve their differences. I can imagine that attempts to resolve economic differences might, if intelligently directed, lead to attempts to resolve political differences, and I can think of no more desirable political development in the world of today than the emergence of a united, and therefore strong, Western Europe.

In practise, I have great doubt whether this view is shared by the majority of my countrymen. Too much importance is attached, in my opinion, to economic calculations which to some people say «yes» and to others «no». If we join the Community in this spirit and with an indifference or even hostility towards eventual political unity, little good can be expected either for us or for the members of the Community.

PROFESSOR JAN TINBERGEN

1) The economic consequences in the medium long run are restricted: I estimate them at 5 to 10 per cent at most. Once for all, in the longer run the economic consequences may be larger if economies of scale are penetrating into more sections of economic life.

2) My own adherence to EEC is mainly based on my feeling that it would be a step towards a more complete international integration. Another reason why many of us in Holland also hope that Norway and Denmark will join the Common Market is that in that way the influence of more progressive forces in the Common Market will be strengthened.

FORSKNINGSSJEF ODD AUKRUST,
STATISTISK SENTRALBYRÅ.

1) Spørsmålet har etter min mening to sider, en tollpolitisk og en som vedrører vår økonomiske politikk i sin alminnelighet.

De *tollpolitiske* konsekvenser av ulike løsninger på Vest-Europas markedsproblemer lar seg neppe beregne særlig nøyaktig. Det fører f.eks. ikke fram å beregne «første-runde-virkningene» av tollendringen for de enkelte næringer isolert og senere summere sammen resultatet av slike partielle studier. Det en kan gjøre, er å støtte seg til økonomisk teori for å fastslå *retningen* av de utslag som kan ventes og å bygge på tidligere erfaringer — fra Norge og andre land — om utenrikshandelens utvikling og dynamikken i vekstprosessen for å danne seg et skjønn om *styrken* i disse. På dette grunnlag mener jeg at det generelt må være i norsk interesse å være del av et stort område hvor varene kan passere fritt over landegrensene. Men tollgrensene i Vest-Europa er i dag så

lave at det neppe vil få store tollpolitiske konsekvenser totalt sett om den ene eller annen markedsløsning blir valgt; målt med veksttakten for totalproduksjonen vil de antakelig bli svært lite merkbare. Tollpolitiske argumenter bør derfor etter min mening ikke bli avgjørende for Norges valg.

Spørsmålet om tilslutning har andre økonomiske sider med langt større rekkevidde. Vi må regne med at Fellesmarkedet vil utvikle seg til en økonomisk union hvor det enkelte medlemsland avstår en stor del av sin selvbestemmelsesrett ikke bare når det gjelder nærings- og tollpolitikk, etableringskontroll, kontroll med kapitalbevegelser o.l., men også når det gjelder sentrale økonomisk-politiske virkemidler som valutapolitikk, skattepolitikk, kredittpolitikk, sosialpolitikk m.v. Hvorvidt dette vil være i Norges interesse, må bli et sentralt — og antakelig avgjørende — spørsmål ved den endelige vurdering. Jeg legger ikke skjul på at jeg personlig føler stor uro ved den risiko det innebærer å fraskrive Norge råderetten over virkemidler som kan være nødvendige for å forfølge nasjonale mål.

2) Vi må regne med at tilslutning til Fellesmarkedet, noe avhengig av forhandlingsresultatet, kan komme til å påskynde farten i den strukturrasjonalisering som i alle tilfelle må skje i jordbruk og fiske. Etter min mening er dette likevel et underordnet spørsmål i sammenlikning med det sentrale: Er vi beredt til en så vidtgående oppgivelse av nasjonal selvråderett som en tilslutning forutsetter?

UNDERDIREKTØR EGIL BAKKE,
FINANSDEPARTEMENTET.

1) Spørsmålet dreier seg om to forskjellige ting. Det ene gjelder omfanget av de økonomiske virkninger for landets samlede økonomi av å bli medlem eller av å stå utenfor et ut-

videt europeisk fellesskap. Det andre gjelder vurderingen av hvilken vekt disse økonomiske konsekvenser bør tillegges, uansett hvor små eller store de måtte være.

Mange økonomer har uttalt at de økonomiske følger for Norge av å bli stående utenfor EEC vil bli forholdsvis marginale. Det fremholdes bl.a. at de tollhindringer norsk næringsliv vil møte på det europeiske marked i det store og hele vil være av underordnet betydning i forhold til hvordan vi selv innretter oss. Lønnsavtaler og eierinntektsutviklingen o.a. er for de fleste eksportnæringer av langt større betydning enn tollbelastningen og små tilpasninger i den økonomiske politikk vil kunne motvirke og nøytralisere de tollproblemer vi måtte ha sammenliknet med konkurrerende bedrifter innenfor Fellesskapet. Selv om jeg er tilbøyelig til å tro at denne konklusjon i hovedtrekkene er riktig, kan jeg ikke være med

på å bagatellisere den økonomiske belastning det vil være for Norge å stå utenfor Fellesmarkedet. I denne forbindelse er jeg personlig tilbøyelig til å legge mer vekt på de vekstmuligheter vi går glipp av enn de problemer som oppstår ved en slik markedsløsning.

Det kan også være grunn til å peke på at de uttalelser som blir avgitt om dette ikke bygger på noen særlig inngående analyser av totalutviklingen. Slike analyser ville selvsagt være svært vanskelige å foreta. Uttalelsene bygger vanligvis på et skjønn som ofte blir stivet opp av vedkommendes generelle renommé som økonom eller fagmann.

Den andre del av spørsmålet gjelder om disse ulemper eller fordeler kan være avgjørende for vårt standpunkt til medlemskap. Til dette vil jeg svare klart nei. Jeg kunne gjerne tilføye: selvsagt. For meg står det klart at dersom vi alvorlig mener at et medlemskap i EEC setter vår frihet i fare og vil gjøre oss til en provins av den internasjonale monopolkapitalisme, så kan ikke det forhold at det vil koste oss en god del, hindre oss i å bekjempe en slik utvikling. Om man på den annen side mener at det er av betydning politisk å medvirke til en europeisk samling med sikte på å sikre en balansert internasjonal utvikling, så bør ikke de økonomiske problemer et medlemskap eventuelt skaper være til hinder for at vi slutter oss til.

2) På samme måte som når det gjelder de samlede økonomiske virkninger kan en gjøre

visse vurderinger når det gjelder virkningene for de enkelte næringer eller sosialgrupper. Jeg skulle tro at de fleste næringer vil ha fordeler ved at Norge slutter seg til Fellesmarkedet og ulemper om vi blir stående utenfor. Det er lite rimelig å tro at vårt forhold til EEC vil ha noen entydig effekt på de forskjellige sosialgrupper. Viktigere er det å se på den enkelte bedrifts stilling. Her nytter det ikke med generelle vurderinger. Det må foretas konkrete undersøkelser. Det vi vet i så måte er at en rekke bedriftsledere har fremholdt at de vil lide store økonomiske tap om Norge skulle bli stående utenfor et utvidet europeisk marked. Selv om bedriftsledere vanligvis av prinsipp sier at fremtiden er bekymringsfull synes jeg det er litt for lett å feie av de utsagn som foreligger.

Selv om de samlede økonomiske virkninger, hvor store de enn måtte være, etter min mening ikke bør tillegges avgjørende vekt, så er det lett å forstå av saken kan stille seg ganske anderledes for den enkelte bedriftsleder eller de enkelte arbeidstakere. Det er iallfall ikke mye å si på at en meget proeuropeisk jordbruker vil ha betenkeligheter ved et norsk medlemskap hvis han føler seg overbevist om at en slik tilslutning betyr at han selv må skifte næring og bosted. Tilsvarende kan det ikke behreides at folk går inn for medlemskap hvis de mener at deres arbeidsplass er i fare eller deres bedrift vil måtte legges ned dersom Norge blir stående utenfor.

FORSKER JUUL BJERKE,
STATISTISK SENTRALBYRÅ.

1) Formuleringen «fordeler eller ulemper for norsk økonomi totalt» er langt fra entydig. På den bakgrunn spørsmålet er stilt, finner jeg det mest rimelig å begrense meg til slike ting som kan måles i makroøkonomiske størrelser som nasjonalprodukt eller total disponibel inntekt for Norge. Det ligger naturligvis en sterk innsnevring i dette. En rekke forhold av stor økonomisk og velferdsmessig betydning blir dermed automatisk holdt utenfor.

Det gjelder bl.a. en så viktig ting som hva det betyr for norsk økonomi totalt at vi eventuelt får større eller mindre muligheter for å føre en selvstendig økonomisk politikk.

Det er antakelig først og fremst på kort sikt at det er mulig å ha en noenlunde sikker mening om de økonomiske konsekvenser av tilslutning/ikke tilslutning til EEC. Dette fordi det er i et slikt perspektiv det er lettest å ha noen mening om hvilke fordeler eller ulemper det er som vil komme og dernest med *hvilken styrke* de vil gjøre seg gjeldende. Både alternativet tilslutning og alternativet ikke tilslutning vil etter min mening innebære såvel fordeler som ulemper.

Ved alternativet «tilslutning», og på kort sikt, regner jeg med muligheten for fordeler av to typer sammenliknet med alternativet «ikke tilslutning»:

1. Muligheten for raskere produktivitetsvekst over en viss periode (vesentlig som følge av raskere overføring av produksjonsfaktorer fra primærnæringene til sekundærnæringene).
2. Muligheten for et noe gunstigere bytteforhold i samhandelen med utlandet.

De mulige fordeler som her er fremhevet

må veies mot de sannsynlige ulemper som består i at:

1. Omstillingsproblemer i næringslivet for en viss periode framover fører til en gjennomsnittlig lavere utnytting av våre produksjonsfaktorer (realkapital og arbeidskraft).
2. Omstillingen fører til varige (engangs-)kapitaltap ved at eksisterende realkapital i enkelte næringer og bransjer som får vanskeligheter må avskrives.

Å veie sammen de kortsiktige fordeler og ulemper som her er nevnt er neppe mulig, men jeg kan *ikke* tenke at utslagene vil bli så store at nettoresultatet i positiv eller negativ retning vil kunne bli avgjørende sammenliknet med de store politiske spørsmål som reises ved en eventuell tilslutning til EEC.

På *lang sikt* vil våre økonomiske muligheter bli bestemt først og fremst av tilgangen på produksjonsfaktorer og av den teknologiske utvikling. I et slikt perspektiv kan en etter min mening se bort fra slike «småting» som kortsiktige variasjoner i utnyttingsgraden av våre ressurser og i bytteforholdet overfor utlandet. Jeg kan ikke forstå at spørsmålet tilslutning/ikke tilslutning vil bety noe for muligheten for tekniske framskritt i Norge. Vi har klart oss minst like bra som andre land — både store og små — tidligere og vi vil trolig gjøre det også i fremtiden, uansett om vi går inn eller ikke. Et større spørsmålsteget vil jeg sette ved tilgangen på produksjonsfaktorer, spesielt realkapital. Jeg mener det er en stor mulighet for at den eksepsjonelt høye investeringsraten i Norge — og med en kapitalavkastning som er lav internasjonalt sett — ikke vil la seg opprettholde i et felles kapitalmarked innenfor EEC. I det minste vil det i så fall måtte skje omfordelinger i inntektene til kapitalens fordel og til arbeidskraftens ugunst. Men en mer nærliggende mulighet er antakelig svakere realkapitalvekst og dermed

svakere produksjonsvekst på lang sikt. På lang sikt ser jeg altså muligheten for en viss ulempe for økonomien totalt sett ved tilslutning og ingen fordeler. Men at det skulle være avgjørende tror jeg ikke, sammenliknet med de langt mer fundamentale politiske spørsmål saken reiser.

2) For de enkelte nærings- og sosialgrupper synes jeg saken stiller seg enklere. Uten «særordninger», vil ulempene på kort sikt for jordbruket, fisket og visse deler av den konkurranseutsatte hjemmeindustrien kunne bli store. Etter min mening vil dette være tungtveiende grunner som i tilfelle taler mot tilslutning. Naturligvis vil ulempene på de nevnte områder måtte vurderes opp mot de fordeler andre grupper vil kunne få ved tilslutning. Men her er poenget etter min vurdering at følgene for jordbrukere, fiskere etc. vil være særlig følbare sosialt og økonomisk og derfor må de tillegges stor betydning.

På lang sikt er det særlig to forhold som jeg vil trekke fram når det gjelder fordelingsaspektet og som jeg mener kan være tungtveiende grunner mot tilslutning. En tilslutning til et felles europeisk kapitalmarked vil etter min mening gradvis måtte presse fram en inntektsomfordeling i favor av kapital og *på bekostning* av arbeidskraft. (Jfr. svaret på spørsmål 1.) Dessuten vil trolig en tilslutning trekke oss i retning av en *mer ujevn* personlig inntektsfordeling enn den vi har nå. Fra et bestemt politisk synspunkt, som deles av store grupper i samfunnet, kan dette være tungtveiende grunner mot tilslutning.

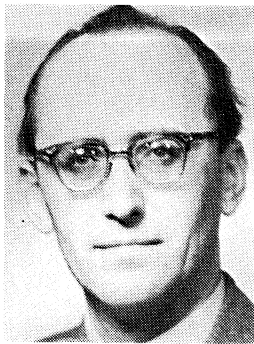
Men selv om jeg som svar på spm. 2 har nevnt flere grunner mot tilslutning som kan være tungtveiende, tror jeg likevel at de politiske spørsmål alt i alt er mye viktigere enn de økonomiske.

DIREKTØR P. J. BJERVE,
STATISTISK SENTRALBYRÅ.

Dei økonomiske «fordeler eller ulemper» Norge vil få ved å gå inn i Fellesskapet samanlikna med å bli ståande utanfor, vil avhenge av kva dei andre EFTA-landa gjer. Dersom Storbritannia, Irland og Danmark blir medlemmar og dersom Sverige, for ikkje å nemne andre EFTA-land, blir knytt til EEC i det minste gjennom ein tollunion, kan det etter mi meining ikkje vere tvil om at det økonomisk vil vere svært viktig for Norge å slutte seg til.

Spørsmålet om ei «økonomisk vurdering kan vere avgjørende» er elles etter mi meining uheldig formulert. Det gjev nemleg inntrykk av at det er mogeleg å svare som fagøkonom, men det er det sjølsagt ikkje. Svaret må bygge på ei *politisk vurdering*. Når eg i det heile teke svarar, er det først og fremst for å strekke under nettopp det.

PROFESSOR GUNNAR BØE,
NORGES TEKNISKE HØYSKOLE.

Hvis jeg tok dere på ordet bokstavelig talt, kunne jeg på spørsmål 1 nøye meg med å svare nei.

Forsåvidt angår det som jeg vil kalle spørsmål 2a, kunne jeg likeledes svare nei. For det jeg vil kalle spørsmål 2b, ville mitt svar være at det bortfaller under henvisning til foranstående.

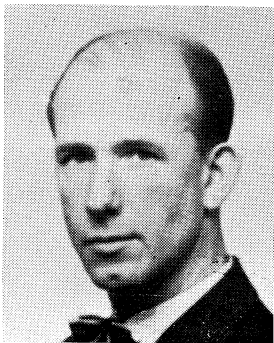
Imidlertid mener jeg at spørsmålene er for «enkelt», «snevert» eller «partielt» stillet.

Det går etter mitt syn ikke an å separere såkalte «økonomiske» og «ikke-økonomiske» momenter på den måte dere har gjort. Hvis man godtar at det dreier seg om prinsipielt/strukturelt vesensforskjellige økonomisk/

sosialt/politiske systemer, kan man etter min mening ikke jevnføre «velferdspunkter» og/eller «vekstkurver» som «systeminvariante». Det er nok av eksempler på at en eller annen vekstkurve impliserer en klasse av fordelings-systemer og ressursanvendelsessystemer i produksjonen som må antas å ha stor betydning for velferdspunktets eller vekstkurvers kvalitet. Jfr. artikkelen: «On the Notion of Involuntary Economic Decisions», av professor Trygve Haavelmo, publisert i tidsskriftet *Econometrica* i 1950.

Mine svar på spørsmålene i denne utvidede problemstilling vil være at jeg ikke personlig kan se at økonomiske momenter skal være avgjørende for det resultat man kommer til. Jeg vil til slutt fremheve følgende:

1. Er vekst uttrykt ved prosenter eller profiler på vekstkurven noe mål i seg selv?
2. De vilkår en bestemt vekstprosess forutsetter må antas å være av avgjørende betydning for om man liker denne veksten.
3. Det fundamentale er hva veksten brukes til. Blir det målsettingskonflikt mellom «vekststyrke» og «vekstanvendelse», står man overfor et valgproblem.
4. Det kan tenkes at det vesentlige for styrken i vekstvilkåret har å gjøre med det «politiske system». Dette kan tenkes å ha slike «negative sider» knyttet til seg, sett fra enkelt-individens synspunkt, at man vil betakke seg for veksten.

UNDERDIREKTØR ARNE HAARR,
INDUSTRIDEPARTEMENTET.

Med de stikkord som er gitt fra Redaktørens side ligger det nær å feste oppmerksomheten ved den tollpolitiske problematikk. Dette er en sentral og tydeligvis også en kontroversiell side ved saken.

Temaet kan diskuteres uten at man i første omgang trekker inn de spesielle politiske spørsmål som knytter seg til valget mellom assosiasjon og fullt medlemskap. Vi kan nemlig for industrielt utviklede land som Norge og

Sverige m.fl. gå ut fra at de *markedspolitiske realiteter vil være omtrent de samme* enten man velger assosiasjon eller fullt medlemskap, nemlig intern avvikling av toll og kvantitative restriksjoner og vidtgående betingelser med hensyn til ytre tollharmonisering. Mulighetene for særordninger for landbruket vil antagelig være nokså likeartede.

Den *geografiske konstellasjon* vil etter alt å dømme være et fellesmarked som i ethvert fall for industriproduktene vedkommende vil omfatte mesteparten av Vest-Europa innbefattet de av EFTA-landene som måtte velge assosiasjonslinjen.

I betraktning av at tollens betydning er dradd i tvil av en del økonomer, er det nødvendig å ha for øyet at problemstillingen er ganske spesiell, nemlig den at det å stå utenfor vil innebære en toll- og handelspolitisk isolasjon fra et nærpå samlet Vest-Europa. Det er urealistisk å tro at vi gjennom små bakdører vil kunne bevare status quo i forhold til våre nærmeste handelspartnere.

Ved å velge isolasjon ville vi gå inn i en helt ny og ukjent situasjon. Under slike omstendigheter vil erkjennelsen av at vi under tidligere tiders proteksjonisme har klart oss tålelig bra

være uten verdi som rettleiding. Historiske erfaringer må sees på bakgrunn av historiske forutsetninger.

Skal man komme tollproblemet inn på livet, er det nødvendig å stille følgende spørsmål: Hvorledes vil næringslivet (i første rekke industrien) innrette seg eller bli tvunget til å innrette seg under de ulike alternativer som stilles opp? Spørsmålet om hvordan vi økonomer mener næringslivet burde eller kunne innrette seg er i grunnen nokså betydningsløst. Det kan her kanskje være på sin plass å minne om at den økonomiske teori tillegger de marginale valgsituasjoner en fundamental betydning i det økonomiske handlingsmønster. Tollforholdene (både hjemme og ute) må i denne sammenheng betraktes som et handlingsparameter av vesentlig betydning. Det er en gammel erfaring at tollmiljøet har en langsiktig og dyptgående innvirkning på næringslivets struktur, arbeidsmåte og utviklingsretning.

Norsk industris tilpasning til EFTA-markedet frembyr en ganske frapperende illustrasjon. Spesielt for de tidligere hjemmeindustriens vedkommende har denne tilpasning trukket med seg vidtgående strukturelle forandringer som bl.a. er kjennetegnet ved spesialisering og variantbegrensning, eksportutvikling og en streben mot større organisatoriske enheter, dessuten også en intensivert aktivitet med hensyn til modernisering, produktutvikling og forskning. Stigningen i «hjemmeindustriens» eksport fra 700 mill. kroner i 1959 til 3,6 milliarder kroner i 1969 er det klareste uttrykk for at noe fundamentalt nytt er skjedd. Vår industriekspansjon er i stadig stigende grad blitt betinget av økt eksport. EFTA-markedets betydning ligger først og fremst i at det innenfor sektoren *høyforedledede produkter* har gitt norsk industri vekstmuligheter som ikke lot seg realisere innenfor et snevert nasjonalt marked.

Dette innbefatter bl.a. mulighetene for bruk av mer avansert teknologi. Den betydning moderniseringsprosessen i vår industri i sekstiårene har hatt for hele det norske samfunn kan ikke dras i tvil.

For dem som har hatt anledning til å følge denne vekstprosess på nært hold representerer tilslutning til et utvidet europeisk fellesmarked en naturlig og nødvendig videreføring av den utvikling som er kommet i gang i EFTA-perioden. De avgjørende hensyn er ikke knyttet til råaluminium, ferrolegering o.l., men *til produksjon av høyforedledede varer*. Vi er snart kommet til veis ende med hensyn til utnyttelsen av våre naturressurser. Veksten i vår industri i fremtiden vil i det vesentlige måtte knytte seg til høyforedling. I betraktning av at EF's fellestariff ligger høyst på disse feltene, vil den rent tollmessige forskjell mellom å stå innenfor eller utenfor være helt utslagsgivende for vår industriutvikling.

Denne argumentasjonen gjelder industri. Det kan saktens sies at industrien ikke står for mer enn tredjedelen av vårt nasjonalprodukt. På dette punkt tillater plassen bare en påstand uten begrunnelse: Storparten av vårt næringsliv vil direkte eller indirekte være avhengig av industriens utvikling. En økonomi basert på en ensidig ekspansjon av servicenæringene vil være et misfoster.

Siden valget mellom assosiasjon og medlemskap foran er forbigått uten kommentar, vil jeg for ordens skyld gjøre mitt standpunkt klart: Assosiasjon vil innebære nærpå de fulle forpliktelser ved en tollunion *uten* deltakelse i styringsfunksjonene. Fullt medlemskap vil på det økonomiske feltet stort sett innebære de samme forpliktelser, men *med adgang* til å delta i styringsprosessen. Valget på disse premisser skulle ikke være så vanskelig.

PROFESSOR RAGNAR FRISCH.

1) Nei. Et eventuelt norsk medlemskap i det økonomiske system som er bygget på Roma-traktaten (tollunion, reglene om den profittledede fri konkurranse, fri kapitalbevegelse mellom medlemslandene osv.) vil etter mitt skjønn ikke medføre så store fordeler eller ulemper for norsk økonomi sett under ett at en økonomisk vurdering kan bli avgjørende for vår stillingtagen til medlemskap. Jeg bruker en litt mer nyansert formulering i mitt svar enn den som er brukt i spørsmålet. Jeg gjør det for å ta et lite skritt i retning av presisering av forskjellen mellom «økonomisk» og «politisk».

Virkningen av et norsk medlemskap vil være mangfoldige, like fra slike typisk «økonomiske» virkninger som lettelse i tollbelastningen på visse deler av vår eksport — og videre opp

gjennom et helt spektrum av virkninger av blandet «økonomisk» og «politisk» karakter. Etter Werner-planen og Davignon-rapporten, som begge i prinsippet er godtatt av ministerrådet, idet det bare er *tempoet* i utviklingen som skal bestemmes pragmatisk etter hvert, vil vi med logisk og historisk nødvendighet til slutt havne i en vidtgående utenrikspolitisk og militærpolitisk «unification». For ikke å snakke om det aller viktigste: At selve vår *livsform* kommer til å bli preget av den profittledede konkurransefilosofi som gjennom-syrer Romatraktaten.

Ved en hel rekke av disse virkninger er det samspill mellom «økonomiske» og «politiske» aspekter. Likevel er det mulig, iallfall i grove trekk å skille ut et visst kompleks av virkninger som det er naturlig å kalle «de økonomiske». Og det er for *disse* virkninger jeg har svart klart at de etter mitt skjønn *ikke på noen måte* kan være avgjørende i vår stillingtagen til medlemskap.

Det er ikke en gang sikkert om en alvorlig gjennomført beregning for landet under ett vil gi økonomisk gevinst eller tap innenfor beregningens feilmargin. Og selvom det faktisk skulle fremkomme et økonomisk tap ved ikke-medlemskap, vil dette være for intet å regne mot alle de andre og langt viktigere konsekvensene.

Jeg er glad over å kunne konstatere at jeg — og mange av mine fagkolleger — på dette punkt er i full overenstemmelse med utenriksminister Stray som sa (på en pressekonferanse i forbindelse med et møte i januar 1971 i Europarådets rådgivende forsamling. Referert i Aftenposten 26. januar): *Man kan godt forestille seg andre løsninger på de økonomiske problemer enn medlemskap i EEC.*

Teoretiske beregninger av typen «Hva ville bli følgen hvis . . .» er naturligvis vanskelig å gjennomføre med stor nøyaktighet i dette tilfellet. Det er derfor betryggende å vite at også en iakttagelse av det som *faktisk er skjedd* på det økonomiske området i den tiden EEC har eksistert, peker i retning av at det neppe vil forekomme en økonomisk gevinst for Norge ved et eventuelt norsk medlemskap. Forsknings-sjef Odd Aukrust f.eks. har konstatert at Norges eksport til EEC-området har økt raskere enn vår eksport totalt (intervju med Nationen 29. desember 1970). Og en annen og ennå viktigere analyse foreligger i den dyptgående 15 siders utredning som er gitt i det meget seriøse britiske tidsskrift «National Institute Economic Review» november 1970 (pp. 29—43) hvor konklusjonen er: «It is hard to see anything in the foregoing analysis which suggests that the United Kingdom's performance would be improved more rapidly inside than outside the community.»

Følgende lille tabell hentet fra denne avhandlingen (p. 40) er meget talende (Romatraktaten ble undertegnet 25. mars 1957):

Rates of growth

	Output-per employee		Gross national product	
	1954—58	1958—69	1954—58	1958—69
EEC	4.1	5.2	5.7	5.4
Total OECD	2.0	4.2	3.4	5.1

At det både i kort og langt perspektiv må være andre virkninger enn de rent økonomiske som blir avgjørende for vår stillingtagen må derfor være klart. Det gjelder ikke minst det som angår selve vår *livsform* som vil bli påvirket av den profittledende pengemessige konkurransefilosofi i Romatraktaten. I forhold til dimensjonene av det virkelige problemet er Romatraktatens bestemmelser om sosialfond og lignede altfor bagatellmessige.

I denne forbindelse må det være relevant å sitere fra John Maynard Keynes' «Essays in Persuasion» (1931): «The economic problem is not — if we look into the future — *the permanent problem of the human race* . . . Mankind will be deprived of its traditional purpose. . . . The love of money. . . . will be recognized for what it is, a somewhat disgusting morbidity, one of those semi-criminal, semi-pathological propensities which one hands over with a shudder to the specialist in mental disease» (pp. 360 og 369). Det samme er også sitert i Serge-Christophe Kolm's siste bok «Les service de masses» (1971 p. 13).

2) For spesielle yrkes- eller sosialgrupper i Norge kan det naturligvis fremkomme spesielle økonomiske fordeler eller ulemper ved et eventuelt norsk medlemskap.

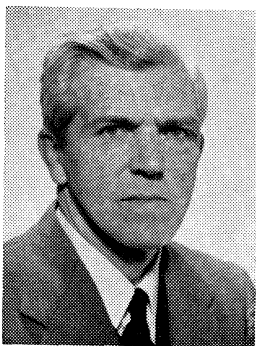
Det ville være absurd om Norge skulle godta et medlemskap med alle dets videregående konsekvenser bare forat en enkelt norsk gruppe derved skulle kunne oppnå visse økonomiske fordeler. Og et eventuelt tap for spesielle norske grupper ved at Norge ikke blir medlem, kan vi — når vi ikke er bundet av EEC-reglene — utjevne hvis vi finner det retteferdig.

Her må vi imidlertid ikke la oss villedes av slike *overfladiske* beregninger om eventuelt tap eller gevinst for spesielle grupper som vi desverre har sett så mange eksempler på fra private bedrifter eller grupper.

Vi må ta hensyn ikke bare til de direkte og *iøynefallende* gevinster og tap, men også til de indirekte gevinster og tap. Når det f.eks. gjelder en norsk bedrift og dens gevinster og tap ved et eventuelt norsk medlemskap, må vi ikke bare tenke på bedriftens gevinst ved å spare tollbelastning på sin eksport til EEC, men også tenke på dens tap ved en ekstrabelastning på de innsatselementer bedriften trenger. Og når det gjelder disse innsatselementer må vi ikke bare tenke på tap ved importtoll på innsatselementer til bedriften selv, men også tenke tap som opp-

står forbi denne bedriften får innsatselementer fra *andre* norske bedrifter som får et tap på grunn av importtoll på *sine* insatselementer, og derfor, for å holde seg skadeløs, må heve prisen på sin leveranse til den første bedriften. Selv om hver enkelt slik tapspost blir liten vil summen kunne bli så stor at man må ta hensyn til

den. *Bare en fullstendig analyse på kryssløpsmaner vil kunne gi et riktig bilde.* Jeg tror man trygt kan si at ingen av de enkeltbedrifter eller produksjonsgrupper i Norge som er blitt medlemskapstilhenger p.g.a. en «tapsberegning» ved ikke-medlemskap, har tatt hensyn til alle disse indirekte tap ved medlemskap.

PROFESSOR TRYGVE HAAVELMO,
UNIVERSITETET I OSLO.

Mitt syn på disse (antakelig noe hypotetiske) spørsmål er i hovedsak dekket ved den nøkterne utgreiing som er gitt i «Sosialøkonomen».

men's redaksjonelle artikkel om «Borten og EEC» (1-januar-1971). Forøvrig er det tvilsomt om en bør sette noe skarpt skille mellom de såkalte økonomiske og de såkalte ikke-økonomiske forhold. De vanlige talloppgaver for materiell velstand og materiell vekst er jo, når tallene skal brukes som velferdsindikatorer, bare sammenlignbare sålenge menneskene som tallene gjelder lever i noenlunde uforandret «miljø» politisk sett, sosialt sett o.s.v. For å illustrere: Hvis en person skulle velge mellom å leve i et system med en viss grad av personlig frihet samt en viss mengde mat og et annet system med mindre frihet og mere mat, er det ikke sikkert at han burde treffe sitt valg bare ved å jamføre hvor glad han er i frihet med hvor glad han er i mat. Det er nemlig ikke sikkert at maten smaker like godt i begge tilfelle.

PROFESSOR LEIF JOHANSEN,
UNIVERSITETET I OSLO.

Jeg har ved andre anledninger skrevet og uttalt meg nokså fyldig om de spørsmål som Sosialøkonomen stiller, og skal derfor nå nøye meg med nokså kortfattede «trobekjennelser».

1) De mest direkte fordeler ved deltakelse i EEC skulle ligge i den økte arbeidsdeling, med mer rasjonell utnyttelse av områdets *totale* ressurser, gjennom fjernelse av toll og andre

handelshindringer. Tidligere beregninger som er foretatt for EEC-området som helhet viser at denne gevinst er av liten størrelsesorden. For Norge spesielt viser også tidligere beregninger at den gevinst som vil tilflyte oss gjennom en eventuell tollfrihet på vår eksport til et utvidet EEC også vil være av meget beskjeden størrelsesorden, og de ting som har endret seg etter at slike beregninger sist ble foretatt kan ikke bidra til å endre denne konklusjonen. Det ligger altså her ikke noen avgjørende grunn til å gå inn som medlem.

Det har vært hevdet at gevinsten egentlig vil bestå i andre ting enn det slike statistiske beregninger kan vise, bl.a. i den effektiviserende virkning av skjerpet konkurranse. En slik gevinst mener jeg imidlertid at vi i stor utstrekning kan få til ved egne tiltak *dersom vi virkelig ønsker den*, dels ved interne tiltak og dels ved å gjøre vår økonomi mer åpen ved ensidige tiltak fra vår side. Når vi ikke gjør det, er det vel fordi en slik politikk har bivirkninger — sosialt, fordelingsmessig og miljømessig — som ikke er politisk akseptable.

Endelig kan det ligge en økonomisk vekstfaktor i økonomisk og teknologisk samarbeid med større utenlandske konserner. Dette samarbeid vil uten tvil stimuleres gjennom deltakelse i EEC. Men her mener jeg igjen at vi,

dersom vi virkelig ønsker det, kan få til mye av dette ved egne tiltak uten å gå inn i EEC, vi har jo full anledning til å praktisere vår konsesjonslovgivning, våre skatteregler osv. så liberalt som vi måtte finne det ønskelig for å stimulere slik integrering uten å gå inn som medlem av EEC. I et eventuelt nærmere samarbeid med Sverige ligger det vel også store muligheter.

Den fordel som kan ligge i en koordinering av EEC-landenes konjunkturpolitikk vil vi også kunne ha fordel av uten å gå inn som medlem, og vårt eventuelle medlemskap spiller neppe noen særlig rolle i seg selv for denne koordineringen.

Medlemskap i EEC gir alt i alt etter min mening ikke så store økonomiske fordeler at det kan være avgjørende i en sak som er av så stor rekkevidde i andre henseende.

Dette betyr ikke at jeg legger liten vekt på de økonomiske spørsmål.

Strategien i utviklingen av EEC er at den sterke økonomiske integrasjon etter hvert skal medføre en sterk integrasjon også av andre aspekter ved politikken og samfunnslivet generelt. Denne kraft vil virke uansett om den i øyeblikket bremses litt eller påskyndes av formelle vedtak angående den politiske overbygningen. Går Norge inn vil vi bli en mer og mer integrert del av økonomien i unionen som helhet og dermed i realiteten på lengre sikt satse vår skjebne i en prosess som vil kunne ta retninger som vi idag ikke vet noe om.

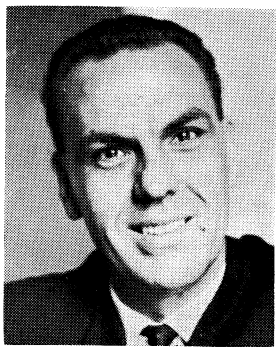
Bortsett fra denne generelle integrasjon og dens avhengighetsskapende effekt, er det også mer direkte økonomiske aspekter som etter min mening taler mot norsk medlemskap i EEC. Romatraktaten, med den frie bevegelse av varer, kapital og arbeidskraft, reglene om ikke-forvridning av konkurransen osv. legger forholdene til rette for et system som i sterkere grad vil styres av markedskrefter og mindre av samfunnsmessig bevisst inngripen og styring. Dette ligger i mekanismen selv, uansett hvilke subjektive ønsker som måtte

komme til uttrykk. Werner-rapporten erkjenner helt klart og riktig farene ved at de nasjonale økonomisk-politiske virkemidler enten avskaffes eller får sin effektivitet svekket ved Romatraktatens bestemmelser. Valget står dermed mellom en utvikling som er langt mindre styrt enn vi har vært vant til etter krigen og en utvikling som er styrt av overnasjonale økonomisk-politiske organer. Interessekonflikter mellom medlemslandene vil sannsynligvis gjøre at styringen blir sendrektig og lite effektiv.

Det system Roma-traktaten instituerer vil påskynde utviklingen i retning av å underlegge økonomien under markedsprosesser i en tid hvor samfunnsmessig styring er av økende betydning av økonomiske, sosiale og miljømessige grunner.

For Norge som et lite land rommer reglene om etableringsretten, frie kapitalbevegelser og felles arbeidsmarked spesielle farer, som *delvis* er behandlet i de offentlige utredninger, men som jeg synes en der skyver til side med nokså løst funderte forhåpninger om at det nok skal gå bra allikevel.

2) Etter svaret på første spørsmålet behøver jeg vel ikke svare på spørsmål nr. 2. Men jeg vil gjerne nevne at jeg ut fra en langsiktig totalvurdering av økonomiske og sosiale utviklingstendenser *ikke* ser en forsert «nedbygging» av norsk landbruk som ønskelig. Her kommer selvfølgelig bosetting og miljøhensyn inn, men på bakgrunn av hva vi kan vente av utvikling i verden på lang sikt, og på bakgrunn av hva omkastninger av bosetting og næringsstruktur koster på forskjellige måter, mener jeg at et forsterket tempo i reduksjonen av norsk landbruks relative tyngde — noe medlemskap i EEC vel vil medføre — simpelthen er samfunnsøkonomisk *ulønnsomt*. Når jeg ser de landbruksmessige konsekvenser av norsk medlemskap i EEC som et argument mot medlemskap, er det altså ikke bare «av hensyn til bøndene», men ut fra et totalhensyn.

FORSKNINGSLEDER OLE DAVID KOHT NORBYE,
CHR. MICHELSSENS INSTITUTT.

1) Under debatten om en eventuell norsk tilslutning til et utvidet Fellesmarked er jeg blant dem som stadig hevder at de politiske motivene for en slik tilslutning er sterkere enn de rent økonomiske. Grunnene til dette er enkle — jeg tror at det vil være av uvurderlig nytte for Norge, for vår livsform og for vårt livssyn, å ha et ord med i laget foran beslutninger som kan ha avgjørende innflytelse på vårt lands økonomiske og sosiale utvikling.

Men selv om de politiske motiver kan være viktigere enn de rent økonomiske, betyr dette ikke på noen måte at de økonomiske følgene av en eventuell tilslutning er uten betydning. Jeg kan godt forestille meg at forhandlingene i

Bryssel ville få et utfall som betydde såpass store framtidige skadevirkninger for vesentlige deler av norsk næringsliv og dermed for norsk livsform at forhandlingsresultatet ikke kunne bli godtatt av selv de varmeste tilhengere av norsk medlemskap i de Europeiske Fellesskapene! Men jeg er overbevist om at Norge kan oppnå et forhandlingsresultat som selv mange tvilere vil godta, dersom forhandlingene blir ført på et realistisk grunnlag.

De vesentlige *ulemp*er som norsk medlemskap ville kunne medføre faller i to grupper: Økonomisk-politiske tilak som gjør det umulig for flertallet av de næringsdrivende i jordbruk og fiske fortsatt å oppnå rimelige inntekter innenfor rammen av den nåværende næringsstrukturen; og inngrep i vår rett til å gjennomføre nasjonale økonomisk-politiske tiltak som vi selv mener er berettiget i en gitt situasjon.

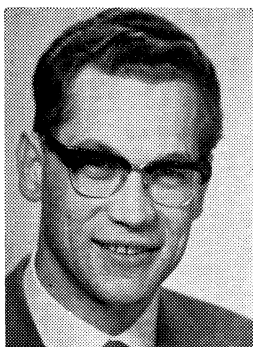
Hva angår jordbruks- og fiskeriproblemene foreligger det etter mitt skjønn mange muligheter for å finne tilfredsstillende løsninger. Stikkordet kan bli særordninger for utkantsonråder med vanskelige geografiske og klimatiske forhold. Det er «særordninger for jordbruket» som er tabu i Bryssel. Hva angår inngrep i vår suverenitet på det økonomisk-politiske området, vil disse tildels være nominelle (fordi vår handlefrihet likevel er begrenset), og til dels vil europeiske retningslinjer som vi eventuelt måtte følge, høyst sannsynlig falle godt sammen med de retningslinjer vi selv ville ha trukket opp. Det ville være tåpelig å benekte at konflikt-situasjoner kan oppstå, men de ulemper som vi eventuelt ville stå overfor vil etter min oppfatning være små i forhold til de fordeler vi vil oppnå på andre hold.

Hva *fordeler* angår, står vi som sosialøkon-

mer overfor det vanskelige problem å vurdere de *dynamiske* virkninger av en eventuell tilslutning til Fellesmarkedet. «Tolltap-beregninger» er i virkeligheten en *statisk analyse*, selv om man forsøker å innføre tidsmomentet, indirekte virkninger og så videre. Det forhold at vår utførsel av høyt bearbeidede varer har steget særdeles raskt til våre EFTA-partnere, mens vi har hatt en tilfredsstillende vekst i utførselen av tradisjonelle eksportvarer til Fellesmarkedet, understreker hvilke muligheter en tilslutning til en tollunion kan by norsk næringsliv. I industriell henseende er vi fremdeles litt av et utviklingsland som utfører råvarer og halvfabrikata. Et større «hjemmemarked» ville gi oss sjansen til å oppnå en mer balansert industriell struktur. Fordelen ved å gå inn i Fellesmarkedet er ikke at vi trygger markedet for vår råaluminium, men at det gir oss større muligheter til å utføre ferdigvarer av aluminium. Det gir oss sjansen til en større og mer variert utførsel av papir på bekostning av vår nåværende utførsel av papirmasse. Det finnes mange slike eksempler.

Fordi våre utkantområder i europeisk målestokk er utkantområde i et tynt befolket utkantområde, er det høyst sannsynlig at Norge vil bli et av de land som vil trekke flere penger ut av Fellesmarkedets felleskasse enn vi må betale inn, og det er en håndfast økonomisk fordel å ta med i beregningen. En samordning av regional- og strukturpolitikken på europeisk basis, slik Werner-rapporten foreslår, ville også sannsynligvis være fordel for Norge.

Jeg er villig til å hevde, under forbehold av et skikkelig forhandlingsresultat, at de økonomiske motiver alene taler for norsk tilslutning til Fellesmarkedet. Spørsmål 2 faller derfor bort.

PROFESSOR H. J. A. KREYBERG,
NORGES TEKNISKE HØYSKOLE.

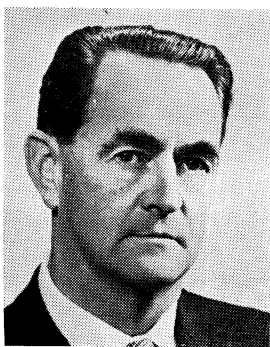
1) På kort sikt og under slike politiske forhold som vi for tiden har i vårt land: nei. På lengre sikt vil det tap av økonomisk-politisk handlefrihet som en tilslutning til fellesmar-

kedet innebærer, redusere mulighetene for å oppnå slike samfunnsforhold, også i økonomiske henseende, som et flertall i folket kan komme til å preferere. Dette moment vil jeg tillegge betydelig vekt.

2) Under enhver omstendighet vil det i fremtiden komme impulser i form av ny teknologi og nye konstellasjoner i verdensøkonomien som vil innebære økonomiske fordeler for noen og økonomiske vansker for andre her i landet. I den utstrekning slike påvirkninger oppleves som problematiske, reiser de i første rekke spørsmål om bruk av fordelingspolitiske og andre økonomisk-politiske tiltak for å begrense uønskede virkninger. Ganske særlig i en raskt foranderlig verden med mange slike impulser er det derfor viktig å bevare en samfunnsmessig handlefrihet til å bruke et bredt og nyansert register av virkemidler. Ut fra hensynet til å kunne verne spesielle nærings-

og/eller sosialgrupper mot økonomiske skadevirkninger, bør derfor vårt land ikke gi avkall på slike virkemidler ved å gå inn i fellesmarkedet. Men det kan vel tenkes at enkelte grupper i vårt samfunn, i tilfelle norsk medlemskap i fellesmarkedet, vil komme til å oppnå økonomiske fordeler som innenfor fellesmarkedet

ikke kan eller vil bli avdempet til fordel for dem som opplever ulempene. Ut fra snevre gruppeegoistiske interesser kan derfor tilslutning til fellesmarkedet fortone seg ønskelig. Etter min vurdering vil dette først og fremst gjelde dem som allerede i dag er i besittelse av betydelige kapitalressurser.

DIREKTØR KAARE PETERSEN,
DEN NORSKE BANKFORENING.

For meg er det sentrale ved Det europeiske økonomiske fellesskap en samling av de europeiske nasjonalstater i et fellesskap — forbund — som har felles målsetting når det gjelder landenes sikkerhet, politikk og økonomi. Dette fellesskap må gå så langt at de europeiske land ikke enda en gang kaster seg ut i en ødeleggende militær konflikt, eller faller tilbake til en økonomisk krigføring som den vi kjenner fra mellomkrigsårene. Fellesskapet må også gå så langt at Europa kan ivareta sine interesser overfor de to supermakter — De forente stater og Sovjetsamveldet.

Etter min mening er et fellesskap som bryter ned politiske, økonomiske og følelsesmessige grenser mellom landene en nødvendighet for en fredelig utvikling i vår del av verden. Mange hendelser de senere årene har vist at nasjonalisme og sekterisme ligger skjult under en tilsynelatende fredelig overflate. Den eneste noenlunde sikre garanti jeg kan se mot farlig nynasjonalisme, er et utvidet økonomisk, politisk og kulturelt samarbeide over landegrensene. Dette samarbeide må være forpliktende nok til å holde også i brytningstider.

Det synes ganske klart at det økonomiske samarbeide er en viktig del av et europeisk fellesskap. Alle vestlige land har som ett av sine sentrale mål full beskjeftigelse og økt levestandard. Det samarbeide som har foregått i Vest-Europa etter krigen først i OEEC's regi, senere i EEC og EFTA, alt med god støtte av avtalene i GATT, har vært av avgjørende betydning for den vestlige verdens økonomiske

vekst. Samarbeidet har også vært en vesentlig faktor i konjunkturforløpet. De vestlige land har mestret mengdekonjunkturen, og de gjør i fellesskap anstrengelser for å få kontroll over pris- og omkostningssiden.

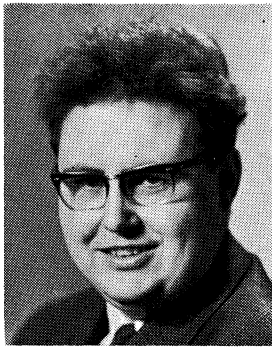
Det synes åpenbart at dette økonomiske samarbeide må fortsette om veksten skal holde frem — dette uansett om det europeiske fellesskap utvides eller ikke.

Sosialøkonomen stiller det spørsmål om de økonomiske konsekvenser av et medlemskap er av underordnet betydning for en stillingtagen til EEC-spørsmålene.

Det er de selvfølgelig ikke. Det er ikke bare spørsmål om å sikre vekst i Vest-Europa. For oss er det avgjørende at vi får være med på denne veksten og at de «omkostninger» som følger med er akseptable. Hadde Roma-traktaten ensidig tatt sikte på størst mulig økonomisk vekst, ville vi — som utkantstat — sikkert ha blitt skadelidende fordi den økonomiske aktivitet da i vesentlig grad var blitt konsentrert om de gunstigste områder. Vi ville kanskje blitt et slags Montana i et Europas forenede stater. Roma-traktaten har imidlertid ikke et slikt ensidig siktepunkt. Den forutsetter en aktiv distriktspolitikk, bl.a. med sikte på å opprettholde bosettingen og sikre levevilkårene i utkantstrøkene, og den tar sikte på å beskytte de vanskeligst stillede næringer, som f.eks. jordbruket og fisket. Fellesskapet har også interessert seg sterkt for de strukturproblemer enkelte næringer står oppe i og har søkt å medvirke til deres løsning. Kullindustrien i Belgia er ett eksempel.

Slik den økonomiske politikk i Fellesskapet er utformet og med de siktepunkter som er antydnet for fremtiden, representerer de økonomiske problemer etter min mening ingen avgjørende hindring for et medlemskap. Det synes på det rene at vi på en rekke områder vil ha direkte fordeler, på andre områder lide et tap, men balansen synes klart å gå i vår favør, hensyn tatt til de særordninger vi må regne med å få på enkelte områder.

Min konklusjon blir derfor at de økonomiske konsekvenser sett over litt lenger sikt, ikke kan være til hinder for at vi slutter oss sammen i det fellesskap av nasjoner som nå er under utvikling i Europa.

CAND. OECON. ULF SAND,
LANDSORGANISASJONEN I NORGE.

Problemstillingen innledningsvis er noe galt formulert. Selv om en økonom ikke kan si at «økonomiske forhold *nødvendiggjør* en tilslutning til EEC», kan han godt komme fram til at en norsk tilslutning til EEC er *ønskelig*, også fra en samfunnsøkonomisk synsvinkel.

Jeg anser problemstillingen om norsk medlemsskap i EEC som aktuell først om og når Danmark og Storbritannia kommer med, og Sverige får en ordning av sine økonomiske interesser.

I et slikt tilfelle blir EFTA løst opp, og EEC er det eneste reelle alternativ vi har til å være med i et regionalt økonomisk samarbeid. Da er ikke problemstillingen fra en økonomisk synsvinkel bare hva vi tjener/taper på å bli med i et utvidet EEC, men også hva vi tjener/taper på å stå utenfor.

1) Spørsmålet om fordeler eller ulemper for norsk økonomi kan ses på to måter:

- a. Hvordan vår *økonomiske vekst* påvirkes av om vi står utenfor eller kommer med i et utvidet EEC.
- b. Hvordan våre *styringsmuligheter* påvirkes av alternativene medlemsskap/stå utenfor.

Bare delvis henger disse problemstillingene sammen. Gode styringsmuligheter av samfunnsøkonomien ønsker vi ikke bare fordi vi ønsker en sterk økonomisk vekst, men også fordi vi ønsker å ta vare på målsettinger av miljømessig og velferdsmessig karakter (f.eks. inntektsfordeling, forurensningsproblemer).

Ad a. Visse vekstfaktorer blir upåvirket om vi kommer med i et utvidet EEC eller står utenfor (arbeidskraftens størrelse, utdanning), mens andre blir stimulert om vi kommer med (eksport, teknologisk utvikling). For enkelte vekstfaktorer vil perspektivene fortone seg mer usikre (kapital), men personlig tror jeg at virkningene ikke blir så særlig store.

Totalt sett fører dette til at våre muligheter for økt økonomisk vekst blir større om vi kommer med i EEC enn om vi blir stående utenfor. Den årlige veksten blir trolig bare svakt påvirket, men over noen år kan dette summere seg opp til betydelige forskjeller.

Sett over et perspektiv av år, tror jeg derfor at medlemsskap i et utvidet EEC gir større muligheter for utvikling i vår materielle levestandard enn om vi velger å stå utenfor.

Ad b. I sin kjerne er spørsmålet om norsk medlemsskap i et utvidet EEC et politisk spørsmål. I problemstillinger av denne art er det umulig helt ut å skille politiske og samfunnsøkonomiske vurderinger. Fra et økonomisk-politisk perspektiv vil jeg legge vekt på følgende:

En hovedoppgave i alt internasjonalt samarbeid i årene fremover må være å skape en internasjonal — global — planøkonomi. Vi kan utvikle bedre styringsmuligheter gjennom internasjonale organisasjoner enn gjennom nasjonale systemer.

Det er f.eks. klart erkjent at forurensningsproblemene bare kan løses gjennom internasjonalt samarbeid. Et annet eksempel: Det vil være umulig å løse de styringsproblemer som internasjonal kapital stiller oss overfor (multinasjonale selskaper) bare gjennom nasjonale virkemidler. Et tredje eksempel: De problemer vi står overfor i sammenheng med inntektsfordelingen kan bare løses gjennom internasjonal planøkonomi. (Dette er forlengst erkjent i sammenheng med det i verdenssammenheng *store* fordelingsproblemer — u-landsproblemene. Jeg tror heller ikke at vi kan komme fram til en *løsning* på vårt eget lavtlønnsproblem bare gjennom nasjonale virkemidler).

Vi kan best bygge opp en internasjonal planøkonomi ved å gå veien om de små — de regionale — enhetene. De tilløp vi ser til regionalt økonomisk samarbeid i alle deler av verden vil kunne utvikle seg videre til et verdensomspennende samarbeid.

Roma-traktaten gir rammen for EEC-samarbeidet. Den hjemler visse prinsipper: Felles arbeidsmarked og felles kapital- og etableringsmarked.

Poenget her er at det ikke skal være noen nasjonal diskriminering på disse områder mellom borgere og næringsliv fra andre EEC-land sammenlignet med borgere og næringsliv fra eget land. I vår hjemlige debatt om disse spørsmål har det feilaktig sneket seg inn den oppfatning at «fri bevegelse» i denne sammenheng betyr det samme som «krefte-nes frie spill». Det faktiske forhold er at det å bygge opp en politikk innen rammen av traktaten er medlemslandenes egen oppgave.

På det nåværende tidspunkt synes det klart (men dette blir ytterligere klarlagt under de videre forhandlinger) at Norge kan opprettholde det alt vesentlige av virkemidler i den økonomiske politikk om vi blir med i EEC. Et par unntak fra dette er det: Vår valuta-politiske handlefrihet blir innsnevret, og vår rentepolitikk på det private marked må ses i sammenheng med rentepolitikken på det private marked i EEC. (Våre statsbanker kan imidlertid opprettholde sine rentesatser).

Ut fra styringsproblematikken i fremtiden er imidlertid det viktigste at vi fremdeles kan videreutvikle våre styringsmekanismer som EEC-medlem. Det er f.eks. intet til hinder for at vi kan få en samfunnsovertakelse av bank- og kredittvesenet om vi blir medlem i EEC.

I tillegg til å utvikle våre nasjonale virkemidler vil vi som medlem være med på å utvikle virkemidlene på EEC-planet. Valutapolitikken vil bli lagt opp til medlemslandenes beste, og vi vil være med på å legge opp et produksjons-, forsknings- og handelsmessig samarbeid over grensene.

Med sin utadvendte økonomi vil Norges økonomiske og politiske utvikling bli påvirket av de økonomiske og politiske beslutninger i EEC enten vi blir medlem eller ikke. Blir vi medlem, vil vi ha den fordel at vi vil være med på å fatte de beslutninger som i alle tilfelle vil ha betydning for oss. Oppnår vi bare en annen form for tilknytning (assosiering, handelsavtale) stilles vi utenfor denne beslutningsprosessen.

2) Statistiske vurderinger av kortsiktig fortjeneste/tap som følge av endringer i tollsatser er mindre vesentlige i større sammenheng. For enkelte sektorer kan slike regnestykker bety noe på kortere sikt, men vi får ikke tak i de dynamiske elementer i produksjons- og markedsføringsarbeidet.

De vanskeligste problemer av økonomisk karakter for Norge under forhandlingene vil bli de problemer som er knyttet til jordbruk og fiske. Etter beregninger som er foretatt vil

inntektstapet i jordbruket bli på 58% om EEC's jordbruksordning gjøres fullt gjeldende i Norge.

Selv om disse beregningene er av statisk karakter, og ikke tar hensyn til en eventuell produksjonstilpasning, gir de uttrykk for et størrelsesforhold på inntektstap for en gruppe som ikke kan aksepteres.

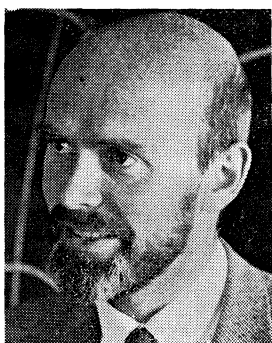
Oppnår Norge derfor ikke spesielle ordninger for jordbruket — enten av midlertidig eller av varig karakter — kan jeg vanskelig tenke meg en situasjon som rettferdiggjør medlemsskap.

Oppnår derimot Norge særordninger for jordbruket, slik at inntektsreduksjoner unngås, vil ikke disse momenter telle i min vurdering.

Jeg legger mindre vekt på om særordningene gjøres permanente eller midlertidige. Poenget er at de må muliggjøre en produksjonsomlegging i mer rasjonell retning.

En slik produksjonsomlegging i vårt jordbruk bør vi få enten vi blir med i EEC eller ikke. Den kan imidlertid påskyndes gjennom et medlemsskap, med den økte konkurranse for vårt jordbruk som medlemsskap — uansett særordninger — vil innebære. Dette ser jeg som positivt — forutsatt at vi i denne omstillingsprosess tar tilstrekkelige hensyn til de sosiale bivirkninger.

For fiskeriene ser jeg det også som nødvendig at en under forhandlingene finner fram til ordninger som sikrer vår kystbefolkning fortsatt inntektsmuligheter.

PLANLEGGINGSKONSULENT PER SCHREINER,
FINANSDEPARTEMENTET.

I en økonomisk oversikt i NRK tidlig høsten 1970 hevdet jeg at: «Det er forholdsvis bred faglig enighet om at det ikke er nødvendig å føle seg økonomisk tvunget til å godta en tilslutning (til Det Europeiske Fellesskap),

om man av andre grunner ikke finner dette riktig.» Uttalelsen er senere sitert flere steder uten at jeg kan se at noen har forsøkt å gjendrive den. Dette har jeg hittil tatt som et tegn på at jeg i hovedtrekk har hatt rett i min vurdering av de faglige oppfatninger mange sosialøkonomer har på dette området.

Når jeg valgte å uttrykke meg på en slik indirekte måte, var det fordi det ikke er foretatt noen grunnleggende utredninger av de økonomiske konsekvenser av ulike holdninger til Fellesskapene, som jeg tror kan bidra til å avklare debatten på dette punkt.

Likevel kan jeg gjøre rede for visse refleksjoner jeg selv har gjort meg om de økonomiske konsekvenser. De tar sitt utgangspunkt i at jeg synes tilhengerne av tilslutningen har tillagt de økonomiske argumenter alt for stor betydning. Det gjaldt særlig i 1962, men ser ut til å kunne gjenta seg også denne gang.

Særlig tillegges mulighetene for økonomisk vekst stor vekt. Betydningen av integrerte mar-

keder og stordriftsfordeler trekkes da ofte fram. Dette kan virke overbevisende, og det er også klart at EFTA har hatt stor betydning for norsk næringsliv. Men jeg tror ikke omfanget av Norges utenrikshandel blir vesentlig redusert om vi ikke får en formell tilslutning til Fellesskapene, og man kan jo ikke historisk påvise at det har vært noe særlig mer økonomisk vekst i store land enn i små land.

En annen linje er å trekke fram problemer for våre tradisjonelle eksportnæringer (fiske og fiskeforedling, treforedling, kraftkrevende industri). Til dette vil jeg bare si at jeg tror ikke at Norges økonomiske fremtid vil være basert på disse næringene. For fiske er det dessuten sterk tvil om en tilslutning vil være en fordel eller ulempe.

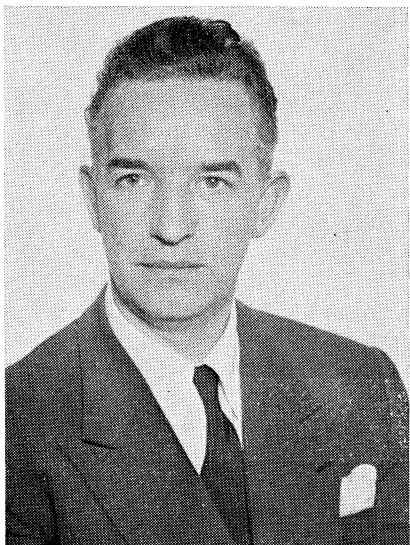
For alle disse næringene er det slik at naturgrunnlaget ikke gir grunnlag for noen særlig fortsatt ekspansjon. Det later til å være enighet om at vi har overbeskattet både silde, makrell- og torskestammene. Fiberproduksjonen fra norsk tømmer vil i 1990 antagelig ikke være stort større enn det som skal til for å dekke innenlands forbruk av papir etc., og selv om vi ikke tar noen naturvern hensyn,

vil vi snart ikke ha mer vannkraft å bygge ut.

Disse næringene vil sikkert likevel fortsatt kunne vokse videre og være viktige grener av norsk næringsliv, men jeg tror ikke det er der det vesentlige av veksten i norsk økonomi vil foregå. Eventuelle ulemper for dem ved en tilslutning til Fellesmarkedet kan jeg derfor ikke se som vesentlige i en økonomisk sammenheng.

Den siste del av spørsmålet dreier seg om inntektsfordeling. For enkeltbedrifter og enkelt næringer vil tilslutning kunne ha stor betydning. Men så sant vi får adgang til å holde et høyt økonomisk aktivitetsnivå, skulle den nødvendige omstilling kunne gjennomføres uten at det blir problemer for større grupper inntektstakere.

Rent generelt ville en vente at større markeder, der det legges vekt på enhetlige konkurransevilkår, vil lede til økte sentraliserings- og urbaniseringstendenser. Uten en aktiv lokaliseringsspolitikk vil en da kunne få økte distriktsproblemer, særlig dersom vi samtidig får redusert adgangen til å opprettholde våre ganske omfattende støtteordninger overfor primærnæringene.

DIREKTØR JOHAN SELAND,
NORGES REDERFORBUND.

Akkurat som De, herr redaktør, har brukt en innledning før De fremsatte Deres spørsmål, vil jeg gjerne bruke en innledning før jeg svarer.

For en mengde beslutninger som et menneske må foreta, vil sakenes økonomiske aspekter være så viktige at de godt kan karakteriseres

som avgjørende. For bedriftsledere vil de fleste større beslutninger om innkjøp, produksjon, salg og investeringer falle i denne kategori. For oss alle vil økonomiske hensyn sterkt prege konsumets sammensetning.

Men økonomiske hensyn tillegges forskjellig vekt av ulike personer og av samme person i ulike beslutningssituasjoner. Det er neppe noen som velger å bli misjonær av økonomiske hensyn. Få unge menn i dagens Norge lar økonomiske hensyn avgjøre hvorvidt og i tilfelle med hvem de ønsker å bli gift.

Følelser, deriblant tro, kjærlighet, selvspekt, frihetstrang og idealisme er egenskaper som mennesker er utstyrt med, og som kan være avgjørende for deres beslutninger. De er avgjørende når menneskene opptrer på «det heroiske plan», mens økonomiske hensyn dominerer vår opptreden på «det trivielle plan». Undertiden opptrer vi på det ene, undertiden på det annet «plan». Og selv om ideelle hensyn på den ene side og økonomiske hensyn på den annen ikke er kommensurable, klarer mennesket merkelig ofte å kompromisere seg frem til en beslutning.

Efter mitt skjønn har spørsmålet om økonomisk vinning eller tap ved eventuell norsk tilslutning til Det europeiske fellesskap fått en altfor fremtredende plass i den norske økonomiske debatt. Det har her hjemme vært altfor liten oppmerksomhet rettet mot Europa-

bevegelsens historiske bakgrunn og dens ideelle målsetting; å skape utsoning mellom nasjoner som gang på gang har ført krig mot hverandre og å gi livsvilkår for det beste i europeisk kultur. For utsoningen og avspenningen innen Vest-Europa er den økonomiske integrasjon et virkemiddel og etter mitt skjønn et meget nyttig sådant. Som — ventet og tilsiktet — biprodukt har integrasjonen fremmet den økonomiske vekst, og dermed både styrket EEC-landene overfor omverdenen og gitt dem større evne til bl.a. å løse sosiale problemer, intensivere forskning og yte hjelp til underutviklede land.

I Deres brev skriver De, herr redaktør, at hovedintensjonen med enqueten er å få klarlagt den påstand som i den senere tid stadig gjenntas i den offentlige debatt: «om at det er bred enighet blant fagøkonomer om at de økonomiske konsekvenser er av underordnet betydning for en stillingtagen til EEC-spørsmålene».

Hvis utsagnet oppfattes derhen at økonomene skulle være enige om at sakens økonomiske side er bagatellmessig, vil jeg protestere sterkt.

Jeg tror å ha sett «beregninger» som indikerer at norsk tilslutning eller ei høyst kan bety etpar prosent for nasjonalinntektens størrelse. Jeg er dypt uenig. Det dreier seg etter mitt skjønn om helt andre størrelsesordener. Men jeg innrømmer gjerne at ethvert forsøk på kvantifisering vil være beheftet med meget store feilmarginer.

Gjennom opprettelsen av EFTA fikk norsk industri fri adgang til et marked på 100 millioner i stedet for 4 millioner mennesker, samtidig som det norske marked ble ubeskyttet i konkurransen fra andre EFTA-lands industri. EFTA har påskyndet norsk økonomisk vekst, dels gjennom «omstillingsgevinst» fra bransjer med lav til bransjer med høy produktivitet, og dels har selve konkurransen stimulert produktivitetens vekst innen de overlevende og ekspanderende bransjer. Interessant i sistnevnte forbindelse er hvordan produktiviteten har øket i den «importkonkurrerende industri», sterkere etter OECD-liberaliseringen enn før, og enda sterkere under EFTA.

Hvis EFTA oppløses og våre viktigste partnere der blir med i EEC, mens Norge blir stående utenfor, vil det bli et sjokk for de bedrifter som har ekspandert takket være EFTA. Samtidig vil selve utvidelsen av Fellesmarkedet vanskeliggjøre en del av vår eksport dit, fordi norsk eksport vil møte konkurranse der fra land som i dag er med i EFTA.

Det er temmelig uinteressant å søke å beregne hva tollhindringen kan bety i form av lavere eksportpriser og å sette slike tall i relasjon til nasjonalinntekten, som om det var en bagatell man kunne kompensere ved litt skatter og subsidier. Det er ikke slik tilpasningen vil kunne og måtte skje.

Sperrene vil først ramme eksportbedriftenes

fortjenestemarginer, som i mange tilfelle ikke vil kunne bære dem. Det vil måtte skje en «tilbakeveltning» på norske råstoffer (f.eks. tømmer) og fremfor alt på norske lønninger. I siste instans vil hele vår produksjonsstruktur måtte tilpasses en slik markedssituasjon.

Der synes å være alminnelig enighet om at norsk økonomisk vekst i fremtiden må baseres på foredlingsvirksomhet, vi har meget begrensede muligheter for å øke råstoffproduksjonen. Men tollene er gradert etter produktenes foredlingsgrad. Effekten kan ikke måles i relasjon til norsk nasjonalinntekt og bør faktisk heller ikke måles i relasjon til våre eksportpriser. Det er «tilleggstollen» som må sammenlignes med lønnsandelen i «tilleggsforedlingen» om man skal få et bilde av hvilke omstillinger vi må foreta om EEC utvides og vi blir stående utenfor. Det som vil skje, er at det vil bli langt vanskeligere for norsk næringsliv å gå videre på foredlingsveien, som er den som ellers byr størst mulighet for økonomisk vekst.

Videre er det klart at vårt land vil være helt annerledes sårbart, valutamessig og konjunkturpolitisk, ved å stå utenfor et utvidet Fellesmarked enn innenfor.

1. «Avgjørende og avgjørende», herr redaktør! Hvis det norske folk har en tilstrekkelig sterk motvilje mot et forpliktende samarbeid med Vest-Europa, så kan det «på det heroiske plan» velge å stå utenfor. Det vil koste oss meget, rent økonomisk, men det vil ikke lede til halvering av vår nasjonalinntekt, slett ikke i forhold til hva den er, neppe heller i forhold til hva den ellers ville bli år 2000. Der finnes utvilsomt farer, som det norske folk er villig til å betale langt mer for å unngå.

De farer jeg har i tankene, vil imidlertid reduseres ved norsk tilslutning til Det europeiske fellesskap.

2. Hvis man hverken har begeistring for eller motvilje mot Europatanken, er det logisk at økonomiske hensyn bør være avgjørende for ens standpunkt.

Etter mitt skjønn taler meget sterke økonomiske hensyn for norsk tilslutning om viktige EFTA-land går med i Fellesskapet.

Store deler av norsk industri vil bli hardt rammet om EFTA oppløses og Norge ikke kommer med i et utvidet Fellesmarked. Også skogbruk og fiske vil bli hardt rammet og gå glipp av store muligheter for inntektsforbedring.

Dertil kommer at norsk økonomi vil bli mer sårbar, skjønt bare fremtiden vil kunne vise i hvilken grad den også vil bli såret. Jeg har nevnt hvor meget mer utsatt Norge vil bli for ugunstige forplantninger fra andre lands, derunder Fellesmarkedets, valuta- og konjunkturpolitikk. Og jeg vil nevne skipsfarten. Hele dens eksistens som norsk næring avhenger av adgangen til å konkurrere om verdens sjøtransporter og av at konkurranseforholdene ikke forrykkes sterkt ved preferanser, subsidier el-

ler andre midler. Ti prosent av flåten seiler mellom europeiske land, femti prosent seiler mellom Europa og oversjøiske land. Europa er således vårt overlegent største marked, og den skipsfartspolitik et utvidet Fellesmarked kommer til å etablere kan bli avgjørende for vår konkurranseadgang både på dette marked og på andre markeder.

Det er totalitetsbetraktninger for hele Norges økonomi som jeg legger størst vekt på, ved sammenligning av situasjonen med Norge in-

nenfor, resp. utenfor, et utvidet Fellesmarked, Enten vi blir med i eller blir stående utenfor et utvidet Fellesmarked vil EFTA's oppløsning og Fellesmarkedets utvidelse lede til store omstillinger i vår produksjonsstruktur. Bibehold av EFTA inngår ikke i den problemstilling De, herr redaktør, er kommet med. Det kan ikke være tvil om en omstillingsprosess som er forbundet med sterk økonomisk vekst, er den som vil gjøre det lettest å løse problemene for dem omstillingen i første omgang vil ramme.

PROFESSOR GERHARD STOLTZ,
NORGES HANDELSHØYSKOLE.

Jeg har vanskelig for å forstå folk som ut fra en formodning om noe høyere/lavere nasjonalinntekt eller noe raskere/langsommere økonomisk vekst vil satse de verdier det her er snakk om. Enten man er for et samlet Europa eller mot oppgivelse av suverenitet må man da være villig til å ofre 15—20 prosent av nasjonalinntekten og noen prosent vekstrate. Skulle virkningene for noen grupper bli uakseptable, finnes det (vel selv innenfor EEC) fordelingspolitiske tiltak som kan løse deres problemer.

PROFESSOR ARNLJOT STRØMME SVENDSEN,
NORGES HANDELSHØYSKOLE.

Ja, jeg mener at fordelene kan bli store og bestemmende. Særlig under forutsetning av at Storbritannia og Danmark kommer med i

Fellesskapet og at Sverige får en god avtale med EEC, idet deres nøytralitet som ikke medlem av NATO og Warzsawapakten anerkjennes. Og enn mer dersom den norske regjering under forhandlingene med Fellesskapet oppnår gode vilkår for vårt lands tilslutning til dette.

Som samfunnsborger legger jeg imidlertid betydelig vekt også på ikke-økonomiske faktorer til fordel for Fellesskapet. For meg er det altså mere som taler for enn som taler mot. I en hver sak, også i en trossak, er det argumenter som går hver sin vei. Jeg føler imidlertid intet behov, heller ikke i denne sak å være «hellig ensidig» og å lukke sinn og sanser for samfunnsspørsmålenes mangesidighet. Skjønt også jeg vet at «godt kjemper kun den blindt rasende».

ASS. DIREKTØR THOR STØRE,
NORGES HANDELSSTANDS FORBUND.

Vesentlig for min vurdering er at de relativt små vest-europeiske industriland av teknologiske grunner og p.g.a. eksplosjonen i kommunikasjonssektoren trenger et sterkere og mer gjensidig forpliktende samarbeid enn de tradisjonelle samarbeidsformer i OEEC/OECD, GATT, EFTA osv.

Selv om EEC-samarbeidet har sine svakheter, finner jeg ikke at noen hittil har lansert alternativer som er konkurransedyktig med Roma-traktaten i den forstand at de imøtekommer det åpenbare behov for et intimere samarbeid mellom høyt utviklede industristater som hovedsaklig bygger på en fri markedsøkonomi.

For å svare på spørsmålene, kan jeg altså ikke se å ha fått noen hjelp fra våre meget høyt kvalifiserte økonomer med tildels internasjonal anerkjennelse bl.a. på fagområdet «internasjonalt økonomisk samarbeid». Vi har forskere som i heldagsstilling har hatt 10—15 år på seg til å legge frem alternativer, men vi hører livstegn fra dem bare hver gang de aner faren for norsk medlemskap i EEC.

Også økonomer vurderer dette problemet for statisk. Det er bl.a. ikke spørsmål om å slutte seg til det nåværende EEC, men til et eventuelt utvidet EEC med Storbritannia og Danmark som medlemmer og med Sverige tilknyttet slik at frihandelen mellom landene bevares. Verre er den «mannjamning» som vanligvis foretas mellom vår situasjon i dag og vår skjebne som *fremtidig* medlem av et utvidet EEC. Dette er en irrelevant problemstilling. «Mannjamningen» må stå mellom vår situasjon som fremtidig medlem av et utvidet EEC og som utenforstående til dette markedet. Verden står ikke stille om Norge isolerer seg fra det viktigste organiserte vest-europeiske samarbeidet.

Det er en for utbredt tendens til å se problemet ut fra en ensidig betraktning. Professor Leif Johansen var derfor som fagøkonom ute på tynn is i en artikkel før jul i «Arbeiderbladet». Motstandsbevegelsen har også trukket inn i propagandaen en beregning Statistisk Sentralbyrå skal ha foretatt i 1962 om konse-

kvensene for Norge av å stå utenfor EEC. De uttalelser forskningssjef Odd Aukrust er kommet med i den senere tid om EEC-medlemskapets økonomiske virkning, tyder på at Byråets analyse bygger på samme spinkle tollbetraktninger som professor Johansens. Andre og langt mer vesentlige elementer oversees på denne måte.

Aukrust og Juul Bjerke foretok for noen år siden en annen analyse, nemlig av hva som har bidratt til vårt lands økonomiske vekst i store deler av dette århundre. Konklusjonen var at over 50 pst. av veksten kunne tilbakeføres til «en tredje faktor», våre organisatoriske evner, vårt kunnskaps- og teknologiske nivå osv.

Byrådet har således i sin modell ikke med den viktigste faktor som i negativ retning vil påvirke vår situasjon utenfor et utvidet EEC, som gjennom sitt samarbeid vil forsere den teknologiske og industrielle utvikling, en utvikling vi for vår del i større eller mindre grad blir stående utenfor.

En industripolitikk med et spesielt teknologisk samarbeid er under utforming i EEC. Tilsvarende fellesskapspolitikk er på trappene for viktige norske næringer som fiskerierne og skipsfarten. Det nytter ikke med snevre tollbetraktninger når en skal vurdere virkningene for vår økonomi i fremtiden av at vi fraskriver oss muligheten til å påvirke utformingen av en politikk på disse områder som er av livsviktig betydning for oss og som attpå til gjelder et marked som dekker nærmere 80 % av vår utenrikshandel.

Vår import tilsvarer i dag vel 40 % av vårt nasjonalprodukt. Ekspedisjonssjef Bjørn Larsen anslo for noen år siden i «Norges Utenrikshandel» at importen i årene fremover vil øke så sterkt at den i 1990 kan ligge på hele 75 % av vår egen vareproduksjon. Skal vi altså oppnå en produksjons- og velstandsøkning på linje med våre viktigste handelspartnere, må vi være forberedt på en så sterk økning i vår avhengighet til andre land, selv om vi står utenfor EEC.

Ingen påstår at vi får nedsatt produksjon og levestandard om vi velger å stå utenfor det utvidede EEC. Det er imidlertid overveiende *enighet blant fagøkonomer om at den økonomisk vekst blir lavere utenfor enn som deltaker i et slikt marked.* I stedet for å søke å bagatellisere tollvirkningene på vår økonomi, burde man beregne for oss hva denne svakere vekst vil få å si med rente- og renters renteformelen for norsk industris fremtidige lønns- evne, sammenlignet med konkurrerende bedrifter i andre land, spesielt når det gjelder høyt kvalifisert arbeidskraft. Hva betyr f.eks. en fremtidig «brain drain» til sentrale industrisentra på Kontinentet av potensielle høyt utdannede bedriftsledere og spesialister, som i første rekke skal utvikle et livskraftig norsk bedriftsliv i årene fremover?

Tollbelastningene vil ubønnhørlig presse marginene i vårt bedriftsliv sammenliknet med utenlandske konkurrenter. Hva vil dette ha å si for våre bedrifters investerings- og omstillingsevne?

I dagens samfunn skjer det en eksplosjonsartet utvikling i produksjonen, med stadig kortere levetid for produktene og en meget sterk økning i antallet produkter og varianter fra den samlede produksjon. Forbrukerne vil om 10 år stå overfor et vareutvalg hvorav anslagsvis 70 % vil være produkter de i dag ikke kjenner til. Uten tilstrekkelig tilpasningsevne til den moderne industristruktur står vi i fare for fortsatt å være leverandør hovedsakelig av råvarer, halvfabrikata og lite foredelte varer til de større industrimakter i Europa og vil sakte ubehjelpelig akterut industrielt sett.

Johansens og Aukrusts modeller er nærmest verdiløse som retningsanvisere f.eks. for våre politikere i internasjonale samarbeidsspørsmål som medlemskap i EEC, ganske enkelt fordi de ikke omfatter de viktigste faktorer som påvirker vekstmulighetene i et dynamisk industrisamfunn.

Jeg ser ingen foranledning til at vårt land skulle bryte med vår hovedsakelig frie markedsøkonomi. Jeg ser heller ingen grunn til at vi skulle bryte ut av vårt tradisjonelle samarbeide med vestlige industristater med noen-

lunde samme markedstype. På denne bakgrunn bør de åpenbare økonomiske fordeler av et medlemskap i et utvidet EEC fremfor å la oss isolere utenfor et slikt marked, være avgjørende for den vurdering våre politiske myndigheter skal foreta i siste omgang. Å stå utenfor et slikt Europamarked, vil i det lange løp svekke vårt næringslivs konkurransevne generelt sett og dermed også evnen til å opprettholde en tilfredsstillende vekst i vårt lønns- og investeringsnivå, sammenliknet med våre viktige handelspartnere.

Spørsmål 2 i enqueten faller dermed bort. Jeg vil imidlertid slå fast som min oppfatning at forutsetningen for å bistå «spesielle yrkes- eller sosialgrupper og næringer» først og fremst er at vi har et økonomisk bærekraftig bedriftsliv som er konkurransedyktig i internasjonal sammenheng. Det er dette bedriftsliv som i siste instans må dekke den økende subsidiering av primærnæringene, samtidig som de skal betale skikkelige lønninger til sine egne ansatte og ha et overskudd tilstrekkelig som grunnlag for statens- og kommunenes skatte- og avgiftsinntekter. Jeg er uenig med Sosialøkonomens lederartikkel i nr. 1 — 1971, hvor det hevdes at EEC-spørsmålet i hovedsaken er et fordelingsspørsmål. Økonomer burde være de første til å erkjenne at vi ikke kan fordele oss frem til økonomisk vekst.

DIREKTØR LARS AARVIG,
NORSK ARBEIDSGIVERFORENING.

Jeg synes ikke det er riktig å bruke uttrykket *nødvendig* om tilslutning til EEC. Det er nesten intet som er absolutt nødvendig her i livet, bortsett fra å spise, sove og dø.

Mere treffende er det å spørre om det er *ønskelig* eller *fordelaktig* for Norge å bli med-

lem. Et svar på dette spørsmål krever ikke bare en vurdering av de økonomiske konsekvenser, men jeg vil ikke av den grunn si at de økonomiske forhold er av underordnet betydning. Den voldsomme interesse menneskene legger for dagen når det gjelder materiell levestandard tyder ikke på det.

På den annen side synes jeg ikke at de økonomiske spørsmål alene bør være avgjørende. De politiske sider ved saken er minst like viktige, og de har historisk perspektiv. Personlig ser jeg positivt både på de økonomiske og de politiske konsekvenser av medlemskap. Men selv om de økonomiske virkninger hadde hatt negativt fortegn ville jeg vært tilhenger av medlemskap. Grunnen er at jeg anser det europeiske politiske samarbeid for å være mere verdifullt enn å bevare en økonomisk beskyttelse for deler av vår økonomi. Her kommer følelsesmessige momenter sterkt i forgrunnen, og mange viker tilbake for å oppgi noe av vår selvstendighet. Historien har imidlertid vist at nasjonalfølelsen har ledet til krig mellom Europas nasjoner tre ganger de siste 100 år. Det er farlig å la følelsene bestemme, bedre å bruke hodet.

Hvis vi aksepterer at krig er en ulykke som er verre enn alle andre, kan svaret bare bli ett: politisk samarbeid mellom de europeiske land.

Men, sier noen, det blir ikke noe mere krig om Norge blir stående utenfor. Det er sannsynligvis riktig, men helt sikkert er det ikke. Vi kan se bort fra mulighetene for at Norge starter en krig, men vi skal ikke se bort fra at de små nasjoner har et bidrag å gi til fredsskapende arbeid. Vi opererer her med ikke målbare faktorer, og de er ikke så lett å få øye på. Derfor hender det ofte at de nære ting blir tillagt størst vekt, mens de store ideer drukner i vrimmelen. Og den europeiske idé er stor.

Noen sier at Vest-Europa isolerer seg mot resten av verden. Det forstår jeg ikke. Et sted må man begynne, og det ville være håpløst i dag å forsøke noe lignende i verdensmålestokk. Det viser jo FN's mislykkede forsøk på å skape verdensfred. Kanskje det vil lykkes i fremtiden, med hjelp av et samlet Vest-Europa som bindeledd mellom Øst og Vest.

Det politiske samarbeid kan komme til å

begrense vår handlefrihet når det gjelder økonomisk politikk, det må vi bare innrømme. Er det så farlig? Vi må vel se i øynene at myndighetenes muligheter for å føre en fornuftig økonomisk politikk allerede er temmelig innskrenket. Hvilke muligheter har Regjeringen for å føre en budsjettpolitikk som er avpasset etter konjunktorene og virker bremsende i den nåværende press-situasjon? Det finnes snart ikke en post igjen på statsbudsjettet som ikke er formelt eller politisk bundet. Og hvis det er tale om en reform som er rasjonell sett i samfunnsmessig perspektiv, må det finregnes på øret for at ingen gruppe skal få noen fordel på andres bekostning. Dessuten er vår selvstendighet mye av en illusjon. Vi kan ikke leve i uavhengighet av den øvrige verden, hverken økonomisk eller politisk.

Det ville være trist om vi skulle demonstrere en manglende evne til å fatte den europeiske idé ved å stille oss utenfor Fellesskapet.

Finans og tolldepartementet

Ekspedisjonssjef

I Økonomiavdelingen er det ledig embete som ekspedisjonssjef. Embetet ønskes besatt med søker som har sosialøkonomisk utdanning, utstrakt kjennskap til norsk økonomi og administrativ praksis. Sjefsregulativets klasse 5.

Fra lønnen trekkes pensjonsinnskudd med kr. 1 325,— pr. år.

Søknader innen 6. april til

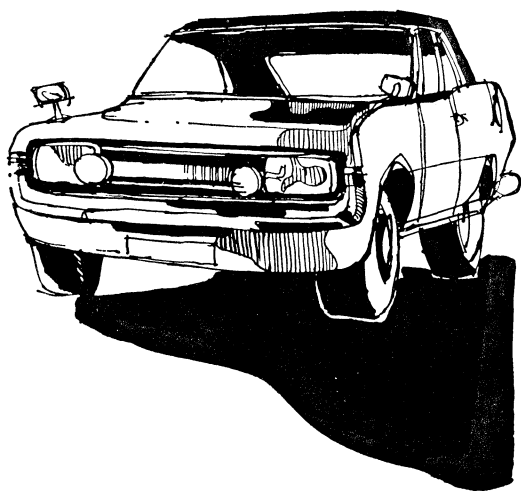
FINANS- OG TOLLDEPARTEMENTET,

1. administrasjonskontor,

Akersgt. 42,

Oslo-Dep., Oslo 1.

Hos oss får De låne penger allerede etter 6 måneders sparing. Uten sikkerhet.

Vi kaller det sparelån.

Alt vi betinger oss er at De sparer en viss sum (størrelsen bestemmer De selv) månedlig i 6 måneder. Vi låner Dem da tilsvarende beløp. Uten sikkerhet. Altså dobbelt så mange penger til disposisjon. Penger De kan bruke til ny bil. Eller noe annet. Trenger De mer penger sparer De i 12 måneder og får låne 1½ gang det oppsparte beløp. Og etter 18 måneder 2 ganger så meget. Fremdeles uten sikkerhet!

Større førstegangsinnskudd teller med i lånegrunnlaget. Betingelsen er at dette har stått inne i hele spareperioden låneretten beregnes etter. Kontakt oss for en nærmere prat. Det vil De tjene på.

KREDITKASSEN

UTREDNINGER OG PLANLEGGINGS- ARBEID

**UNIVERSITETS
ELLER
HØGSKOLE-
UTDANNET
PERSONELL
MED
SAMFUNNS-
VITENSKAPELIG
BAKGRUNN**

IKO utfører i dag utredningsoppdrag for statlige og kommunale instanser, bransjeorganisasjoner etc. Oppdragsmengden øker og omfatter i dag bl. a.:

Regionale industri- og havneanalyser
Perspektivanalyser
Analyser i forbindelse med flyplassplanlegging
Forarbeid til saneringsplaner
Nærings-økonomiske analyser
Lokaliseringsanalyser.

Oppdragene utføres gjennom tverrfaglig oppbygging av grupper blant våre 200 konsulenter.

Vi søker nå kontakt med universitets- eller høyskoleutdannet personell med samfunnsvitenskapelig bakgrunn og med noen års praksis i utredningsarbeid — gjerne fra offentlig stilling, bransjeinstitusjoner eller lignende.

Vi tilbyr inspirerende og krevende arbeidsoppgaver i et aktivt miljø, hvor det blir lagt stor vekt på faglig dyktighet og god fremstillingsevne både muntlig og skriftlig.

Vennligst kontakt sjefkonsulent Borg over telefon 24 56 90 for nærmere opplysninger eller send skriftlig søknad merket «Samfunnsvitenskapelige analyser» til vår adresse Aslakveien 14, Oslo 7.

Konfidensiell behandling.

INDUSTRIKONSULENT A.S

BERGEN
KØBENHAVN

OSLO
STOCKHOLM

STAVANGER
REYKJAVIK